

సాత్రాజితియుము

[ఐదవకముల నాటకము.]

శ్రీబుద్ధిమతీవిలాసము, ఉత్తరరాఘవీయము, సత్య
హర్షసంద్రియము, మున్నగు నాటకముల
గ్రంథకర్తయగు

బలిజేసల్లి లక్ష్మీకాంతకవిగారిచే
రచియింపబడి

భాగవతుల సుబ్బయ్యగారిచే
బ్రకటింపబడియె.

శ్రీవిద్యానిలయ ముద్రాక్షరశాలయందు
ముద్రింపబడినది.

1920.

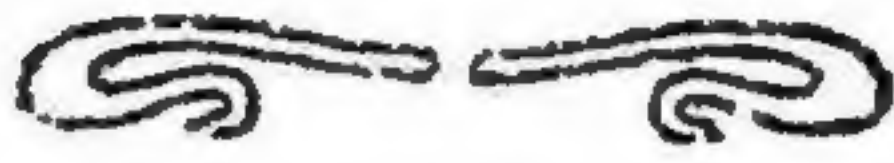
COPY-RIGHT]

PRICE 1-0-0

సాత్రాజిత్రియము.

ఐదంకముల నాటకము

బ్రహ్మశ్రీ బలిజేపల్లి లక్ష్మీకాంత కవిచే

రచియింపబడి

బ్రహ్మశ్రీ భాగవతుల సుబ్బయ్యగారిచే

ప్రకటింపబడియె

పద్మానిలయముద్రాక్షరశాల

రాజమహేంద్రవరము

1914.

ఈ నాటకమునందు వచ్చు పాత్రములు.

పురుషులు.

కృష్ణుడు
వసంతకుడు
శతధన్యుడు
శేవంతుడు
సత్రాజిత్తు
శంబరానురుడు
జాంబవంతుడు
వసుదేవుడు
బలరాముడు
సాత్యకి
అక్రూరుడు

కథానాయకుడు
కృష్ణుని వేడుకచెలికాడు
సత్యనుగామించిన మణియొకడు
శతధన్యుని నేవకుడు
కథానాయకతండ్రి
శతధన్యుని హితుడుకంసమిత్రుడు
భల్లూకపతి
కృష్ణునితండ్రి
కృష్ణునిగృహుడు
కృష్ణుని సోదరుడు
వసుదేవునిమంత్రి.

స్త్రీలు.

సాత్రాజితి
రుక్మిణి
కళాపతి
మంజువాణి }
మదనిక
దేవకి
మాయాసత్య

కథానాయిక
కృష్ణునిపట్టపుదేవి
సాత్రాజితి చెలికత్తెలు
రుక్మిణిచెలికత్తె
కృష్ణునితల్లి
శంబరుని సత్యవేషము

శ్రీరస్తు.

సాత్రాజితియుము

ప్రథమాంకము.

నాంది

ఎడవయినన్నదొరమణి • యుక్కడిదొరమణి? నేరమేమియు
న్వేదకకు నేరమేమి! రను • ణీ మణులన్నను గొల్లలేటికె
న్నద? వరుగొల్లలై రను • ణీ మణులిచ్చెడువారు మాకటం
చెదవయి మామణి మణిసహించెడువెన్నుడుమిమ్ముఁబ్రోవున్

[నాంద్యంతమున నూత్రిధారుడు]

(హరమున సభనాలోకించి) ఆహా! భగవంతుండును బుర్రాణపురుషుండును సం
ధ్యాకాలతొండవాడంబర కేళీవిలాసభానురుండునగు మహానటనకుం బ్రథమపుత్రిం
డును బ్రవధగణంబులకెల్ల నధినాథుండను విఘ్నాధిపుండనగు జడదననకు జరుగు నీ
మహోత్సవసమయమన సమకూడిన యాపరిషజ్జనల యల్లాసఁబెరయుఁ గొనియాడఁ
దగియున్నది. వీరినింక సముచితనాటకప్రయోగంబున సంతసఁపఁజేయఁవలయునని కవా
కడంగితి (తెరవంకఁజూచి) మారిషా! నీవు త్వరగా నిటరమ్ము.

మారి— ఇదె వచ్చితి.

నూత్రి— మారిషా! పాత్రిములన్నియు సిద్ధమైనవా?

మారి— మీయాజ్ఞానన్యధా యెట్లుజరుగును? రంగమంతయు యథాయోగ్యముగ నలంక
రింపఁబడియున్నది. చూడుడిప్పుడు,

చ॥ గణనకుమీఱు దీపకలి • కల్కలి కల్, ఘనచిత్రి నేత్రపా

రణ మొనరించు వన్నెలతె • రల్లలి రాకులతోడి పెందరుల్

రణదళిపాళి ఝాంక్యశిగ • రవ్యశృతిధ్వని, వాద్యపుణ్ ధణం

ధణ ద్విజరావమై, యలరె • నాటకరంగము నామనింబలె॥

కావునఁ బ్రయోగపా్రిర భనునకై మేముదఱుమత్తుత్సాహులమైయున్నారము.

నూత్రి— ఈయుత్సాహమునఁ బ్రయోగింప నెంచిన నాటక మేదియో మఱచెదరునునా

మారి— అంత యొడలెఱుంగనిశిషమా! ఇప్పుడు లక్ష్మీకాంతకవివిరచితమైన సాత్రాజితి

యముగదా పయోగింప నుద్దేశించితిమి. కవి యీ నాటకము వ్రాయుటకుఁగార

ణభూతుడైన విద్యాభిమానియు నుదారగుణభూషణుఁ డెవరైనది నే నెఱుఁ

గుదు వినుము,

ఉ॥ పాములపాటివంగడపు • వార్ధికిఁ బున్నమచందురుడు, వి
ద్యామహాసయగేయకవి • తావనితాభిమతాభిమాని, ల
క్ష్మీమహిళాకృపాశ్రియఁడ • శేషజనప్రథమాదాన వి
ద్యానరశాఖి, మొల్చు సుగు • శాంబుధి సుబ్బయనాయశస్వియై॥

చ॥ పరహితకారి యాతఁడు శు • భంకరుఁడీ కవికాపుఁడై నిరం
తర తదభీష్టదాయియయి • నన్యవిధానకథావిధాబుదా
దరముగ సత్య పెండిలికితఁ రచియింఁగఁజేసి తాఁగృతీ
శ్వరత వహించి మించె సుయ • శఃప్రసవంబులనించి దిక్కులక॥

నూత్ర—మరిషా! నీయనభానమును నీకృతీశ్వరుని భాషాభిమానమును నుదారగుణ
మును మెచ్చఁదగియున్నవి.

మరి—ఆర్యా! చూడుఁడు.

ఉ॥ భార సుధారససుత్రివి • ధంబులరార నెఱాపడంతి సిం
గారపులేతనవ్వవలె • గమ్మనిభి వములూర ముత్తైపుం
గురువుఁబోస తేనెలూలు • కంబలుకంబడిఁగూర్చి కావ్యపు
న్నేరుపుఁజూపువానికవ • నిస్సమకూర్పఁడెనండభీష్టముల్

మరి—అట్లనకుఁడు అందఱిట్టి రసగ్రహణపారీణులు పాత్రాపాత్రజ్ఞులుందురా? కేవల
ధనలుబ్ధులయిన జ్ఞానశూన్యులు కవితాతత్వమెట్లానందింపఁగలరు? అభీష్టమెట్లు
తీర్చగలరు. చెడితికడ సంహదిన నేమిప్రయోజనము?

నూత్ర—ఆవును అందులకే,

గీ॥ పరునియాచింపఁజోయెడి • పక్షమందు

యాచఁడు దాతనై జంబు • సరయవలయుఁ

బాత్రమెఱుంగఁలుబ్ధుండు • పరిభవించు

యాచకుఁగాన యాచు • దైన్యంబుదెచ్చు॥

(తెరలోపల) సాధు! భరతపుత్రా! సాధు! అనుభవశబ్దమైననీయోవాక్యము
సర్వదా యంగీకారయోగ్యమై యున్నది.

నూత్ర—మరిషా; అల్లదే సతాజిత్తును శ్వమంతకమణికై యాచించి యతనిచే నిరాక
రింపఁబడిన కృష్ణుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు, వనమికఁబోవుదమురా.

(నిష్క్రమింతురు)

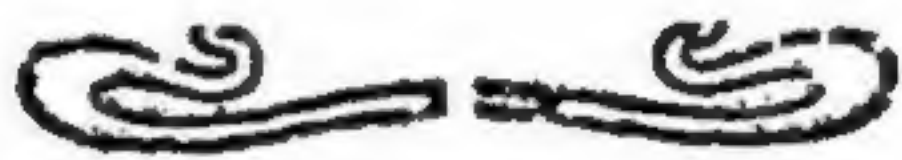
ఇది ప్రస్తావన.

శ్రీరస్తు.

సాత్రాజితియుము

ప్రథమాంకము.

[పిమ్మట వసంతక ద్వితీయుడై కృష్ణుడు ప్రవేశించుచున్నాడు.]

కృ—సాధు భరతపుత్రా! సాధు! అనుభవలబ్ధమైన నీయీవాక్యము సర్వధా
యంగీకార మొగ్గమై యున్నది. వయస్యా! వసంతకా! యాచన యెంత
చెడ్డదోయీ, చూడు:

చ॥ నడకలుమందవశా, మొగమునక వికలత్వమెనంగుమాటలుక
దడబడు, కంఠ మీరెలుగ నక జెడిపోవును, మానసంబునక
దడజనియుండు, బాదము మొదల్తలదాక వడంకు, నింతలో
బడి చెయిసాచు యాచకున ♦ వస్థలకంటెను జావుమేలగుక॥

కావున

క॥ తనకున్ బరమేశ్వరుడి

చ్చినదానన్ దనిసి పెరుగు ♦ జేనాపక యె

ట్టినరుండు శౌరవముగా

మను నాతనిమనికి భువన ♦ మాన్యము సుమీమా॥

వసుం—మిత్రమా! సత్రాజిత్తును మణి యడుగుటకుఁ దొలుత నీకీ వేదాంతములుఁ దోచు.
కుండినను గార్యాలోచనమనందు బృహస్పతినంతవాడైన నాతో నేల
కుండలింపజై తివి ?

కృ—వసంతకా! నేను స్వప్రయోజనపరుడనై యశ్యవః తకమను నపేక్షింప లేదు
కదా. యాదవరాజు దేశములోని యనావృష్టిమారీజాడ్యవ్యధల నపనయింపఁ
దన్నడగితిని. సత్రాజిత్తునకీమాత్రాపుఁ బోపకారబుద్ధి యుండవలదా! చూడు
గీ॥ ధనికుడైయన్నఁ బదుగురన్ • మనుపవలయు

దాఁ దినని యర్థి కీని వి • త్తంబదేల?

తనసుధారసధార సు • ధాకరుగడు

పూని ముక్కోటివేల్పులఁ • బోయఁగాదె॥

వసం—లోభిని యాచించిన ఫలమిట్లే. పాదుగునిండఁ బాఁజుండియు నెగజేపుచు దగ్గరఁ
జేరనీక వెనుకకుంబోయినదన్నచు ముందుకువచ్చినఁ గొమ్మలతోఁ గుమ్ము బడి
గేదె పాలెవ్వరు పితుకఁగలరు ? కాని నీవుకూడ నింతప్రయత్నము చేయఁదగి
నంతటి ప్రభావ మాశ్యమంతకమణియందేమున్నది ?

కృష్ణ—వసంతకా; శ్యమంతకప్రభావమెన్నఁడు నీవుచినలేదాయేమి? అలాగైనచినుము
నీ॥ కృష్ణపక్షవిభావ • నీ వేళలందేని

పెలయించుఁ బండువె • న్నెలలపిండు

మకరాంక కేళికా • మర్మ పాండిత్యంబుఁ

గలిగించుఁ గామినీ • కాముకులకు

కోరునర్హమాలఁ జం • తారత్నమునుబోలి

గృహమేధికి నొనఁగు • సహరహంబు

విశ్వంబునకు ననా • వృష్టి మారీవ్యధా

జాడ్యరాహిత్యంబు • సంతరించుఁ

గీ॥ బవలు రేలు బ్రవర్షించు • భాసమాన

బద్మరాగచ్ఛటల్ నూరు • బారువుల ప

సిండియు నిజప్రభాపూర • హిండనాతి

దంతుర దిగంతమైన శ్య • మంతకంబు॥

వసం—ఇంతప్రభావముగలిగిన దీనిని సత్రాజిత్తు యెక్కడనుండి సంపాదించినాఁడు
చెప్పుమా.

కృష్ణ—నూర్పు నారాధించి సంపాదించినాఁడట.

వసం—మిత్రమా! నీవును నీలాటి మణుల వేనవేలు సంపాదింపగలవాడవే. దానికై నీమనస్సునింక నాయాసపెట్టికొనకుము.

కృ—ఆయాసమేమియులేదు. విశేషించి సంతోషముగా నేయున్నది.

వసం—ఎందుచేత?

కృ—అమ్మణి నడుగుటకుంబోయి నేను జూడవలసినదానినిజూచుటచేత.

వసం—ఏమీ సత్రాజిత్తునకు మణితోగూడ గుమరీమణి గూడనున్నదా యేమి?

కృ—ఎసంతకం! నీయూహయుక్తముగా నేయున్నది. నీకిది యెవ్వరైన జెప్పిరా?

వసం—ఎవ్వరేల? నీముఖమే చెప్పుచున్నది.

కృ—ఏమని?

వసం—నేడు దేవియైన రుక్మిణి తప్పక కోపభవనమును బ్రవేశించునని.

కృ—దుర్మార్గుడా! నీవుపోయి నిష్కారణముగా దేవికి నాపై ననుమానము గలిగించెనుమీ!

వసం—పదారువేల గొల్లయిల్లాండు నిరంతరము నిన్ను సేవించుచుండినను నస్కరిత బ్రహ్మచారివని లోకప్రఖ్యాతి వహించిననీపై దేవికెందఁజెన్ని కొండెములు సెప్పిన నేమి ప్రయోజనము? కాని యాసత్రాజిత్తుమా మణి నీకెక్కడ నెట్లగ పడినది?

కృ—వియస్యా! వినుము. నిన్నటిసాయంసమయమున మణివడుగుటకై సత్రాజిత్తు నింటికేగి మరలివచ్చుచుండఁగా నందందు నైందవ శిలాజాల సంఘటితంబులై సారసుధారసధవళమలగు కలధాతబిత్తికలచే నొప్పారుచు నభ్రంకవవప్రభా గంబైన యాతని కేళీసాధాగ్రంబునందలి చతుర్భాలాప్రాంగణ ప్రదేశంబున బంధురసుగంధ ప్రసూనగంధసార సంబంధంబుచే బుద్బంధయంబుల కోగిరమ్ము వెట్టుచున్న తనధమ్మిల్లబంధంబు గంధనాహంబును సార్థకంబుగఁబ్రోదిసేయుచు బాలవెల్లిపైనున్న యల్లకలుముల యిల్లాలిలీలఁ దెల్లదామరగద్దయపై గొలుపు దీప్తన యల పలుకుల వెలందివలెను, వెండికొండ నెత్తంబుల విహరించు నలమం చుంగొండరాచూలి చెలువున స్వైరవిహార లాలసయగుచుండి బంగారపు టనంటిమోకలాని నడిమిలేతమ వ్యయందలి వన్నియం బుక్కిలించి యుమియు చున్న తన మువ్వంపు టంగకంబులకాంతి తనరతసాల నగల జిగివెల్లువలతోడం గలిసి యాకసంబున కకాలంబుగ నిర్ద్రుచాపలాభంబు గలిగించు చుండినయొక్క

కాంతారత్నంబు వినయంబుతోడి విద్యరీతిఁ దన నెయ్యంపుఁ గత్తియతోఁ గలిసి
యేమేమో మంతనములాడుచున్నదాని, వెండియు

సీ॥ అజుని సృష్టికి నెల్ల ♦ సవతంసకంబుగాఁ

దార్కాణ మొనరింపఁ ♦ దగినదానిఁ

ద్రీజితీలావణ్య ♦ దీప్తి రాశియంగ

నభిరామ విగ్రహ ♦ యైనదాని

అసమభాసునిపేరి ♦ యైంద్రజాలిఁ చేతి

మాత్రసింఘమనంగ ♦ ముయుదానిఁ

గవినాక్కులకుఁజిత్రి ♦ కారుకుఁచియకేసి

వలతియైమించు చె ♦ ల్వంబుదాని

గీ॥ విమల శృంగారరస సము ♦ ద్రమునఁబుట్టు

నగ్రమాశిష్యమనిచెప్ప ♦ నైనదానిఁ

జాడఁజూడ నొక్కొక వింత ♦ సోయగమున

సలరునిడువాలుగంటిఁ గ ♦ న్నారగంటి॥

వసం—ఈమేయేనా సత్రాజిత్తుని కుమారి ?

కృ—మఱియొకవ్వరు?

వసం—తిరిగి యేదో నానత్తిమిఁదికిఁ దేసేదచ్చితివి. నేనేకర్మ మెఱుంగుకన్న
నీలాటికార్యముల కన్నిటికి నీకు నేనే తోడ్పడుచున్నానని రుక్మిణి యవత
కే నాకొంపత్రవ్వచున్నది. ఆమె యనుమానమునకుఁ దగినట్లా బాసినకూతురు
మదనిక యెఱుఱేలువలెఁ జాటుచాటున నాపై రుక్మిణితోఁ గొండెములు చెప్ప
చూడును. ఇట్లుండంగాఁ దిరిగి యిక్కంత యొక్కడనుండియో - నాప్రాణము
నకై దాఁపరించినది. ఆయిను నీవుగూడ మెచ్చుకొనుట కామె యెట్లుండునో
చెప్పుము.

కృ—నీత్రమా ఆమె యెట్లుండునని పోల్చి యెట్లు చెప్పవచ్చు? చూడు,

గీ॥ తుల్యగుణ ధర్మవస్తుల ♦ తోడఁగోల్చి

వర్ణమిట్లుండునని చెప్ప ♦ వచ్చుగాని

పడఁతితోఁబోల్పఁ నృప్తిప్ర • పంచమందు
సదృశ మేదియు లేనిచో • శక్యమగునె?॥

వసం—అవును. నేనునుబ్రహ్మపంచమతయు వెదకుచున్నానుగాని నాభార్య కాయకంటి
తోఁ బోల్పఁదగినవస్తువు నాకెచ్చటను నగపడినదికాదు. తెల్లగ నుండుటంబట్టి
యు నీరోడుట బట్టియుఁ బొరలుతీసి నీరుగడ్డ సమానమగునేమోయని తలం
చినను నాభార్య కాయకంటియందున్న చపలస్వభావము దానియందు లేకుం
డుటచేత నుపమ సరి గాఁగుదినదికాదు. అట్లే సృష్టియందొక్కొక్కచోట నెక్క
డను బోలికలులేని యాశ్చర్యపువస్తువులు గనబడుచుండును.

కృ—మిత్రమా ! ఆక్కంతామణిని సృష్టించిన యాసృష్టికర్త కే దాని సౌందర్యం
బాశ్చర్యధుర్యమై యుండనోపునని నేనిట్లు దలంచెదను.

వసం—ఎట్లు ?

కృ—మ॥ తననిర్మాణక శావిలాసముచకా • త్సన్ మెచ్చుచున్ ధాత క
ల్కిఁ బ్రేష్పార్శక చూచుటన్ మిగులదా • కెన్ దృష్టి నోషంబు దా
ననెన్నల్పనలంబులై చఁ యె నన్నంబయ్యె మధ్యంబు నం
తన సోకుండఁ బడంతికిన్ గనున • మాంద్య బున్ దటస్థిం చెఁగా॥

వసం—ఓహో! యి దనుక ఒకృతాంగియైన యంగననా నీవు విల్గించుచున్నది?

కృ—మూర్ఖుడా! నయనంబులయందలి చాంచల్యంబున, నమననందలి కార్యం
బును నపలయందలి మాంద్యంబును మందరీమణులను సహజాలంకారములుగదా !

వసం—అలాగైన లంకగుమ్మడికాయవలెనున్న యాలంబోదరమును నాకు సహజాలం
కారమేయైనది. కాని నావలెబరమనాదనుడైన యాబ్రహ్మనిక్కాంత నిత
సక్కఁగా నెట్లుసృష్టింపఁగలుగు? ఆమెను సృష్టించినది నీవంటి రసికశిఖామణి
యెవ్వఁడో కానోపు

కృ—అదియేమోకాని,

మ॥ భువనానందకరున్ • శాశ్వతినే • పుష్కరిండు సృష్టించెనో.
ప్రవరామోదవిలాసమాకవలమే • భివ్యండు నిర్మించెనో
చివురుంబోణిముఖంబుఁగూడ నతఁడే • సృష్టించెనేకాని, యీ
నవలావణ్యసుధాప్తి లేశమయినకా • రాలేద. మూరెంటికిన్॥

వసం—మొత్తముమీద నీవుచెప్పినదంతయూ, దావలచిఁదింభఁ దాను నిగినది గంగ
యను సామెతకు సరిపోవుచున్నది.

కృ—ఎందుచేత !

వసం—అకాంతమణిమీఁది ప్రేమచే నమృతఁ డియైనచంద్రునేబొత్తుగాఁదీసివేయుటచేత

కృ—స్పష్టముగాఁ దారతమ్యముకనుపఱుచునేయున్నది; చూడు

గీ. కళలలో హెచ్చుతగ్గులు • గానబడవు

మధ్యమన నల్లనగు పుట్టు • మచ్చలేదు

రావలకఁప్రావిషాగ్నిచే • గాగలేదు

బోటినెమ్మాముసకు విధుఁ • డేటిసాటి॥

వసం—ఓహో! నీవొచ్చెనిం | జూచినప్పటినుండి ప్రపంచమందలినుందఁ వస్తువులనన్నిటి
నిరసించుచున్నావు. ఇంక దేవియైన యక్ష్మిణి యామెదారి యామె చూచుకొన
వలసినదేనా ?

కృ—మూఢుడా !

గీ॥ కన్నయం గొత్తనొకదానిఁ • గాంచినంత

పట్టపుండేవి గుక్మిణిం • బాయఁగలనె ?

పద్మినీసంగమ బు దాఁ • బడయుదునని

యినుఁడు ఛాయాసఖిన్ విమ • చునె? వయస్య! ॥

నేను దేవియెడ నట్టి యపరాధము జేయఁగలనా?

వసం—అపరాధముకాక మరి యిదియేమిటి?

కృ—ఓయి ఛాయామూడా; లోకోత్తరమందరవస్తువులు సర్వధా పరిగ్రహణ
యోగ్యములుగావా ?

వసం—తమవస్తువులఁ దాము లోకోత్తరములని తలంచుట యెక్కువతప్పులోపదికాదు.

కృ—మిత్రమా ! నీవు నామాట నమ్మకున్నావు. మదన సామ్రాజ్యక్షిప్తయనదగిన
యాతీలావతీ తనుపలాసంబు నేను నీకుఁ దృప్తిగా వర్ణింపలేకపోయినందులకుఁ
జింతి చుచున్నాను. చూడు

నీ॥ కలువరాయసికి వఁ • కలుదిద్ద నిద్దంపుఁ

గళలనెమ్మాము చ • క్కందనంబు

అరవిచ్చ మొలికొచ్చి ♦ వ్యతిరేక నలరారు

వలిపెంపుజిలుత న ♦ వ్యతిరేక బెడంగు

కలికిబిత్తటి జింక ♦ చెలుల నుల్లనమాడు

తుల లేనిబెళ్ళుచూ ♦ పులహారంగు

పలచనై కావ ♦ న్నెలజిమ్మ నెలమావి

చిగురాకుమోవి సో ♦ యగపుమెలపు

గీ. పదియునార్వన్నె బంగారు ♦ వన్నెకన్న

మిసమినని మేలిపసిమియఁ ♦ బసదలంప

నింతి కెంతెంత యందమెం ♦ దెందువలయు

నంతయందంబు తూఁచిన ♦ ట్లవతరించె.

వసం—మిత్రమా ! నాకుండెలియదుగాని ఎంతసరసముగా వర్ణింపవలయునో యంతసరసముగా వర్ణించితివి.

కృష్ణ—మరియొకటి చెప్పెదనును.

వసం—ఏనుమన్నాను.

కృ—మ. సరసస్మేరములై, సవిభ్రమములై, ♦ సాకూత రాగంబులై
విరలస్నిగ్ధములై విలాసకములై, ♦ వీరడాభిరామంబులై
తరళాలోలములై తాత్పర్యముల న ♦ తన్వంగికై సేయు నే
పురుషుల వాఁడౌ తార్థుడతఁడెచట ♦ త్వాన్యండుధన్యండగున్

వసం—అలాగైన నీవాపాటి ధన్యుండవైతివా ?

కృ—వసంతకా ! నేనిదమిద్దమని యెట్లు చెప్పఁగలను ? ఈవిషయమున మధ్యవర్తియైన మన్మథుఁ డేప్రకారముగాఁ గార్యమును నిర్వహించునో ?

వసం—వయస్యా ! చింతింపకుము. అ కమోహన సౌందర్యశాలివైన నీకు ననురూపవతి యైన యాకన్నియఁగూర్చునిచో నామన్మథుని సమ్మోహన శిష్యయంతయు నిక్కముగా వృథయనియే నేడలఁచెద. ఇంతకు సక్కంత నిన్నొక్కమాటు చూడనైనఁ జూచినదా ?

కృ—మిత్రమా ! చూడకేమి ?

క. కలువలమై వేదఃజల్లిన

చెరువున, జాబిల్లి రేక ♦ చిక్కని తెలి వే

న్నెల రసముంజిలికినక్రియ

పొలఁతుక ననుముంచె నిద్ద ♦ వుంజూపులతో.

పెండియు నాయంగన నన్నజూచినభంగిఁ దలంచుచు నాయంతరంగమూరక నాస
లకుఁ దాపిచ్చుచున్నది.

వసం—నీచిత్తమెప్పుడు వ్యర్థమైన యాశలను వహింపనుకాని యామె నిన్నెట్లు చూచి
నదో చెప్పుము.

కృ—సావధానముగా వినుము.

మ. తొలుతన్ నన్దనతెప్పలాగ్నక కనెన్ ♦ దోడ్తోడ లేసిగ్గుఁజ్జ
దలకొంచెఁబుగవంచి నేలబొట వే) ♦ ల్దాటింపుచున్ బ్రక్క ను
న్న లతాంగిన్ గనుమాటుజేసియరకం ♦ టన్ సానురాగఁబుగఁ
జెలిపిపై మలపెన్ విలాలతరల ♦ స్నిగ్ధఁబులౌ చూపులన్.

వసం—అట్లుగాక నిన్నుజూచినతోడనే మేడమీఁదినుండిదిగివచ్చి నీతోడపైఁగూర్చుం
డు ననుకొంటివాయేమి? నీపై నాపైదలికి వలపంకురించిన గనుకనే నిన్నంత
యొకరముగాఁ జూచినది. నీవంటి కాముకులపాలిటి కట్టి కే) ఁటి చూపులే
మరుని చూపులు.

కృ—అవాలుగంటి కేగఁజిచూపులతో మరుని తూపులెట్లు పనికివచ్చును ? చూడు

మ. మును బూఁదూపులదీచువిల్లుఁగొని యా ♦ క్కఁటికనన్రటచే
తను భస్మఁబయిపోయెఁగాని వరుఁడీ ♦ క్కగి భూ)వల్లికా
ధనువందున్ జెలివాలుసోయగపు నీ ♦ ద్దాచూపులన్ దూపులే
యనుసంధించి యదల్చినన్ గెలువఁడే ♦ మానఁడె గౌరవతిన్.

వసం—ఆమన్మథుఁడట్లు భస్మమైపోయినను విరహుల వేధింప మానలేదుకదా. ఎట్లయిన
నేమి ?

కృ—ఎట్లుమానును ? ఆవిలాసవతి నన్నాలాగున నిజవిలోకన సుధారస ధారలచే
ముంచివేసినప్పుడు నాస్థితియేలాగున మండెననుకొంటివి ?

వసం—మితముతస్పి భోజనము చేసిన వానిస్థితివలె నుండెనాయేమి ?

కృ—కాదు నెచ్చెలీ ! వినుము.

మ. అనిమేషస్థితిగాంచెగన్నగవ, రా ♦ గానందభోగస్థితి

గ నెజ్జిత్తంబు, చెమర్చిదేహము నిదా ♦ ఘుక్లాంతమై పుల్కరిం

చె ననుంగా ! యికినేమనండు హరియిం ♦ చెజ్జిత్తమామత్తకా

శిని, వెన్వొంటనె తుంటవింటిదొగ్గగు ♦ చెచ్చె మేనబూబల్లెమూల్.

వసం—ఓహో! నేనుచేయు దగ్ధపోటు భోజనమువలెనే నీకథయెంతనేపటికిగడచుట్ట

కున్నది. ఇంత యారాట లగలడాడెవు నిన్నా కామిని యంత యొక్కారము

గాఁ జూచినప్పుడు వెంటనే యా వాలుగంటి మేడమిడికేగి యామెకు నీ

హృదయంజేల తెలియపలుపకపోయితి ?

కృ—మూర్ఖుడా ! ఈపాటి స్వల్ప పరిచయముచేతనే స్త్రీల మనంబు లారయ

వచ్చునా ?

మ. అరకంటక గనుగొంట, పయ్యెనను నొయ్యారంబుగాదిద్దుకొం

ట రువారంబుగనవ్వునుంట, కొసపటన్ మోవిసానించుటల్

సరసీజాక్షులకున్ స్వభావమగు చే ♦ వ్వుల్ ; కాముకుల్ సంతసిం

తురు లోలోనవియెల్ల స్వాత్మవిషయో ♦ ద్యుక్తంబులం చెన్నుచున్

వసం—సంతసించుటెకాదు మీదుమిక్కిలి చెప్పి లక్షాడెదినుచుందురు కాని యింతకు

నాకాంత యభిప్రాయమేదియో తెలిసికొనకయే వచ్చితివా ?

కృ—ఎట్లు తెలిసికొందును? ఆవాలుగంటి నన్నాలగునఁ జూచుచుండఁగా నెక్కడ

నుండియో చుక్కతెగిపడ్డరీతి,

మ. అరజారు దెలిచీరెకుచ్చెళులు పా ♦ దాబ్బంబులన్జిందులా

డ, రటన్నాపురయై, వలగ్గ మసియా ♦ డన్ బైటజీరాడ, న

త్వరయై, తొమ్మునుమోదుకొందు విగళ ♦ ధమ్మిల్లబంధంబుతో

సరవిందానన యోర్తువచ్చె దతమా ♦ ర్గాకూసఖిన్నాంగియై.

ఎట్లువచ్చి యేదియో యాసాత్రాజితికింజెప్పి,

ఆ. పే. తత్తరంబుతోడ ♦ తత్తన్వి తనకేలు

జాలకేలుతోడ ♦ గీలుకొల్పి

పడునయే మొనంగ ♦ వడివడిగొనిపోయె

సకిని నాదుసాణ ♦ సమితితోడ.

వసం—ఎక్కడెక్కడ? ఆ బానిసకూతురు తీసికొనిపోవునపుడా సాత్రాజితీని మాత్ర
మేకాక నీ పాణములనేల కొనిపోయినదో దాని కొప్పువట్టి నీయెడకు లాగి
కొనివత్తును నన్నబోనిమ్మా (పోగోవ)

కృ—మూఢుడా! అదివిజయుగా నాపాణములను గాదు ప్రాణమువలె బేమాస్పద
యైన యాకన్యారత్నమునుమాత్రమే తీసికొనిపోయినదికాని నీవు శాంతింపుము.

వసం—శాంతించినాడనుకాని ఈవిషయమై నీశరీరమును నిష్కారణముగా నాయాస
పెట్టికోకుము.

కృ—మిత్రమా! ఏమట్లు నిరుత్సాహము చేయుచున్నావు?

వసం—నిరుత్సాహము కాకేమున్నది కుడుములుగావు, ఉండ్రెములుగావు

కృ—వయస్యా! నీకొప్పును భోజనభ్రాంతియే. ఇక విషయమును వినుము. అట్లు
వచ్చిన మచ్చెకంటి తనకుం జెప్పిన యేదియో యొకవృత్తాంతమునంజేసి యా
కన్నియ కించుక సంభ్రమపాటుచే గలిగిన మనోనైకల్యమున నన్నుజూడ నవ
కాశ మెంతమాత్రములేకున్నను, నెట్టకేలకు నవ్వాలుగంటి వెనువెంటజనుచుండి,

చం. మఱచితి నే పిలుంద నెల ♦ చూచికపుంజిగి యుంగరంబు నే

బిఱబిఱనేగి తెత్తునని ♦ వెళ్ళకువచ్చి నిజాననంబుపై

జిలునగవెంతనంతగయ ♦ సేయగ మద్దు నన్నుజూచెబి

త్తటి నునుసిగ్గుతో గలిసి ♦ తారటలాడెడు నోరచూపుట.

వసం—ఈమాట చెప్పవేమి. ఆ యొప్పులకుప్ప తన్ను తనంతతానే నీకొప్పగించి
కొన్నది. ఆదృష్టములన్నియు నీకట్లు కలిసివచ్చుచున్నవి. కాని తొమ్మిది బ్ర
ద్దలు గొట్టుకొనుచు సంతతాందరగా నక్కడకువచ్చి యక్కన్నియను దీసికొని
పోవుటకా బానిసకూతురు కొంప యేమి మునిగిపోయినది?

కృ—నేనదే యచ్చట నుండు నేవకులనకుగఁగా వారిట్లుచెప్పిరి.

వసం—ఎట్లు?

కృ—నేనా సత్రాజిత్తును మణియగుటకు మూడుదినముల క్రిందటనే దానికంతమున
ధరించి వేటుకేగిన తనతమ్ముని ప్రసేనుని నెవ్వండో వధించి మణి హరించెను
వార్త యప్పుడ సత్రాజిత్తునకుఁ జెలిసినది. అని

వసం—ఇప్పుడు నీవన్నింటికిం జెడితిని. మణియుఁ గన్యామణియు లేకపోగా విశేషించి యమ్మణికి నీవే యా ప్రసాదముని జంపితివను దుష్కీర్తిపేరి యింద్రనీలమణి నీపాలబడినది. ఇప్పుడు నీవును సత్రాజిత్తును తలపట్లు పట్టుకొనుడు.

(తెరలోపల)

(నగ్గర॥

హితుడై నద్బాధనుండై • యపుడుమ కువ • డెలకన్ద్రోహంబుజేసె
శతధన్వీ! వేటకేగె • చమునమణికి • శౌరి నా తోడునార్యున్
కృష్ణవర్మా! యింకనీ దు • క్కృతిఁగని మనమా • కృష్ణుఁ ధోనీయరాదీ
బ్రతుకేలా? కాల్యనే? యి • పగ నెటులయిచ • బాపుకోలేని యున్నె॥
కృష్ణు- (ఆలకించి) వసంతకా! నీవనినట్లా సత్రాజిత్తు నాపైకి యుద్ధంబునకే సన్నద్ధుడై
వచ్చుచున్నాడు.

వసం—నేను మీనమేషములఁ జక్కఁగా లెక్కపెట్టి చెప్పిన మాటయే యది కాని
నన్నమాత్రము నాభార్య కొప్పగించిరమ్మా. పశుమదైన నాభార్య వైధవ్య
దుఃఖమునుభవించెదను.

కృష్ణు—భీరుడా! నేను నీనగరనే యున్నానుకద.

వసం—అట్లయిన నీ వెనుకనుండియే నేను యుద్ధము చేసెదను.

[పిమ్మట శతధన్వయు లేవఁతుఁడు సత్రాజిత్తు ప్రవేశింతుఁడు]

శత—మామా! సత్రాజిత్తుహీపాలా! యిక్కడజూచుచు,

చ॥ బలిసిన గండుబిల్లివలె • బాల్యమునుండియు గొల్లపల్లెలో
పలమెలమెల్ల వెన్నయున • బాలునుముచ్చిలి, యాటిలేటిత్రో
వలఁదెఱవాటుకాడగుచు • బాంధులసొత్తు • దోచుచుండు దొం
గలగురువైన కృష్ణుడనఁ • ఘా! యితఁడే, పగదీర్చుకొమ్మిక॥

సత్రా—ఏడీ! ఏడీ! యాదురాత్ముడు?

లేవం—గట్టతురమైన యీ వృద్ధమర్కటముతోఁగూడ నిక్కడనేనున్నాడు.

సత్రా—

శా॥ ఔరా! మాధవ! యింతతో నెదుటుల • న్యాయంబుగావించువా?
కూర్చిరాత్మా! నినునేమిజేసినను నా • కుఁ బాపముల్ వచ్చునే?
తోరుబైన మదీయఖడ్గమున నీ • తుండఁబుఖండించి నా
పైరంబెల్లను దీర్చికొందు నిలురా • పాపాత్మ! ధీరుండవై॥

వసం—

చ॥ గడగడకాను మెల్ల వడఁకక, బెదవుల్ చలియింప, మోముపై
ముడుతలు వ్రేలుచుండ నడుఁకుట బిగియించుచు, బోసినోటితో
వెడవెడమాటలాడు చడివీరముతోఁ, జరణద్వయంబు త్రొ
క్కుడువకు నిన్ను నీనుసలిఁగోపమాఁజూచిన నవ్వనచ్చెడిక॥

సత్రా—ఏమీ! నాది నుసలికోపమా? నుసలికోపమా మొసలికోపమా నీవచాచెదవు
కాక.

కృష్ణ—అయ్యా! యీ బ్రాహ్మణునితో నేమి తొందరపడుదును.

వసం—కృష్ణ! రానిమ్ము కంపతొడుగిచ్చినట్లేకని నావలకు నీచ్చికొనిపోవుటకు నేను
నా కొంకికర్రతో నిక్కడ సిద్ధుఁగానే యున్నాను.

కృష్ణ—వసంతకా! నీవిచ్చడు తొందరపడుదును, మామా! నేను నీకు జేసిన దోహ
మేమున్నది?

శత్రు—(తనలో) ఏమీ! ఈదుర్మార్గుఁడు సత్రాజిత్తును, మామా! యని పిలుచుచు
న్నాఁడు. వీనికిని సత్క భామయం దనురాగము కలదు. దానికిని వీనియందే మన
స్సు పొరియున్నదని దానిచలికత్తె కళాపతి నాతోఁ జేప్పినది. ఈ కృష్ణునకు
సత్రాజిత్తున కేలానైన విరోధము పెట్టితివా సత్రాజిత్తు వీనికి తన కూతురిచ్చి
వివాహము చేయఁక. అప్పుడు నేనే యీ సత్రాజిత్తుని కల్లుడనయ్యెదను
(ప్రకాశముగా) మామా! చూచితివా! యేమియు నెఱుంగనివానివలె నీ కృష్ణుఁ
డెట్లు నటించుచున్నాడో! ఇంతమాత్రమున మనమాతని నదిలివేయరాదు.

ఉ॥ పోటరివయ్యు నీవు వెఱపొందెదు, వీనికి దొంగకున్ బలె
మాటలయందమాయికఁ మానసవంతుభయంబు మోగామునకొ
గాటపుటిచ్చపాటును, వికారపుఁజూపులు తెచ్చికోలు నా
రాటము, హెచ్చెఁగావునఁ దిరంబుగ వీడెవారిం చె నీమణిక॥

వసం—ఓరీ! నిర్భాగ్యుడా! నీవు నామీద చెప్పచుండలేదుకదా.

శత్రు—బావురుబిల్లివలె దొంగమాపులు చూచుచున్న నీవు కూడ నీ దొంగతనములలోఁ

జేరియే యుండవచ్చును. నీవంటి చెడుగుబాపనయ్యలకు ధనాశయెక్కువ.

వసం—శత్రువా! నీ కొండముచ్చవేసాల చాలింపుము.

శత్రు—చెడుగా! మొక్కజొన్న పేరిగింజవలె నూరక పేరిలను.

శత—(కనుగీటుచు) నీవు తొందరపడకు నేను చక్కగా వీరిరువురకుం బురిపెట్టెదను.

(ప్రకాశముగా సత్రాజిత్తుంజూచి) నీకింకను సందేహమెందులకు ?

కం॥ తనయాడిగినమాణి నీవు

కునికి మహాటవిని నీనాహోదరువధియిం

చెను నిజమితయు! నెంతటి

పాకిందెగెజూడువీడు ♦ బాంధవ్యములో॥

కృ—ఓరీ! శతధన్వీ! యేలరా నిష్కారణముగాఁ గృష్ణునంతవానితో నిరోధము తెచ్చి

పెట్టుకొనుచుంటివి. నీకాత్మవిశాసకాలము సమీపించినదాయేమి ?

శత—నిజమాడితినని నీవు నాపై నలుగురున్నావు. నీకు విశాసకాలము సమీపించినది

కావుననే నిష్కారణముగా సాధుపీడగాఁగింపమొదలుపెట్టితిని. (సత్రాజిత్తుతో)

మామా! నీవేమైన ననుకొమ్మ ఈ కృష్ణుడు నీ కెంతెంత దోహదము చేయును

న్నాడో నే నిప్పు డెఱింగించినచో నీవు శత్రునితువో లేదో? కాని,

శా॥ మోమోట పడబోకు వీనివినయం ♦ పుంజుల్కలకనమ్మి వీ

డేముమ్మాటికి నీచుణిన్ గొనిన వాఁ ♦ డీచాటికి దీరకే

మోమోసంబులునన్ను చుండెనట మీ ♦ మ్మాంగూడఖండింపఁగా

మామా!యెంతకు లేదుదుట్టచునుచున్ ♦ మన్నింతువేమోనుమీ॥

సత్రా—అట్లుఁడా! నన్నుగూడ జంపనెంచుచున్నాఁడుగా నేను వీనికి జేసిన దోహ

దేమున్నది ?

శత—నీవు బ్రదుకుటయే యతనికి నీవు దోహదముచేయుట.

సత్రా—అట్లు?

శత—ఎట్లులా? మరల నెప్పటికైనఁ దాగణించిన ఘణిని నీ వపహరింతువని నిన్నుగూడ

మట్టుపెట్ట నాలోచించుచున్నాఁడు ఇప్పటికైనఁ జెలిసినదా?

సత్రా—ఓదుర్మార్గుఁడా!ధూర్త గోపాలా? ఎంత దురాలోచనము జేయుచుంటిరా.

వసం—సత్రాజిత్తూ! పిచ్చిచక్కయై నిన్నురకకటచుచున్న యీ యల్లుని నీవెక్కడ

నుండి సంపాదించితి? పీరి విషము నీకు తలకెక్కినదా యెవ్వరేమిచేయఁ

జాలరునుమీ!

శత—ఓయీ వసంతకా! పొట్టకూటికై నేర్చుకొన్న నీవంకరమాటలు చాలింపుము.

వసం—పొట్టకూటికిఁగాక సత్రాజిత్తుని బాగుచేయునవియా నీ మాటలు. పాపమీ ము

సలివాఁడు నాలుగుదివములు ప్రపంచములో జీవించియుండట నీ కిష్టములేదు

సత్రా—చీ బ్రహ్మబంధుడా! ఈ గొల్లవానికిఁ దోచుదొంగవై యుండుటకు నీవుబాగుగా నుపకరించితివి. సిగ్గుమాలిన నీజన్మమిభూమికి మిక్కిలి భారమునుమీ?

వసం— నేను నిన్నదేయనచున్నాను. నీవూరక ననాలోచనముగా సివాలువేయకుము. మాకు యీ కృష్ణుడు నిర్దోషియైనట్లు నేనొక ప్రబలసాక్ష్యము చూపించుచున్నాను.

సత్రా—వీడీ చూపుము.

వసం—యిదిగోవినుము. ఓవృద్ధరాజా!

గీ॥ నిజము కల్లనెఱుంగక ♦ నిందమోపి
నాసుదేవుఁ దూఱుట ♦ దోషమనుచు
నూగులాడెడి నీచెవి ♦ పోగుజతయె
రెండు చెంపల వాయించు ♦ చుండెనిన్ను॥

సత్రా—ఓరీ! కృష్ణా! జారవోరశిఖామణివైన నిన్నీ బ్రాహ్మణుడనుసరించిన దీలాటి పిచ్చిమాతలు కూయుటకా?

కృష్ణ—మామా! ఇందు నిజముగా నీవేపిచ్చివాడవైతివి. ఏమన

గీ॥ వినువకెవరేమి సెప్పిన ♦ వినుచుచదియె
నిజమనుచుఁ దామసించెడు ♦ నీచమతిని
కొండెకాఁడురు పలువురు ♦ గూడి కీలు
బొమ్మనలె నటలాడిత్రు ♦ నమ్మకమాన॥

మామా! దుష్కర్మడగు నీ శతకర్మమాటలు పాటికిచెచ్చి నామాట గీటునంటుచ్చి నీవొంత యవిచారముగా మాటాడుచున్నావేమి?

సత్రా—గోపాలా! నేను విచారించియే మాటాడుచున్నాను.

శత—మామా! వీడు నామాటలు కల్ల నేయచున్నాఁడుకాని నీతయ్యుండేగిన యరణ్యమార్గమున నీకృష్ణుండేగుచుండఁగాఁజూచిన ఈరేవంతుండించులకుఁ బ్రబలసాక్షియై యాన్నాఁడు (కన్నగీటుచు) రేవంతుడా! నీవుకూడ నీ సత్రాజిత్కోపాగ్నికి నొకపుల్ల విఠిచివేయుము.

రేవం—సత్రాజిత్ప్రభూ! మీపాదములతోడు మీతయ్యు వెనునెంటనే ఈతడరణ్యము నకుఁ బరువెత్తుచుండఁగా నాకన్నులతో నేనుఁ జూచితి. అప్పుడీతనిచేత ధనుర్బాణములున్నవి.

సత్రా—నందనందనా! యిందునకు నీవేమనియెదవు ?

కృష్ణ — మామా! శాంతచిత్తుడవై విషయమును విమర్శింపక పీరిట్లాడించిన నట్లాడు
చున్నాడవు, చూడు.

సీ. శతధన్వి నేడునీ ♦ హితుడై సమాత్రాన
కడమనారందలు ♦ గానివారె?
మణినిన్ను నడిగిన ♦ మాత్రా దానికినీమ
తమ్ము నేజంపుట ♦ తథ్యమయ్య
నేనీయనుజుడేగు ♦ కాన కేగినమాత్రా
యీరట్టు నాయందె ♦ చేరువయ్య
ఈదారిదక్క నిం ♦ కేదారిమణినాకు
లభియింపదంచు ద ♦ లంతువయ్య
గీ. నిజము శల్ల నెఱింగెడి ♦ నేర్పువలదె?
చుట్టటిగ మేనికానంత ♦ చూడవలదె?
చివర బ్రహ్మాణమునుజేసి ♦ చెప్పదున్న
నావచనమొక నిసుమంత ♦ నమ్మవలదె.

శత — మామా! యితడెంత నై గారముగా మాట్లాడుచున్నాడో చూడు. నీతమ్మునిజంపు
నప్పుడెవరైననున్న చో నంతపనిచేయునా? చుట్టరిక మైనఁ జూడవలయునట.
సత్రా — శతధన్వా! పీని కపటనిన యములు నేనెఱుంగనివికావు. (కోపముతో కృష్ణనిఁ
జూచి) దురాత్మా! కప్ప యెలుంగు పామవైన నీవునామ బంధుడవు కావు.

శా. బంధుదోహివినీవు, కానియెడ దు ♦ ర్వాపార సంధానధౌ
రంధర్యంబున నాన హోదకు వనిం ♦ మ్రిందిచ్చి కైకొందువా?
బంధంబుల్ విడనాడి, బంధురతపో ♦ భ్యాసుడవై పద్మినీ
బంధుకొ లోగొని నేగఁబడినమణి ♦ బ్రభ్రాత తేజోఘ్నిణి.

పైఁగా నీప్రమాణవచనములు మేము నమ్మవలయునుగా? అప్రమాణముల
యం దారితేరిన నిన్నెవ్వరు విశ్వసింతురు. ఉగ్రులాలనుండియు దొంగచైత్య
ములతోఁ బెఱిగిన నీవెవరు గొంనార్పుండవుచెప్పుచు.

కృ — ఛీ మూర్ఖా! యేమి ఊరక నిష్ఠులుగా వదురుచున్నావు.

ఉ. మాటికి మాటికి దురభి ♦ మానముతో శతధన్వుమాటలకొ
బాటికిఁ దెచ్చినావయి నె ♦ పంబిడిగూఁతెను, పెద్దవానితో

నేటికిదిట్టనిమ్మనుచు • నేకాన కాడుకొలంది బల్ సివా

ల్మీటుచు బైకివచ్చెను శి • మింపచునుమ్మిక నిన్ను దురత్తి !

వసం—కృష్ణ! ఊరకొన్న కొలది నీనడపీనుగింకను బైకివచ్చుచున్నాను, నీవుకొంచె
ము దూరముగానుండుము. చచ్చినవానిం గొట్టుటకు యచుదండమువంటి నా
యీదండముతో నీని చచ్చిన బురదకొయ్యంగొట్టివట్టు కొట్టెదను. ఏమి
సత్రాజిత్తు!

మ. మొదగానింబలె గొంతుసించుకొనెదీ • మూర్ఖంబు మాచేతగా
దనియా, హుమ్మనిపైకివచ్చెదవు మా • కాపాటి ధైర్యంబు లే
దనియా, కన్గవకెంపుజేసి మెడగో • యగ తిప్పెకెత్తినం
తనె చేతులైగియున్న వారమె దురా • తా మేటికీబి కముల్.

మ. సరసంజేరుచు మావిరోధియెవఁడో • చాడీలుబోధించినన్
దురహంకారముచే నొడల్మటచి గం • తుల్ వేయుదేమాపయిన్
అరయంగాబలిలేదె కల్లయునిజం • బాపాటి శాంతంబు లే
క, రసాభాసముగా మొఱంగి పయిగా • గాట్లాటకున్ వత్తువా ?

కృ—వసంతకా! నీపూరకుండుము. ఓ వృద్ధరాజా ! నేను నిన్ను నాణ్యమర్థించి
నందులకుఁ గదా నాపై నీకింతయనుమానుము. కావలయునన్న నిట్టిచుణులు
వేనజేలు నేను గణింపలేనా?

మ. చటులప్రోధి నియన్మణిన్ డులిచి నీ • సాన్నిధ్యమందుంపనా
నటదీశోత్కట కాలకః శఃవస • న్నా గేంద్రభోగచ్ఛటా
తటకూటస్ఫుటరత్న సంచయములం • ద్ర్యింబి తెప్పింపనా ?
పటుగదోద్భటవిద్విషదృటభిదా • ప్రకాంతచక్రంబునన్.

శత—ఈ డాంబికవధనంబులకేమిలే.

కృ—సత్రాజిత్తు! యీశతధన్వ నీకుఁ బ్రాణమిత్తునివలె నటించుచున్నాను మేక
న్నీయపులియై నీడె నీమణి పొందుచే నేమో చూడుము,

గీ. మచ్చికయొసర్చి మెచ్చుగ • మాటలాడి
దుర్జనులు మోసగింతుకు • తుదకు నొరుల
బోమన మచ్చుమందిడి • బోయవాండు
మాయఁజేసి మెకంబులన్ • బట్టురీతి.

వసం — ఓయీ! అమాయకుడా! ఈమాటగూడ నాలొచనీయమే పందికొక్కువలెగ
న్నాటలుత్రవ్వటకే వీడు నీయిటజేరినాడు వీనినికే దొందరగా బోనులో
జేయ నుపాయమాలోచింపుము.

రేవ — ఓయి గుప్తబాహ్మణుడా! ఈలాటి యిచ్చకాలతో నీవు చిరజీవివై కాకివలె
బ్రదుకుచున్నావు.

శత — మామా! వినుచున్నావుకదా వీనియన్యాయపుబలుకులు

క. తనపైవచ్చిన యీనిం

దనునాపైద్రోసితాను ♦ తప్పుకొనంబ

ల్కినపల్కులివ్వి నమ్మకు

చెటిని దలదడిపి బాస ♦ చేసినయేనికె.

సత్రా — ఈవృత్తాంతమంతయు నాకు నత్యాశ్చర్యముగానున్నది. నేనెవరిమాటలని న
మ్ముదును.కృష్ణ! శతధన్వా! మీకిరువుకు నీనొకమాటజెప్పెదవినుండు. నాకు
సత్యమునునొక్క కన్యారత్నంబుకలదుకదా. ఇంతయేటికి?

శా. పొగబూయించియబడ్డ ననుజ ♦ పొగంటునెన్నాడు తే
నేరండమ్మణియందమా యెచటనే ♦ నిజజిక్కఁగావచ్చు నే
డోరేపోశతధన్వఁడో మఱియు నీ ♦ వో లేకయింకెవ్వఁడో
చోరుండేటికినాకు దానినెవడి ♦ చ్చుకొనఁడె నాయల్లుడో.

శత — ఓరీ! రేవంతా! కార్యము మించినచ్చినదే నేనామణి యెక్కడ సాధింతును.
సాధింపకున్న సత్యనాకెల్లదక్కఁగలదు.

రేవం — (రహస్యముగా) సాధించిననులేకున్నను బరువునకైన మాటయని చూచుము.

శత — మామా! అట్లైన నీవామాటమీద నిలిచియుండుము.

వసం — ఓయీ! నిర్భాగ్యుడా! ఇప్పటికైన వీడు దొంగయాట నీవరూఢమయ్యెనా?
ఆమణి వీడేహరించినాడు. నీవిప్పుడు కూతునిచ్చెదను నాసతోఁ దెచ్చి యి
చ్చెదనని చెప్పుచున్నాడు.

సత్రా — నాకెవ్వరెట్లిచ్చిననేమి? మణి మఱల నాకులభించుటయే నామంగావలసినఫని.
అలాగు మణి యిచ్చినవాని? నాకుమారినిచ్చుట తథ్యము.

వసం—సత్రాజిత్తూ! కన్యావికేతవై యిదివఱకేమాత్రము ధనము సంపాదించినాడవు
పిల్లనిచ్చెదనని యాసవెట్టి నగలక్రిందనయుఁ జీరెలక్రిందననియు నీశతధన్యు
నొద్దనుండి యెంతసొమ్ములాగినావేమి?

సత్రా—నహాబ్రాహ్మణుడవైన నీవు నన్నాక్షేపింపవలసినదే.

కృ—మిత్రమా! ఈశతధన్యుఁడు మణి హరించుచున్నాడని నా యేమి. నిజముగా వీడే
మణిహరయైనచో నాకోరికలన్నియు వ్యర్థములుకదా.

వసం—విచారితము రమ్ము.

కృ—సత్రాజిత్తూ! నేనును నవ్మణికై ప్రయత్నించెదను. నీవనినమట మాత్రము
తప్పిపోవుము.

సత్రా—ఇటు నూర్యుండటు నుదయించుటెట్లు?

కృ—అలాగైన మాకు సెలవివచ్చు. వసంతకా! రమ్ము. (నిష్క్రమింతురు)

సత్రా—నేనును బోయివత్తును. (నిష్క్రమించును)

శత—అయ్యో! నాయదృష్టశేఖరుడికింప నీకృష్ణుడెక్కడనుండిదాఁపరించెనో! అయి
నను గృష్ణుఁడుచేసినదేమన్నది; అక్కటా! ఎంతలో నెంతవైపరీత్యము జరిగినది.

మ. అక్కటా! పీటలనిూడ పెండ్లివృథసే ♦ యన్ నాఁడునాపాడువేఁ
టకు నేలాచ సెనో శ్యమంతకము తో ♦ డ౯ మాప్రసన్నుండదే
టికిజోరుం పుమణిన్ హరించి వసవా ♦ టిన్ వానిశాసించె యి
తికు బ్రాబ్ధు నాకురమణికిన్ ♦ దప్పించెబంతఁబునన్.

అయ్యో! రేవంతా! ఇంకను నాకీదురాశయైదులకు అచక్కదన లచక్కనాఁం
టి నిర్భాగ్యునకుదక్కునా? కాగలవివాహము నకిన్ని విఘ్నములేల దాఁపరమగు?
మణిగణించితెచ్చి సత్రాజిత్తున కిచ్చినగదా యామచ్చకంటి నాకుభార్యయగుట
మాయావియగు గోపాలునితోఁ బ్రతిఘటించి నేను మణిసాధించెదనయట కల
లోని వృత్తాంతంబు. ఏమి నేయుదును (అలోచించి) రేవంతుడా! ఈవిషయ
మై మనచిరమిత్రుడగు శంబరానురుంజేమైన సహాయము చేయునేమో? నాఁడు
కంఠమిత్రుండగుటఁజేసి కంసధ్వంసియగు కృష్ణునితో నెల్లప్పుడు బలవద్విరోధం
బు వాటింపుచుండును. మధురాపురంబునకేగి వానింబిలిచిని వత్తువా!

రేవం—స్వామి యాజ్ఞయొనఁటు.

శత — శీఘ్రంబుగబొమ్ము.

రేవం — (నిష్క్రమించును)

శత — రేవంతుడేగునంతకు వాఁడు వఁగునపురంబుననుండ నో లేదో!

రేవం — (ప్రవేశము)

శత — ఏమి రేవంతుడా! అప్పుడేవచ్చితివి?

రేవం — శంబరాసురుఁడిట్టటికేవచ్చెను.

శత — ఏడీ ఏడీ?

శంబ — (ప్రవేశము)

శత — మిత్రమా! అందఱు డేమమా?

శంబ — అయ్యో! రామకృష్ణులిరువురు సజీవులై యుండఁగా మాకు డేమమెక్కడిది?
మాడు,

శా. శూరౌ తంసునిఁగంసున్ జెలులతోఁ ♦ జట్టాలతో నేనతోఁ
బోరన్ జంపిన గామకృష్ణుల శిరం ♦ బుల్ నేలపైరాలిచ్చి వీ
రారంభంబునఁ నద్గళన్వయవిని ♦ ర్యద్విక్తకల్తోలిసి
ధారాన్నాతుడఁగాక నాహృదయనం ♦ తాపంబుచల్లారునే.

శత — (ఠిహస్యముగా) రేవంతుడా! వీనికి రామకృష్ణులపై నైరమువిస్తారముగానున్నది
యిది నునకార్కంబునకు మిక్కిలి యనుకూలముకదా. అదిగాక తలంచిన మా
త్రా యీతఁడిక్కడికివచ్చుటయు మనప్రయత్నంబునకే శుభనూచకం
బనియే తల తును. ఏమందువు?

రేవం — అవును. కాఁగలకార్యంబున కెల్లపు డీనాటిశుభశకునములు పొడఁగట్టుచుండుట
సహజము. వీనివలన మనపనిపూర్ణముగాఁ దీరు పోదు.

శత — మిత్రమా! శంబరా! సమయ నవేదియున్న నీకు రామకృష్ణులేనాటికేని, జిక్కిక
పోయి ఏనాటికోయననేలయిప్పుడు నామూలకముగా నీకుసమయమందొరకినది

శంబ — అదియేమి? చెప్పు చెప్పు.

శత — నేనువలించిన సతాజిత్తుకూతురు దానిగూడవరించి నావివాహమునకు భంగము
జేయుటకుఁ గృష్ణుఁడప్పుడు ప్రయత్నించుచున్నాఁడు.

శంబ — పిల్లనిచ్చువాఁడు సతాజిత్తు నీపక్ష మైయుండఁగాఁ గృష్ణుఁడెట్లు నీవివాహము
నకు భంగముగావింపఁగలఁడు.

శత — ఆవృద్ధరాజునకొకమాటయా యొకఫలుకా! తాను ప్రసేనునికారణమునఁ గోల్పో

యినమణి నెవ్వఁడు తనకు సంపాదించియిచ్చునో వానికిఁగన్యనిచ్చెదనని యి
ప్పుడు చెప్పుచున్నాఁడు.

శంబ—నీకుఁగన్యనిచ్చుటకు నొప్పుకొని యిదివఱకే వివాహప్రయత్నములు సయితము
చేసిరాఁడుకదా.

శత—అయ్యో! అంతకు సిద్ధమైనవివాహమునకే యిన్నియగచాట్లు! ఏమిచెప్పుదు
ను. సరసాలాపము లాడుచుఁ బడతులొ ♦ సత్యాసతీ! పెండ్లిరే
పరుదెంచుకొ శతధన్వ నీమన ని పే ♦ రాసక్తివల్లింపుమా
పొరసాటాఁదెదుపెండ్లిలోనన ముదం ♦ పుంగోపచుకొ లజ్జయుకొ
బెరయుకొ మోమరవాంచుచుండునట ♦ స్వీరత్న మొయ్యారై.

శంబ—మిత్రమా! చింతి పకు నిర్వక్రపరాక్రమ తేజోవిరాజియగు నీశంబరాసురుఁడు
నీకై తనప్రాణ బుల్లనైన వర్షింప సిద్ధుఁడగుండఁగాఁ గృష్ణుఁడెట్లు నణిసాధిం
చితెచ్చిసత్యుఁడెండ్లియాడఁగలఁడు. అదిగాకయాశ్యమంతక మేపొంతజే ననీ కేమి
వినుము.

మూలినీన్మత్తము. ప్రతిభునమామా ♦ ప్రౌఢవిద్యావద్య
ప్రకృతివిధుశమాత్తా ♦ రాశినానాకు గృష్ణుం
డొక గణనయెకేళి ♦ యుక్తి నామాః కంబే
టిక్రి గొస చనుదెంతున్ ♦ తీవినా పూవుబోజిన్.

శత—మిత్రమా! నీవచనములు వాకిట్టుకు సుధారసధారలుగానున్నవి. ప్రాణమిత్రుఁడ
నఁగా నీయట్టివాడేకదా చూడు,

ఉ బాగుగనున్నచోఁ బరను ♦ బధువులదలభూమిలోననా
బాగుమఱొక్కలాగయున ♦ బంధువుడొక్కఁడు గానరాఁడు బా
గోగులచొక్కరీతి నెవఁ ♦ డొచ్చి సుహృద్జన్మత్తిగుండునాఁ
డేగద ప్రాణమిత్రుఁడు న ♦ మీడితబంధుఁడు మాంషశ్రికిన్.

ఇక వాకాగ్య మునార్యముగా నెఱవేటుననియే రేదలంచెదను.

శంబ—నెఱవేటిదేయనుకొనము. ఇంకను దానికై చేయనలయు కార్యలోచనమెఱి
గింతురమ్మ.

(నిష్క్రమింతురు)

ఇది ప్రథమాంకము.

సంపూర్ణము.

సాత్రాజితియుము

ద్వితీయాంకము.

రంగము—ద్వారకాపురబాహ్యోద్భావనము.

[ప్రవేశము శతధన్వనిసేవకుఁడు లేవంతుఁడు]

(కన్నులు మూయుకొనుచు నొడుగుపెట్టుచుచు నావులిందుచు) రామరామా !
 బొత్తుగానిద్దురయన్నమాటలేకయవయవములన్నియుపెట్టుగఁగొట్టినట్లున్నవి. కనుతెప్పల
 కుఁగొండంతబరువుగట్టినట్లుండి తమంతట తాముమాఱియవడుచున్నవి. యెట్టులోబయ
 త్నయచేసి తెప్పలుపైకెత్తితినా కనబడునస్తువులన్నియు నేమో బూచుచుగఁగన
 బడుచున్నవి. ఒకపగలా ఒకరాత్రియూ మూడుపగళ్లు మూడురాత్రులు నిద్దురయన్న
 మాటలేక కన్నపుదొంగలవలె నూరంశయు నేనును మాస్వామియగు శతధన్వఁడు నా
 తనిచెలికాఁడు శంబరాసురుఁడును హణ్ణికై వెనకేదెదకి అలసిసాలసి విసికి వేసారితిమి.
 మ్రుక్కడినునిసులందిను నారక్కసిమండకొడుకునకేమి. వాఁడెన్నిరాత్రులైనను ని
 ద్రగాయఁగలఁడు. నేనొక్కతఱును భోజనకాలమున కాలస్యమైన నోర్తునుగాని నిద్దుర
 కట్టోర్వను. ఇప్పు డీయద్యావనమునకువచ్చు కళావతితోఁ గొన్నిరహస్యములు చెప్పి
 రమ్మని స్వామియైన శతధన్వఁడు నన్నుబంపె. కళావతి యిచ్చటనున్నదేమో పిలిచెదను
 (అని) ఓకళావతీ! కళావతీ! (ఎవరు పలుకకుండుటంజూచి) ఎవరున్నారెచ్చట వల్ల
 కాటినారు అరచి యరచి నాగొంతుపగిలిపోవలసినదేకాని ఇచ్చటపలుకువారెవ్వరులేరు
 ఆబానిసకూతురు నిక్కుచు నీల్లుచు సొవ్కుచు సోలుచు నెప్పటికిచ్చటికివచ్చునో !
 అందనుకన్గినీక్రొమ్మావిగున్న నీడలుకండి హాయిగా నిద్రాసౌఖ్య మనుభవించెదను.

(పరుండి గుటువెట్టి నిద్రపోవుచున్నాఁడు)

[ప్రవేశము విదూషకుఁడు వసంతకుఁడు]

మాకృష్ణుండేవే నాసాత్రాజితిరచాచెనోకాని యాతనివిరహానుంతయు ఈము
 సలివానిచావునకు వచ్చినది. ఆసత్యభామ ఈకదలికారామమునకు వచ్చియున్నదేమో

మాచిరమ్మని నన్నాతడు పంపగా నిచ్చటికి వచ్చితిని. (అని నడచుచు) ఈ కెలంకుల నెక్కడను జేలువలయఁగిడియే లేకన్నది. (అని ముందుజూచి) ఓహో! వీడెనఁడు. కృతయుగమునాటిమంభకర్ణుఁడు మఱల నీద్వాపరమునఁ బ్రత్యక్షమయినాఁడు. ఓరీ! వీనిగుఱ్ఱ క్షీరి సాగరమననస్వనిని ననుకరించుచున్నది. దాఁక నంటివెడఁద నోరుదెఱచికొని ఈగలుమూగుచున్నను దోయక గుఱుమని నిద్దుర బోవుచున్నాఁడు వీఁడు రేవంతునినలెనున్నాఁడు. (అని సమీపించును)

రేవం—కళావతీ! యెంతసేపటికి వచ్చితివే? (అని కలవరించును)

వసం—వీడేమోకలవరించుచున్నట్లున్నాఁడు. వీఁడేత నింకను బ్రేరించెదను. రేవంతుడా! యిప్పుడే వచ్చితిని.

రేవం—కళావతీ! శతధన్యుఁడు కృష్ణరూపమునవచ్చుచున్నాఁడు. సత్యభామ నుద్ధాన వనమునకుఁ దీసుకొనిచున్నాడు.

వసం—ఎప్పుడు?

రేవం—సందెవేళను పిమ్మట శంబరుఁడు సత్యభామరూపముతో వచ్చును.

వసం—అలాగా? (తనలో) మాయాఁడైన శతధన్యుఁడుసాత్రాజిత్వనెత్తి కొనిపోవుటకుఁ బన్నిన పన్నాగముఁ బోలును. నేనీవృత్తాంతము మాగోపానిన కెఱింగించియుం దాతని నిక్కడికిఁ దీసికొనివచ్చెదను. (అని నిష్క్రమించును)

[పిమ్మటఁ గళావతి ప్రవేశించుచున్నది]

కళా—కృష్ణునిపైననే కాబోలు మేల్పడి మిక్కుటమయిన మదనతాపముచే నస్వస్థత గా నున్న భర్తృదారికకై మృణాళములును లేతయరటాకులును గొనిపోవసేని యుద్ధానవనమునకువచ్చితిని. ఎంతచెప్పినను మాశతధన్యునిమాత్రము సత్యభామ వరించునట్లులేదు. (ముందు నడచిచూచి) ఏటికో రేవంతుడిక్కడఁబడుకొని ని ద్రించుచున్నాఁడు. రేవంతుడా! లేలెమ్మ (అని చేతితోఁ దట్టును)

రేవం—గుఱుపెట్టుచు పోరుచున్నాఁడు.

కళా—చచ్చినవాడా! బావురుబిల్లులు పోట్లాడుచున్నట్లున్న నీగుఱుక వినిన నామథ యమగుచున్నయది. ఈపాటికి నీవునిద్రలేమ్ము.

(అని కొట్టుచున్నది)

రేవం—(అనిపడి లేచి వికారముగాఁజూచుచున్నాఁడు)

కళా—ఓరీ కుంభకర్ణుడా! నీదయ్య పుఁజూపులు మూసివేసి యీపాటికినీవు మేలుకొమ్ము

రేవం—ఎవరిది. (ప కించి) కళావతి! నీవంటే నీకడుపుడక సత్యభామను నేనుచెప్పి
నట్లు ద్యానవనమునకుఁ దీసికొనివచ్చితివా?

కళా—ఎవరుచెప్పినట్లు?

రేవం—నేను నీతోఁ జెప్పలేదంటే

కళా—ఎప్పుడు?

రేవం—ఇంతకుముందే!

కళా—నేనెఱుంగనే

రేవం—(తనలో) నేనునిద్దురమబ్బుననుఁ జెప్పరితోనైన నసందర్భము గావగిరినాయేమి?
యేమో కానిమ్ము (ప్రకాశముగా) కళావతి! స్వామియైన శతధన్యుఁడుగారు
నీకుఁ గొన్నిరహస్యములుచెప్పుచుని నన్నంపెను ఇటువినుము.

(అని తలపట్టుకొనుచున్నాఁడు)

కళా—అక్కడనుండి చెప్పుదూ. ఇక్కడ నెవరున్నారు?

రేవం—ఓసి పిచ్చిదానా! గోడలకు సహితము చెవులుండుకే.

(అని చెవిలో రహస్యమభినయించును)

కళా—మంచియుపాయమాలోచించినావు.

రేవం—మేమెట్లాలోచించినను నీసహాయములేని శతధన్యునకు సత్యభామ దక్క
నేరదు.

కళా—నాచేతనైనన్ని పాట్లుపడెదను. నాబహుమతిమాట వఱచిపోవలదనిమిశతధన్యు
నితోఁ జెప్పుము. ఆసత్యభామ కృష్ణునకుఁ గాకుండ నేనును ననేక మాయోపా
యములంబన్నచునే యున్నాను. రుక్మిణిచెరిక తైయగు మదనికతో నేమే
కృష్ణుఁడుసత్యనుబెండ్లియాడుటకుఁ బ్రయత్నించుచున్నాఁడట. ఈవృత్తాంతము
మీదేవితోఁ జెప్పుము. నీకును మంచికానుకదొరకును? అని చెప్పితిని. రు
క్మిణియెట్లును కృష్ణునిప్రయత్నము సాగనీయదు

రేవం—మంచిపనిచేసితివి. నీవు నీశక్తియంతయు శతధన్యునకై దారవోసిపనిచేయుము
నీకష్టముంచుకొనువాఁడుకాదు.

కళా—చూచెదఁగదా నేనుతొందరగా మృతాశములు నేకరించుకొని పోవలయును
లేకున్న నూరకయే నన్నుజూచిన మొగము మాడ్చుకొనుచుండు సత్యభామకు
నుటంతకోపమువచ్చును. దాస్యమునకై యొకరికి శరీరముమ్మకొనినప్పుడు స్వ

తంత్రతయొక్కడిది? కూరుచున్న నొకతప్పు నిలుచుండిన నొకతప్పు నీవుపొమ్ము
నేను సందేహ కీ యుద్ధానవనమునకు సాత్రాజితి నెట్టులయినఁ దీసికొనివచ్చె
దను. శతధన్యుని యథావిధిగా రమ్మనుము.

(ఇరువురు నిష్క్రమింతురు)

[ఇది ప్రవేశకము]

[పిమ్మట నంతకద్వితీయుఁడై కృష్ణుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు]

వసంతకా! వనమారేవంతుని కలవరింపుబలుకులయందు విశ్వాసముంచి యీకద
లికారామమునకువచ్చితిమి. నీవుచెప్పినవృత్తాంత మెంతవఱకునిజమో యూహింప
రాకున్నది.

వసం—ఊహించుటకేమున్నది. శతధన్యుఁడును వారేవంతుఁడును నిరంతరమీ దురా
లోచనములఁజేయుచుండినఁగాని నిద్రయందుఁగూడ నవి తలఁపునకువచ్చికలవరిం
పుల మూలకముగా వెలిబడవు. మితిమీరఁ దినకుండఁ గడుపునొప్పిపుట్ట
దుగదా!

కృష్ణ—సరియేకాని వానికలవరింపువలన నీవేమని యూహించితివి?

వసం—నీయందు సత్యకనురాగముకలదని స్పష్టముగాఁజెలిసినది.

కృష్ణ—ఎట్లు తెలిసినది?

వసం—నీయందాపెను వలపుండుటంజేసియే నీరూపముధరించి తాను సత్యకడకువచ్చెద
నని శతధన్యుఁడు చెప్పినట్లు రేవంతుఁడు కలవరించెను.

కృష్ణ—మిత్రమా! ఈవిషయమయి నీకున్నంత విశ్వాసము నాకురేకున్నది నీమన,

చ॥ పరిచయమేమి చొప్పుడద, ♦ పావనసత్కులధన్యకన్య యీ
వరకె మణిగుఱించి యప ♦ వాదము మోసితి నా పెండ్లిచే
నిరవనియేమిసేయనది ♦ యేమగునో భవదీయవాక్యముల్
పొరిపొరిసూపుచున్నయవి ♦ పోమది నుయ్యెలలీలనాసలక॥

వసం—పరిచయము నీవకలిగించుకొనవలయునుగాని యూరకయెట్లుకలుచును? అడుగ
నిది అమ్మయైనను బెట్టదు. పోనీ నీవామెను చూచితివికదా— యిప్పుడామెను
గుఱులైనబట్టఁగలవా? అదిచెప్పు!

కృష్ణ—అయ్యో మిత్రమా! అట్లందువేమి?

చ॥ తలఁపునగట్టిగానిలిపి ♦ ధారణఁజేసి లతాంగి రూపమున్

ధలఁచుకొలఁదినాచెలియ ♦ ధాన్తితి నచ్చునబోసినట్లుగా

మెలగెడునానమక్షమున • మేనుగగుర్పొడుచున్ యథార్థపుం
బులకలొ నిర్ణయింపుమివి • ముద్దియన్ ద్దపుఁజూపుఁదూపులో॥

వసం—ఇవియన్నియు మన్మథపికాచమావేశ మైనప్పుడు పుట్టుచుండు వికారములు
కృ—ఆహ! భగవానుడా! కామదేవా! నీవొక్కండవే జగదేకవీరుండవు చూడు.

మ॥ కీనుకణ్ణిన్ను హరుండు ఫాలనయనా • గ్నికాగల్పి భస్మంబుగ
ప్పినయేనిక బెనుబూడివె జగములన్ • వేధింతుపూఁదూపులన్
గొనివజ్రాయుధధారి నేగెలిచి అం • పల్లటియాసింపనె
వ్వనినీవేమియొనర్పవంగజ! భవ • ద్వాప్యపారమల్ చిత్రముల్ ॥

వసం—మిత్రమా! యీకదలికారామ ముచూచుము.

కృ—ఈయారామ మాః శ్యామణీవాణ్యమే నామశ్రుతమదేచ్చుచున్నది చూడు,

మ॥ అళులు, సరోదము, ల్కినల • మంబులు, కల్వలుపుప్పగుచ్చముల్
నలినమృణాళముల్లల • పంటులు, నెక్కుదిక్కిలతాంగి సొం
పులఁదలఁపించినామవల • పుండమిఁ బెంచుచునున్నవింక నే
నలకలవాణితో సరిస • మాసి కృతార్థుడనౌట యెన్నఁదో॥

వసం—మిత్రమా! నీవు విస్తరిలో వడ్డించుచుండఁగ నే తొందరపడుచున్నావు.

కృ—ఇదిలోక సామాన్యమేచూడు.

గీ॥ వేద్యఁగార్యంబుదొరకొను • వేళకన్న
నాన హోచ్చుఫలోన్ముఖం • బగుచునుండ
నధికమగుమిల్కి-గానున్న • యదనుకన్న
పెద్దదెచ్చెట్లు ఫలమిచ్చు • వేళనాన॥

వసం—ఇంతకు నీవలపునృక్షము ఫలోన్ముఖమైనదని ధైర్యముకలిగినదా?

కృ—సత్యాగమననంతసమయమునంగాని చిగిర్చనేరదు.

వసం—ఆమెనీపాటికీకదలికారామమునకుఁ గళావతితీసకొని వచ్చియేయుండును.

కృ—వచ్చినదేమో చూచెదము ముందు నీవునడువుము.

వసం—నాకు శుభలేఖవ్రాసియున్ను. రావలసిన దోవతులచాపక్కడనే రాబట్టు
కొందును

కృ—దోవతులచాపుకాదోయీ కంకణము లేవచ్చినా.

వసం—వేనికిఁ గంకణములు?

కృ—నీరెండుచేతులకు

వసం—కాదు రెండుకన్నులనుము

కృ—అదియేమి?

వసం—నీకును నీక్రొత్తకన్నీయకును మధ్యరాయబారములు చేసినందులకు బట్టిణీదేవి
నావెన్నపాము విటుగఁగొట్టుటచేత నారెండుకన్నులకును గావలసినన్ని
కంకణములు అనఁగా కన్నీళ్లు.

కృ—వసంతకా! భయంపడకు.

వసం—నీవుకూడా నాశిక్షలోఁ గొంతపంచుకొందువు గనుక నాకొకభయములేదు.

కృ—సరికాని వసంతకా! యింకను నానెచ్చెలి యిచ్చటికి వచ్చినట్లుగపడుదు.

వసం—రా లేదని నీకట్లుతెలిసినది?

కృ—మిత్రమా! ఎట్లుతెలిసినదా! చూడుమిచ్చట,

ఉ॥ తరుసంతానము నూన్న దోహదనితాం ♦ తశీర్తి సంపారలే
దరయన్ దెమ్మెరకున్ గురంగమదగం ♦ ధామోదమేలేదు నా
సరసాలాప వయస్యలన్ గలిసి ము ♦ చ్చట్లాడినట్లీవనాం
తరమందున్ బ్రవహింపలే దురుసుధా ♦ ధారాసరిజాలమాల్ ॥

వసం—అలాగైనఁ గొంచెము ముందునడువుము

కృష్ణ—(నడచుచు) మిత్రమా! ఇక్కడనిలుము నాచెలియచే దోహదక్రియలంగాంచి
పర్థిల్లు నీవనస్పతులేమయిన నాయమరాక యెటుంగునేమో యడిగి చూచెద,

వ॥ మెలఁకన్ గాంచితివేయశోకవ! యిదే ♦ మేపల్కవాకల్కిపై
నలుకాతన్నఁటంచు న్ను? సురప్రాన్నా! నిన్నునున్ గన్నెన
వ్వలపాలేస్సెయ్యఁటంచు నల్కవినలే ♦ వోమాట! నీవేనియున్
దెలియంబల్కురసాలమా! చెలియన్ గా ♦ గేలంటిలాలిం చెడిన్ ॥

(కొంచెముఱకొని) మిత్రమా! నాపల్లవపాణికమ్మవి తనచిగురాకువన్నియనప
హస్తిమయిన్నదను నీరసముచేఁగాబోలు నీరసాలమును నాగుదలియెడఁగోపరక్తి
మనేవహించి యూరకున్నది చూడు

వసం—ఉఱకొలేదు దానిమూగసైగలు నీకుఁదెలియలేదు కాని పిల్లగాలిచే మెల్లఁగాఁ
గడలుమన్న తనచిగురాకు చేతులతో నీచెలియ యీవంకగా వచ్చుచున్నదని

నీకుఁ జెప్పుచునేయున్నది చూడు మాప్రక్కనుండి మట్టెలరవలిగూడఁ న
వచ్చుచున్నది.

కృ—(చెవియొగ్గి) నిజమేనుమీ !

గీ. దట్టమగుతీవె పొదరిండ్లు ♦ దాటి యిటుకు
వచ్చుచున్నది చూడు నా ♦ ప్రాణపదము
నిబిడచుగు మేఘపంక్తులు ♦ సర్గమించి
జోక నేతెంచు జాబిల్లి ♦ రేఖోలై.

వసం—వీదీ వీదీ ఎక్కడెక్కడ. (అని చిందులు తొక్కుచున్నాఁడు)

కృ—చూర్ఘఁడా! నీళ్లు పల్లరిచేయకుము. నిన్నొక పెద్దమర్కటమనుకొని ప్రీజనము
బెదరిపోవును.

వసం—పెద్దమర్కటము నేయైనయెడల నే గొప్పవాడనేనుగుదును. ఆజారియేకదా
సమాద్రమునకు నేతువుగట్టినది.

[పిమ్మట యథోక్తముగా సాత్రాజితీ, కళావతీ మంజువాణులతోఁ బ్రవేశించుచున్నది.]

మంజు—భర్తృదారికా! ఇటు యిటు.

కళా—నెచ్చెరీ! రమ్మ. ఈకదలికారామము చిగురాకుచేతులతో నిన్ను రా రమ్మని
పిలుచుదుఁ జిలుకపలుకులచేఁ గుశలప్రశ్నలనుగుచున్నది.

సాత్రా—కళావతీ ! నేనును నానెచ్చెలులైన యచ్చటికన్నె తీవీయల నెట్టులెట్టులాద
రింపవలయునో యట్టులే యాదరించెదను. అనైపునకుఁ బోవుదము రమ్మ.

కృ—వయస్యా! ఈమెసౌందర్యం బసదృశముగదా చూడు,

చ. పొలఁతుక నెన్నె నాళ్ళు తల ♦ పోసి నృజించెనొ యవ్విరించి, యా
శళుకుఁగనుల్కపోలముల ♦ కాంతయుఁ బల్చనినొవిరీవి, వ
ర్తులకుచపాళినఁపదయు ♦ దోర్మగలీల పిలుందుచందమున్
మలచినరీతి దాపినకల్లి ♦ మమ్మునఁదీర్చినయట్లు రాజిలెన్.

మిత్రమా! ఈకన్యారత్నమును జూచుటకు నాకు నేత్రద్వయముచాలకున్నదికదా!

వసం—ఎట్టులో యింద్రుఁడు వేయికన్నులను సంపాదించినాఁడు నీవట్లు చేయక
పోయితివి.

కృ—వసంతకా! నీవిప్పుడు హాస్యములు చాలింపుము. తదేకనిష్ఠగరిష్ఠుడనై నాయ న్నమిన్నం గన్నులారఁ గాంచెదను.

శా. ఆమూలంబుగఁ బుక్కురించెడి వయ • స్యా! మేను, పూఁబోణినే
మోక్షముందామరపై, విశాలనయనం • ఘంగల్యపూదోయిపై
సామోదస్తనమంజరీయుగళిపై • నత్యంతమాన్య సైగలీ
లామోదంబున మత్కటాక్షమగుపం • బాసక్తిఁ గీడింపఁగన్.

వసం—వయస్యా! నీవు ఈగమాత్రమూరకుండుము ఈచేయలసంభాషణము విందము.

కృ—అలాగైన వారికి నగపరకంఠ నీపూవుటీక మాటునఁ బొంచియుండదు రమ్మ.
(అట్లు చేయఁడు న్నారు.)

కళా—(స్వగతము) శతధన్వంతు రేవంతులతో, జెప్పిపంపిన నెలవుప్రకారమాతని కోర్కీ
దీర్చుట కేదోయికమాయోపాయము బన్ని భర్తదారికను నిక్కడకుఁ దీసికొని
వచ్చితి శతధన్వంతును గృష్ణరూపంబుధరించి యీపాటికిక్కడకు వచ్చియేయుం
డును. అతఁడేలాగో యీసాత్రాజితిని నేఁడెత్తికొనిపోవమానఁడు. కృష్ణుడే
తనకుఁ బనిమిటి కఁగలడని తుల్కిపనుచున్న భర్తదారిక పొంగంతయు నేటి
తోఁ జల్లారును.

మంజు—ఏమే కళావతి! ఇప్పు డెందుకే పడిపోయినట్లు నన్నును భర్తదారికను నీసం
దేశేన నిక్కడకుఁ దీసికొనివచ్చితివి?

కళా—మంజువాణీ! ఇంతలోనే యలసిపోయితివఁటే. చేతులార మనము నాటికొనిన
పూలతీగలకు నీరువోసి తగిన తరువులకు నల్లుపెట్టకపోయినయెడల వానికిఁ
జక్కడన మెట్లువచ్చునే?

సాత్రా—బోనే కళావతి! నీవు చక్కఁగాఁ బలికితివే.

కృ—వసంతకా! ఈకళావతి పలుకు పొగడఁదగి యున్నది చూడు,

గీ. ఒకరికొక రీడుజోడుగ • నుండకున్న

నాయకా నాయకులకేమి • హాయిగలదు

లతలకుందగు జెట్లు చె • ట్లకునుదగిన

లతలుగూడనిచోటఁ • జెల్వంబుగలదే.

కళా—భర్తదారికా; ఇక్కడఁజూచు; దట్టముగా వేసిన చలువపందిళ్ల నల్లుకొని నిండా

రఁబూచిన సన్నబాజులమీదను బండిగురివిండవూపులమీదను వ్రాలి తీయనిలేని
యశుగ్రోలి యటుపిమ్మట నామూల ముదురబండినఁ జనసపండలలోని యొడి
కలఁ జవిసూచుటకు నేమో సరసములాడుకొనుచున్నట్లు జుంజుమ్మనుచుఁ బరు
వెత్తుచున్న యీ తేటిదంపతుల కోలాహలము వినుము,

సాత్రా—కళావతీ! అదేమోకాని యీ తేటిదంపతులకోలాహలము నాచెవులకుఁ గటు
చగుటయేకాక తలదిమ్ముగూడ ఘటించుచున్నదే.

కళా—అలాగా! ఇంతకు నీమనస్సిక్కడ లేదులే.

సాత్రా—(కొంచెము కోపముతో) మఱియొక్కడనున్నదే!

కళా—ఎక్కడ వెండుకుండును? యెల్లకాలము నీకా (శింకించి) ఎందుకులే.

సాత్రా—కళావతీ! ఏమిసరసములేయివి?

కళా—ఏమి సరసములా? పెండ్లిసరసములు.

సాత్రా—ఎవరిది పెండ్లి?

కళా—ఎవరుతోందరపడుచున్నారో వారిది.

సాత్రా—చాలు! లే నే నేమియుఁ దొందరపడుచుండుటలేదు.

మజు—అలాగైన నీకీయలుకెందునుగాని పెండ్లియనఁగా నాకొకచిత్రమయినయూహ
తోఁచినది; భర్తృదారికా! పుప్పొడియను పసపుజీర ధరించి చిగురుదోయిఁటి
తో మొగ్గలను ముత్తెంపునేసల నీసురపొన్నపైఁ బోయుచున్న యీమాధవీలతిక
యేలాగున్నదో చూడు;

కళా—భర్తృదారికా! యేలాగున్నదోఁజెప్పనా?

సాత్రా—చెప్పు.

కళా—తేపు నీవు పెరిడ్లికూతురవై శతధన్వనిపై నెగిసి యెగిసి తలఁ బ్రాలుబోయు
నప్పు డేలాగుందువో యాలాగున్నది.

సాత్రా—కళావతీ! చాలును. ఆశతధన్వనిపై నీకున్న బాళియంతయుఁ బైకిఁబొంగుచు
న్నావు కాబోలు యీలాగనఁ బరహాసములాడుచుండు నీకడ నే నెందుకు
నిలువవలయు? మఱియొకచోటికే పోవుదును; మంజువాణి! రాజేపోదము.

(మంజువాణి చేయిపట్టుకొని పోవుచున్నది.)

కళా—పోనీ! నీకింతలో నే కోపమయిన నేనేవెళ్ళిపోవుదును. (స్వగతము) ఏలాగో నే
నిక్కడనుండివెళ్ళి కృష్ణనిరూపముతోపచ్చిన శతధన్వని యీమొకడకంటె దీని

కుక్కశబ్దగింపవలయుగానా. ఇప్పుడు నాకిది యొకమిషనుగాన దొరికినది.

(పరిక్రమించును.)

కృ—మిత్రమా! ఈకళావతిపట్టువట్టి యీకన్నయను శతధన్యునికే యిప్పించి తనపం
తము నెగ్గించుకొనునా యేమి?

వసం—పద్మినికిని దోషాకరుడైన చంద్రునకును నెవ్వరు సంబంధము కలిగింతురయ్యా
అచామశతధన్యునిపేరు వినినతోడనే నీనెచ్చెలిముఖవైఖరి యేలాగుచున్నదో
దానినైన యోజింపవేమి?

కృ—నిజమేనుమీ చూడు,

ఉ. ఇంచుక లేనియల్క నటి ♦ యించి ముఖాబ్జములేతసిగ్గునన్
వంచుటకన్యకాతతికి ♦ నైజము కాగల భర్తపేరు సూ
చించుచు నెచ్చెలుల్ పరిహా ♦ సిందునెడన్ జిగురాకుమోవిపైఁ
గొంచెపు నవ్వలొగలుగు ♦ కూరిమిచెప్పక చెప్పుచుండినన్.

అట్టిమందహాసాదికంబులేనియు లేక శతధన్యునిపేరు వినినతోడనే చిడిమిడిపా
టుతోఁ బెడమొగంబయి నానెచ్చెలి యావలకుంబోవుటఁ జూడఁగా నాకిప్పు
దూపిరవచ్చినట్లే యున్నది.

వసం—వయస్యా! అదిగోగళావతి యాలాగున వచ్చుచున్నది. నేను నీకడనుండఁగా
నాబానిసకూతురు చూచినదా నన్ను దెలిసికొనును. కావున నేనీ పొదయందు
దాగియుందును. అప్పుడు గాని నీరూపముతోవచ్చిన శతధన్యునిగా నిన్నుజూ
చి పొరపడదు.

కృ—అవును నీనాయారమునందూఱును.

వసం—[అట్లు చేయుచున్నాఁడు.]

కళా—(ప్రవేశించి) ఇంకను మాశతధన్యుఁడు కృష్ణరూపము ధరించి రానేలేదేమి
(నడుచుచు) ఇడుగో ఏమండీ శతధన్యుఁడు గారూ !

కృ—శతధన్యుఁడెవ్వఁడే?

కళా—ఎవరన్నవారే.

కృ—ఓసీ! పిచ్చిదానా! నేను కృష్ణుడనే.

కళా—బోనులెండి నాకుఁ దెలుసును దొంగకృష్ణుడవు.

కృ—కళావతీ! ఎట్లుకనిపెట్టితివే?

కళా—ఓయబో! నేదీసినగుంటలో నేనేనడదనాయేమి!

కృ—నీవు మాయలమాటితనమన నందెవేసినదానవే కాని నన్నిప్పుడు శతధన్యుడని యెవ్వరై నగనిపెట్టగలరా?

కళా—మొట్టమొదట నేనేపొరపాటువడనంటిని. ఇప్పుడుకృష్ణునకును నీకును నేమియు భేదములేదు.

కృ—నన్నిప్పుడావన్నలాడి పరించునా?

కళా—ఇంకేమిసందేహము కృష్ణుడే తనకుఁ బెనిమిటికావలయునని యూరిక యువ్వి ఘోరుచున్నదికాని యాత్యభామ యెట్లైనను నీవిప్పుడేదానిదక్కించుకొనుము

కృ—కళావతీ! ఇదియంతయు నీవుకేసిన సహాయమేకదా నీయుపకారముణము నే నెట్లు దీర్చికొందునే

కళా—ఎట్లు దీర్చికొందువో చూచెదగద. ముంజేతులకకక జాలకు నద్దాలెందుకు? కుడువఁ బోవుచుఁ గూరకు రుచియడుగుటయెందుకు. నేనికఁ బోయెదఁగాని నీవు మె లకువతోఁ గార్యముస్సాధించుకొమ్మ

కృ—పొమ్ము

కళా—(నిష్క్రమించును)

కృ—దీనినుటలంబట్టి విచారింపఁగా సత్యకు నాయెడ ననురాగమాన్నట్టులే తోచు చున్నది

వసం—(హఠాత్తుగాఁ బరువెత్తుకొని వచ్చి) వయస్యా! నాకు నిప్పుడు నవ్వునిలుచుట లేదు. ఆతొత్తుకూతురుకంట బాగుగా దుమ్ముసల్లినావు. దాని ఋణమేమి తీత్సెదవుకాని యొక్క పాతిక పుంజీవడలతో నాఋణము నిరవశేషముగాఁ దీజిపోవును. నీవట్లుచేయుము

కృ—అలాగుననేకాని నీవిప్పుడల్లరిచేయకుము. ఆయిట్టిచూపుల కళావతి యొక్కడ నైనఁ బొంచియుండి మనలను మిట్టిచూపులఁ జూచుచున్న శేమో.

వసం—దానికిఁదగిన వేటకాడను నేనిక్కడనే యున్నానకదా. నీవిప్పుడు నిశ్శంక ముగా సాత్తాజితితో మాట్లాడవచ్చును. అదిగో నామె మంజువాణితో నీలా గే వచ్చుచున్నది.

మంజు—భర్తృచారికా! కళావతి కోపమువచ్చి వెళ్ళినే వెళ్లెనుగదా.

సాత్రా — మంజువాణీ! పోనిమ్మ కేదానినన్నదేమున్నది. అదే నన్నెప్పుడు పుల్లములు పుమాటలనుమండును. నాతండ్రి నాకు జేసిన యపకారమునకే నేనెక్కణించు మండగా మీఁదుమిక్కిలి కళావతిగూడ నూటిపొటిమాటల నన్న బరి హాసము లాడుచుండును.

కృ — వయస్యా! ఈయమకు సత్రాజిత్తు చేసిన యపకారమేమున్నది?

వసం — నిన్ను నింటికిఁబిలిచి యామెకు నీకిచ్చి నివాహము చేయకపోవుటకన్న నామె కింకేమియపకారము చేయవలయు?

కృ — నీవూఱక నాకాసలుపెంచుచున్నావు.

మంజు — ప్రియసఖీ! నీతండ్రి నీకేమియపకారముఁగావించెనమ్మా?

సాత్రా — నావివాహవిషయమయి యతఁడు నాకుజేసినపకారముగాకమతియేమిటే?

కృ — వయస్యా! ఆకన్నియ తనవివాహవిషయమయి ప్రసంగించుచున్నది. నీవును శ్రీధర్మో నాకర్ణింపుము.

వసం — వినుచున్నాను.

మంజు — సెచ్చెలీ! ఏమన్నావు?

సాత్రా — ఏమనుకొన్న కేమిప్రయోజనమే

చ॥ వరునికలంబు, శీలమును, ♦ బ్రాయమునారసి కన్నెమానసం

బరసినపిమ్మట బరిణ ♦ యంబానరించుట పాడిగాక ని

మృగముగఁ బైడికాసవడి ♦ తుద్రునినొక్క నొగట్టి కూతుకా

పురమును గూలద్రోయతల ♦ పుల్తులిదంఘ్రిలకుంటధర్మవే॥

మంజు — ప్రియసఖీ! నీతండ్రిపైడి కాసవడి నిన్నిప్పుడెవ్వని కీనెంచియున్నాడు?

సాత్రా — ఎవ్వనికనిచెప్పను. శ్యమతకవణి సంపాదించి తనకెవ్వఁడిచ్చునో వానికి?

మంజు — దానికై యెవ్వఁడు ప్రయత్నించుచున్నాఁడో

సాత్రా — మఱియెవ్వఁడున్నాడు నాదురదృష్టదేవునివలెనన్న శతధన్యుఁడుతప్ప

మం — ఆపాడు శతధన్యుఁడు నీకు బొత్తుగాఁ దగనివాఁడే నుమి

సాత్రా — మంజువాణీ!

గీ॥ త్రాయపామును మెడలోనఁ ♦ దాల్చువచ్చు

గాలకూట విషంబును ♦ గోలవచ్చు

చిచ్చునందేహమిచ్చమై ♦ చేర్పవచ్చు
చెనఁటిశతధన్వునివరించి ♦ చెడుటకన్న॥

కృ—ఈ సంతకా! శతధన్వుడే మణిసంపాదించి తెచ్చి తన్ను వివాహమాడు నేమోయని
యాయమ మిక్కిలి శంకించుచున్నది నుమి.

మంజు—ప్రాణసఖీ! కొన్ని నాశృనుండియు నీవేలాగో కనబడుచున్నావు. అరవిడిచిమా
తోనైనమాటాడవు. పెంపు సుచిలుకకుఁ జక్కెరఁ దినిపించుచుఁ బలుకులన్నీవు
మద్దుమద్దుగా వీణియంబలికింపవు. ఏకాంతమున నీలోనీవేయేయోయూహాలో
చించుచుందువు. వెన్నెలరాత్రులయందు మనుపటివలె మాతోఁగ్రీడింపవు.
అదియుంగాక నీయొనికిఁజూడ నెవ్వనినో యొక్కమనఃపురుషునకై మేలుపడి
నట్లున్నది.

సాత్రా—(నిట్టూర్పువిడుచుచున్నది)

మంజు—నెచ్చెలీ! ఏమోయూహాసపడుచున్నావేమిటే?

కృ—వయస్యా! మంజువాణి నెప్పినట్లేమె యెవ్వనికొఱకో కూర్మమైన మన్మథార్తికిఁ
జిక్కియేయున్నది. చూడు,

చ॥ పడఁతి కపోలకుఁల్ సగము ♦ పండిన మేల్తమలంపుటాకుకై
వడిఁజేయవారెఁగొంబసిమి ♦ వన్నియతోడివిసాండురచ్చనికొ
యుడుగనివేడియూర్పులను ♦ నుగ్మలిలేజిగురాకుమోనియు
గడువసివాడియున్నయది ♦ కల్గవనిద్దుర లేమిఁ నెల్పెడు॥

సాత్రా—(ఉలికిపడుచున్నది.)

మంజు—ప్రియసఖీ! ఏమేయట్లులికిపడుచున్నావు? పట్టివెట్టిబాగులదానిని నేనేమియు
గీలాటసంగతుల నెఱుంగను. ఎందుకే నీకింతపరితాపము?

సాత్రా—మంజువాణీ! నేనీపరితాపముతో బ్రతుకుటగుర్లభమే

మంజు—అయ్యో! నేనిప్పుడేమిచేయుదు నే (తత్తరముతో కదలికాపత్రాదికంబులఁగొని
వచ్చి) భర్తృదారికా! ఇవిగో యీమంచుతుంపురులపైనఁజల్లనిమ్ము. గంధమలం-
దఁమ్ము లేతపైన యీయరటానులపైనఁగప్పనిమ్ము. ఇదిగోఁబచ్చకర్పూరపు దు
మారమూదనిమ్ము చల్లనితామరపాను వీవనలను వీవనిమ్ము (అట్లుచేయుచున్నది)

సాత్రా—మంజువాణీ! నిష్కారణముగా నీవెందుకాయాసపడియెదవే, నెచ్చెలీ! యిప్పుడు నాకుఁ దాపమినుమడియగుచున్నది.

కృ—మిత్రమా! పృథ్వీసుకుమారమైన యీకామినీమణి శరీరమున కింత యాయాసముఁదెచ్చి పెట్టిన యాకఠిశాత్ముఁడెవఁడో!

గీ॥ అరము నేపుణ్యమూర్తినా ♦ మాక్షరములు
చెలిమిమదిపడినె చ్యుంపు ♦ మొలయ్యె
నేమనోహరుఁడీకామి ♦ నీకునంబు
మూఱగొనిజన్మసార్థః ♦ స్ఫురణఁగాంచె॥

వసం—మిత్రమా! నీవుగాక మఱివ్యయకారుగాని తత్తరపడకు

మంజు—భర్తృదారికా! నీవునాప్రాణసఖివిగాన నశుగుడున్నాను. పద్మినిచేతనూయ్య నివలె నీచేతఁ బేమింపఁబడిన యారసికశిఖామణి యెవ్వఁడే?

సాత్రా—మంజువాణీ! అదృష్టహీనురాలనైన నేనుదుర్లభజనానురక్తనైయీలాటిదురవస్థకుఁ బాలైతినిగదా

మంజు—నీకును దుర్లభుఁడైన యంతమహాపురుషుఁ డాతఁడెవ్వఁడే?

సాత్రా—మంజువాణీ! నాకేకాదు సిద్ధవిద్యాధిరాది దేవకన్యలకేనియు నతఁడు దుర్లభుఁడేనే.

మంజు—అతఁడెవ్వఁడో నాచెవినివేయవుగా?

కృ—వసంతకా! ఎట్లయినను నాకోర్కి కడముట్టుసమయము వచ్చినది. మంజువాణీ పృశ్నమునకీమె యేమనిప్రత్యుత్తరంబిచ్చునో

గీ॥ తత్తరవుటాననల్లాడు ♦ చిత్తమునకు
వెలదివాక్యంబునుధయకానొ ♦ విషమెయగునొ
దప్పివడి మిన్నచాచు చా ♦ తకమునోటఁ
బడునదదివానచిన్కొడె ♦ స్ఫురపుఁబిడుగొ॥

మంజు—ప్రాణసఖీ! మాటాడవేమి. నినునమ్మిన నెచ్చెలినైన నాయొద్దఁగూడ నీకుబెలుక నచోనేలాగే?

సాత్రా—మంజువాణీ! నిగ్గునన్న నోరెత్త నీయకున్నను నెట్టులోచెప్పెద.
మంజు—చెప్పుము

కృ—వయస్యా! నీవును శ్రద్ధతో వినుము.

సాత్రా—

సీ. ఎవనిజన్మమున చూ • దవవ శమఖలె క
గణ్యమై పుణ్యన • రేణ్యమయ్యె
నెవ చారితి గ్రంబు • భవపాతకలతాల
విత్తమై భువన ప • విత్తమయ్యె
నెవనిరూపముగోప • యువతీమనోభాగ
ధేనుమై మునిజన్మ • ధేనుమయ్యె
నెవనిశౌర్యము సిర్జ • రవిహోధికాంతావి
లాపమై త్రిజగత్క • లాపమయ్యె
గీ. చేడె రుక్మిణి యెవ్వని • జెట్టబట్టి
ధన్యమై కాంతలందు మూ • ర్థస్యమయ్యె
ఆసాగిసుగాడు దీనుల • కై నవాడు
గోపికలజోడు నామది • గొన్నవాడు.

వసం—వయస్యా! విన్నావుకదా.

కృ—వసంతకా! నేనుబయలుపడుట కిదియేమంది సమయము. నీవీ యుద్ధానవనద్వా
రముననొక యీరమునందాగియుండుము. శతశత్రువులు గాని మఱియెవ్వరుగాని
వచ్చుచుండిన ముందుగా నామఁదెలియఁజేయుము. నీవునట్టియోటితోటివాడ
వీరహన్యము బయలుపరచక నోరుచూసికొనియుండుము.

వసం—ఇదిగో నేను నోరుచూసికొనియే గోవునున్నాను. (పొదయందుదాగును.)

సాత్రా—మంజువాణీ! అదరానిమానిషండున కట్టుసాచి నేను పరీహాసపాత్రుర
లనైతిగాదా. లేకున్న జగన్మోహనసౌందర్యనంతుడయిన కృష్ణుడెక్కడ, నేని
క్కడనే?

కృ—(ఎదుటికివచ్చి)

మ. ఎవనిన్ దుర్లభుడంచు నెంచెదొ లతాం • గీ! వాడెన్నీకై మనో
భవనంతాపమునా దసిం మచఁగడు • భారంబుగాదీర్లుపుం.

జవళుక్ రేలుఁ బుచ్చుచుండెనలిసీ ♦ పత్రోల్లనచ్చ మృలక్
నవనీహారవయోమిశక్మలయజ ♦ స్నానోపచారంబులక్.

సాత్రా—(సంధ్యమమున లేచిసిగ్గుతో) మంజువాణీ! ఈతఁడు వనప్రసంగమంతయు
విననేరనెనుకాబోలు. (పూవుటీరముమాటునడాగును)

కృ—నెచ్చెరీ! నివ్వెరపడిసిగ్గుచే గలదులేదనుటలున్న నీయన్నవ గౌనిసియాడఁ
బూవుటీరముమాటున కేలపోయెదవు? మనోహాణీ!

చ. త్వరవడిపోవఁబోకు తెఱ ♦ ఎ! పెఱవారెవరిందు? మనస్థ
జ్వరపరితాపశివ్తము భ ♦ వత్సలవల్లిక యిప్పు పిల్లతె
మొరనయినన్ సహంపదను ♦ మీ, మరి నూదల కెమి, శు మొదల్
మురియుచునీముఖాబ్జమున ♦ మూఁగునుచేరకు పూవుటీరమున్

(సమీపించి)

(స్వగతము) ఆహా! విభ్రమవిలాసకుతూహలాదియకావనచేష్టలతీతంబయిన యీ
లజ్జావతీమూర్తి యిప్పుడు నామానసంబును మఱింత నాకర్షించుచున్నది. ఆహా!
యిప్పుడీమెనుందు

మ. కృమమామూర్తి నహించె హావ, మవతా ♦ రంబెత్తివర్తించె వి
భ్రమ మాకారముదాల్చె భావము, సుగూ ♦ పవ్యక్తమయ్యెన్విలా
సము, మొదాల్పించె లీలమున మె ♦ చ్చన్ దాదృశంబైన యీ
కమనీయాకృతి కామస్పష్టికి నలం ♦ కారంబుగానెంచెనక్.

సాత్రా—(స్వగతము) అయ్యో! ఈపాపిష్టిసిగ్గుచే బ్రయునితో నోరారమాటాడు
టకుఁగాని కన్నారఁజూచుటకుఁగాని శక్తురాలను గాకుంటిగదా! నీనిప్పుడు
ప్రియున కేమనిప్రతిత్తరంబిచ్చిన బాగుండును. ఇట్లనిమాచెదను. (ప్రకాశ
ముగా) మంజువాణీ! ఇదియేమిటే పట్టపుదేవియైన రుక్మిణీయందు బద్ధానురక్త
మైనతనమనస్సును నానిమిత్తమున నీతఁడెందును నాయాసపెట్టుకొనవలయునే?

మంజు—వీమోనే! నాకీలాటిసంగతులు తెలియవే (నేనుపోవుచున్నాను.)

సాత్రా—మంజువాణీ! నేనునవచ్చుచున్నాను. [పోబోవు]

కృ — నెచ్చెలీ! ఆహగైన శేషుని నిన్నాశ్రయించుకొని రావలసినవాడవీ [చేయి పట్టుకొనను]

సా.తా — [చేయియిచ్చి యావలమోమయి] ఎల్లవీపల్లవా! నిన్నాశ్రయించుకొనియున్న యన్నమిన్నలు వేనవేనన్నారు

కృ — జేవీ! వాగందటికి నీవగ్గణ్యవయ్యెదవు అదియుంగాక, పుష్పబాణుని జయింప నీవులేక యెదలున్న నేమిప్రయోజనము మాను.

మ. కిలుకుగజాపులదూపుల బామల సిం ♦ గారంబునక జాపమొక
జిలుగుబల్కుల జిల్కరాచరదము ♦ శృంగారవేణీరుచిక
గలితజ్యాలతిక జయించి, సుమబా ♦ త్రాచాజ్యసామ్రాజ్య ని
స్తుభోగంబుల దేచ్చి నీకొలది యిం ♦ తుల్లెరు నాకెవ్వరుక.

సా.తా — కామకా! నీవంటి సేకులైనపురుషులు మావంటి ముగ్ధాంగనల నీలాటిపలుకులచేతనే లోబడిదుకొందురు.

గీ. సదుగుల్లా డ్రోణో వేగ ♦ నలయు భర
యింపున గుగారగుల మొగ ♦ మిచ్చకమల
నెవతె నెటుచేర్పవలయునో ♦ యెఱుంగఁడే
త్రుణము నెగ్గించుకొనలేడు ♦ కాపురంబు.

కృ — మానినీ! ఏమి నీవు నన్నింకను సందేహించుచున్నావుగదా. నిన్ను నేనెంతటి యసామాన్య పతిపత్తి చే జూచెదనో నీవెఱుంగఁగలవు. విశేషించి,

మ. సరుణీ! నికవిధివాణిసోణిమిని వా ♦ క్థాంబునందుంతునో
మురవిద్వేషిసిగ్గె బలెన నును నురో ♦ భూమిక బ్రతిష్ఠితునో
పారుడా పార్వతినెట్లా యల్లెనిను ♦ ధాంబునక దాల్తునో
త్వరలోజూచెనవేల నేదటిమి చె ♦ ప్పక మాందుగా మానినీ!
అన్నమిన్న! ఇప్పటికైన నన్నుగన్నెత్తి మానును.

సా.తా — ప్రియా! నేను స్వతంత్రుని లనుకావగదా. మాతండ్రిమాపితండ్రికారణమున గోరిపోయిన శ్యామంతకమాణిక్యం బేలాగననైన సంగ్రహించితెచ్చి నాతండ్రికి

చ్చిన న తయుం జక్కంబనును. కరుణించి తదన్వేషణమునకై త్వరపడి యేగితె
చ్చి నన్నుగ్రహింపవలయు.

కృ — దీక్ష కా నీవుసందేహించుచున్నావు. దేవీ! నీవు మేలువునుదెహ్మన్న నా నేనులేకుం
దునా ? ఇంక యిచారంబుమానుమా,

* మణిగణనికరవృత్తము *

మతివైతవిషువుము ♦ మణివైతకి జగ

త్రితయమునను నెల ♦ దినముల మితిలోఁ

జతురతఁబడసి యె ♦ సంగి విహమిక నీ

ఫితరునిమతిదని ♦ పెదగుణవతిరో !

సాత్రాజితీ — ప్రియా ! అలాగైన ద్వరపడుము. నన్నుమాత్రము మఱవకుండుటకీహారము
యొద్దనుంచికొమ్ము.

శా. మారాగ్నిఁ దెగఁగొగి నీలమణిదా ♦ మంబైన ముక్తామణి
హారంబి యాది నీకొసంగెద నను ♦ గా! నాదుచిత్తఁబుతో
నేరాప్తఁబుననుండినఁ మఱతు నుమ్మి ♦ నన్ను! నీరాకకు
స్వేదానఁ దివసంబులఁ తుణములఁ లెక్కించుచుండుఁ బ్రియా!

[హారమిన్పుచున్నది.]

కృ — దేవీ ! ఇది కామదేవునిప్రసాదముగావునఁ గన్నలనడ్డికొనియెడ. (అట్లాఁర్చి)
నెచ్చెలీ ! ముక్తామణిమాలికా! నీవుదా యింక మాయమరాగలతకుఁ జక్కని
దోహదంబిచ్చి వృద్ధిసొందింపవలసినదానవు. మాకు నీయట్టియాప్తబంధువు
లింకలేదు.

మా. రమణీరశ్మి ను నీయెడఁగల గుణ ♦ ప్రాశస్త్యమం జేసి తా
గమనీయస్తః సీనుమై లనదలం ♦ కారంబుగా నిన్నుదా
ల్చిమనంబిచ్చి ప్రియాళివంచు నినబఁచెన్ ♦ స్వప్రియన్ గూర్చు
త్తమముక్తామణిమాలికా! యింకను దా ♦ త్యంబెట్లుగావించెదో

మంజు — [అవ్వలనుండి] భర్తదారిక ! త్వరపడుము; త్వరపడుము. సాయంకాలము
గుచున్నది, మాడు;

గీ॥ తనువిడిచి నూన్న పద్మినిఁ ♦ దపిలి ట్టి
పెరిమిటియినుగడు వచ్చినఁ ♦ గని యనూరు
గోపర క్తిమచే నెదు ♦ కొనియె నతని
నపరకారత యదేచూడు ♦ మంబుజాక్షి!॥-

సాతా—ప్రియుడా! అలాగైన నేద్యరపడనలయు.

కృ—నేనును ద్యరపడుచునేయున్నాను.

(పిమ్మట మదనికతో రుక్మిణి) వేళించుచున్నది.)

మద—అమ్మా! రుక్మిణీ! ఈయద్యానవనమునదప్పకఁ వెన్నదొంగను నేబట్టి నీకీ
యగలను రమ్మ. [అని నడుచుచు] ఇదిగో గొప్పతురుడైన వసంతకుడు
బావురుబిల్లివలెనీసొదలో దాగియున్నాడు. వీనినదలిచి నృతాంతిగరయుదము

రుక్మి—ఎక్కడెక్కడ [అని సమీపించును.]

వసం—[తనలో] అయ్యో! నీనిప్పుడు చావనేచచ్చితిని.

మద—దేవీ! ముందు నీవు వీనిపై నాగ్రహింపకుము. నేను మెల్లమెల్లఁగా గృష్ణుని
సమాచారమంతయు వీనిచేతఁ జేరించెదను. [ప్రకాశముగా] అయ్యా! వసంత
కా! నీకు నోటిమీదికిఁ జేయవచ్చినదేమి?

వసం—[పొమ్మని చేతితో సైగచేయుచున్నాడు.]

మద—అయ్యో! పాపము బ్రాహ్మణుడా! నీకీమూగతనమెప్పుడువచ్చినది?

వసం—ఏమే! తొత్తుకూతురా! నేను మూగవాడనా?

మద—ఇప్పుడుకావుగాని నోరెంగుకుమూసికొంటివి? ఎవ్వరు నీమూతిపైదెన్నవారు?

వసం—అ! గోపాలకృష్ణుని వేడుకచెలికాడనైన నన్నెవ్వఁడే మూతిపైదెన్నవాడూ?

మద—మఱియేమియు లేక యీనోరుమూసికొనుట యెందుకు?

వసం—మూయకున్న గుప్తముగానుండకలసిన రహస్యమొక్కటి తెలువబడినపంజరము
లోనుండి చిలుకవలె నానోటనుండి యెగిరిపోవునగుక.

మద—అట్లయిన నీవిప్పుడు నోరుతెరిచియే మాట్లాడుచున్నావుదా?

వసం—లేదు; లేదు. ఇదిగో మూసికొనుచున్నాను. [అని నోరుమూసికొనును.]

మద— ఇదుగో తెలిచితిః మాడు. [అని చేతిపైఁగొట్టును.]

వసం— ఏమే! మదనికా! బ్రాహ్మణునిగొట్టుచున్నావు?

మద— యో! యెక్కడిదీరహస్యము? నాచెలి దూరి బాధించుచున్నది.

వసం— ఏమే! వదఃకా! నారహస్యము జాణిపోయినదాయేమి?

మద— నాచెవులొదూఁజినదదే. దీనికేనా నీవితనేపు నోరుమూసికొనియున్నది?

వసం— మదనికా! నీకుఁజెలిసినదాయేమే?

మద— తెలిసి చాలనేపైఁది.

వసం— నారహస్యము!

మద— నీరహస్యమే.

వసం— కృష్ణుఁడుద్యావపాపము న సాత్రాజితితో మటలాడుచున్నాఁడనురహస్యమే!

మద— ఆహా! అదియే. చచ్చినవాఁడా! నీవిందునకా యిక్కడనున్నది. [కొట్టును]

ఆమ్మా! రుక్మిణీ! యింక నీనిర్భాగ్యుని నీచెట్టునకు విడిచికట్టుము.

రుక్మి— దుష్టబ్రాహ్మణుఁడా! నీనైజము మానవై తివిగదా?

వసం— ఆమ్మా! మొదటినుండియు నాకిదియేకూడు. ఈనాఁడు నేచేసినతప్పునకు మద
నికయే నావెన్నపాము చావఁగొట్టినది నీవింకనూరకొనుము.

మద— ఆమ్మా! వీనితోనేమి మనము పోదమురమ్ము. [నడచి] దేవీ! అదుగోవెన్నదొంగ

రుక్మి— వదఃకా! చూచుచున్నావుదా భర్తగాఁదుర్నయము.

మద— ఆమ్మా! నీవీసమయమున మెత్తబడఁగూడదు.

కృ—[నూచి] ఆహా! దే! రుక్మిణీ! రానెవచ్చెనుగదా?

సాత్రా—[పాఁజిపోవును]

కృ—[స్వగతము] నీనిప్పుడీమితో నేమనిమాట్లాడుదును?

రుక్మి—[సమాపించి] కాముకా! నీప్రయత్నము నారాకవలన భంగమైనందులకు
నన్ను క్షమింపుఁడు.

కృ—[తనలో] ఓహో! ఈమెకోపకార్యమును మిక్కిలి సరసముగాను పుకరిమించినది.

గీ॥ కింకరజిగురాకుమోవి బి ♦ గింపలేదు

వెలది కనుబొమ్మలను ముడి ♦ వేయలేదు

లేతనవ్వులలీల చా ♦ లింపలేదు

నలుక నికమానుచు నే ♦ మనివచింతు॥

అయిన నిట్లనిచాచెదఁ (ప్రకాశముగా) దేవీ! నీవు మఱియొకవిధముగఁ దలంచు
చున్నావా యేమి?

రుక్మి—ప్రత్యక్షమునకుఁ దలంపులతో నేమిపని?

కృ—దేవీ! నీవేమనుకొంటివోకాని నేనుమాత్రమునిక్కయుగఁగాఁత! షణ్ణినన్వేషింప
నిక్కడికివచ్చితిని.

రుక్మి—ఔను. నిక్కయుగ మీరు కాంతామణిని న్వేషింప నేవచ్చితిని. పాపమన్వేషణ
కార్యమై చేజిక్కినదికూడ నావలన జారిపోయినదికదా?

కృ—దేవీ! నామాటలకు నీవు ఏకార్థములుచేయకుము. నీకన్న నాయనురాగమున
కుక దావలమైన యాకాంతామణి యెవ్వతె?

రుక్మి—చాలుచాలు నీనయగారములు.

శా॥ పోపొ మ్మంతయు నేటితో, దెలిసె నీఁ మామోట బుల్బాబులే
పైపైనిచ్చకమాడి వన్న నునయిం • పంబోసు నీమానసం
బేపూబోణిపయిరహించునిక నం • దే యిట్టి కృగారవి
ద్యాపాండిత్యముఁజూపి, లేలుము తదీ • మానందకల్లోలినిన్
(పోబోవును)

కృ—(ఆపి) దేవీ! అపరాధిని నిష్కారణముగా శంకించుచున్నావు. ఇది యుల్లీజన
గులభిమైన నైజగుణమేమాను.

మ॥ ఐశముందెన్నఁడో తప్పొనర్తురని, ముం • దేభర్తలలోఁగఁజే
సికొనన్, గన్బొమలన్ ముడించి, కిసల • శ్రీకంబు మోవిన్బిగిం
చి, కనుందోయినిఁ గెంపునించి, పయికిన్ • చేసేత నిష్కారణ
ప్రకటకొర్రమఁజూపు టంగనలకున్ • స్వాభావకందేకదా॥

(చెలికత్తెతో) మదరికా! నీవైన నావివయమై దేవిగాఁతో, జెప్పవే.

మద—చెప్పవలసినదేదియో యిదివరకే చెప్పియున్నాను.

రుక్మి—గోపాలా! నీమదన సామ్రాజ్యమంత్రీయగు వసంతకుడే నీయవినయవృత్తాంత
మంతయు నానుఁజెప్పినాఁడు.

కృ—దేవీ! కల్లలకుఁ బుట్టినిల్లగు వసంతకునిమాటలనమ్మి నా నీవు నన్నింతకోపగించు
చున్నావు. అయినను నతఁడేమిచెప్పెనో నన్నుడుగనిమ్ము. వసంతకా! నాపై
లేనియపరాధమేమోపితివి?

వసం — అయ్యోరామా! నేను నీవుచెప్పినట్లు వోరుమూసకొనియే కూర్చున్నానయ్యా!
యీతొత్తుకూతురు మదనికయే నాచేతయేమో ప్రేరించినది.

మద — నీ నేమిప్రేరించినది?

వసం — ఏమోనాకు జాపకములేను.

రుక్మి — ఓబ్రాహ్మణుడా! కృష్ణుడొక్కడైనన్న సంగతి నీవెఱుగవేమి?

వసం — నే నెఱుగను.

మద — పోనీ నిన్ను నీవెఱుగుదువా?

వసం — ఏమో నీనెఱుగను.

మద — నీకృష్ణుడొక్కడే నెందుకున్నావు

వసం — ఏమో నాకుఁజలియను.

మద — దేవీ! యీబ్రాహ్మణుఁడు వట్టికల్లరీఁడుగాని వీనిమొదట శిక్షింపుము.

వసం — అయ్యో! క్రితీ! చేయవలసివచ్చితిని యిదివరకే మదనిక చేసినదిగదా?

కృ — (స్వగతము) ఈఛాందసుఁడు తెలివితక్కువచే నేదియో కూసియే యుండును.

మదనిక మొదటినుండియు నాపై దేనికి చెప్పుచునే యుండునుగదా!

అదియుంగాక,

గీ॥ మగల : డవడిపై నను ♦ మానపడుదు

రాదు వారూర కే తమ ♦ తోడినకియ

లున్నవియులే వియుఁబన్ని ♦ యూదుచున్న

జెప్పవలసినదేమిట ♦ జెలులయలుక ॥

రుక్మి — మదనికా! ఈలాగునఁ బరాభవింపఁబడియు నింకను నేనీధూర్తగోపాలునికడ
నేల నిలువవలయును? పోదమురావే [అని పోవుచుండ]

కృ — (చేయిఁబట్టుకొని) దేవీ! వేనింతచెప్పుకొన్నను నీవునన్నపరాధియనియే తలం
చుచున్నావుగదా? అలాగైన నన్నేకృమమున శిక్షింపవలయునో యాకృమము
న శిక్షించి దుఃఖము మోడు,

మ॥ కన బామ్మలోముడియించి మోహనకటా ♦ త్తశీలఁదగ్గించి యొ
య్యుఁగె మోమ్రవిచిరించి, లోనదరహా ♦ సాంకూరముఁడించి కో
పన! పెప్పె బెదరింపనేల నను నీ ♦ బాహామృణాళంబులన్
మనసారంబిగి నుంచి దోషినయినన్ ♦ మర్దింపుమిచ్చారతిన్ ॥

రుక్మి—కామకా! ఇంకను కన్నీల పరాభవించెదవు ?

మ. పెడమోమెన్నడులేదు, దాస్యమునకున్ ♦ వేసారలే, దీలువున్
గడవన్ లేదొకయింతయేని, బొలయ ♦ ల్కంబూనలే, దిట్లునీ
యడుగుండఁబూలఁగొల్చి నిల్పి నునె ♦ య్యంబీవె యీనాటి కం
గడిలోనన్ దేనినమ్ముచుంటున్న ♦ యింకన్ సైతునేప్రాణముల్ ?

కృ—(తనలో) ఆహా ! ఇంకనీమె ననునయిండుటయెట్లు !

గీ. చిత్తమనుచాత్రముననున్న ♦ స్నేహరసము
మండుకోపానలంబున ♦ మరగుచుండ
శాంతివచనామృతంబుపై ♦ జల్లుకొలది
మేరఱియిచ్చగాని చ ♦ ల్లాకఁగలదె.

(ప్రకాశముగా) శబీ! నీవుకోపకార్యము జక్కఁగా నిర్వహించితివి యింక
నైననాయెడం బ్రసన్నురాలవుకమ్మ. ఇదిగోజూడు,

మ. ముదితా! బాసయొసర్తు నెన్నటికిఁద ♦ స్వజేయనంచున్ భవ
త్పదపద్మంబులపై, నితంబుతిటిపై, ♦ బాలిడ్లపై మోవిపై,
వదనాంభోజముపై గిహోలములపై ♦ బల్మొలుఁగేలుంచిన
నిదె యింకేనిఁబ్రసన్నురాలవగుమిం ♦ తి మానికాఠియనున్.

రుక్మి—మంచిచాతుర్యము నేర్చుకొంటిరి. (అనికోపముతో వెళ్లుచున్నది.)

కృ—వసంతకా! యిదంతయు నీవుచేసిన యనర్థకమే!

వసం—అందఱు నన్ననువారే యింతకునామఁగలిసిరాని దినములువచ్చినవి.

కృ—వసంతకా ! దేవియెట్లు పోవుచున్నవో చూడు! ఇంకనామెమందిరమునకేగి
ప్రసన్నురాలిం జేసికొందనురమ్ము. [అనివెళ్లుదు] నీవిక్కడనేయుండి శతభ
న్దుని వృత్తాంతమరయుచుండుము.

వసం—అలాగుననే నీవుపోయి ఇప్పుడిక్కడకు శంఖరాసురుఁడు సత్యభామయైవచ్చు
న గాబోలు నేనీ పాదమాటునఁబొందియుండి వానివర్తనము గనిపెట్టెదను.

కృ—అట్లే చేయుము [అనివిష్కరిమించును.]

[ఘిమ్మటమాయాసత్యభామ ప్రవేశించుచున్నది.]

మాస—నేను శతభన్దుని పత్రుడైనందులకు నెట్టులైనఁ గృష్ణునివందించి యత
నియొద్దనుండి శ్యామంతకమాణిక్యంబు సంగ్రహించి శతభన్దుచే సత్ప్రాజ్ఞున

కిప్పించి యాతనికుమారీమణియగు సత్యభామను శతధన్వనిభార్యగాఁ జేయవలయును. కృష్ణుఁడొకడు మున్నె మణిసంపాదించి చేతనుంచుకొని సత్యుకై యాయుద్యానవనమునకువచ్చియే యుండును. ఇప్పుడు నేనుధరించినసత్యభామరూపము చక్కఁగా నున్నదిగదా [అనిచూచుకొని] ఛీ! ఛీ! రక్షోపీఠశిఖామణి నైన నేను నీచనటనునివలె నిట్లాది రూపువహించుట మిక్కిలి నైచ్యముగా నున్నది సుమీ! ఆ! అట్లన సేల,

గీ. పాలవెల్లిచుధించిన ♦ కాలమందు

మోహినీరూపమునుదాల్చి ♦ మోసగించె

నసురకులమును విష్ణుని ♦ యంతవాఁడు

కాన నాకిదియొకతప్పు ♦ లోనిదగునె ?

వసం—ఈరక్కసియుండకొడుకు నిజముగా సత్యభామయున్నట్లే యున్నాఁడుసుమీ

ఓరీ వీరికుమారు పాడయిపోనూ ? ఇదియెవ్వత యీలాగు వచ్చుచున్నది.

మంజు—[ప్రవేశించి] భర్తృదారికా! యెక్కడ కేగితివే? నీకొంత యుద్యానవనమంతయు వెదకితిని.

మాస—ఇక్కడనే యుంటినే. [స్వగతము]. ఇది నన్నునిక్కంపుసత్యభామయని

యే తలంచినది. దీనిపేరు మంజువాణియే కామా [ప్రకాశముగా] మంజువాణి

గోపాలకృష్ణుఁ డక్కడనుండి వెలిసిపోయెనా?

మంజు—రుక్మిణియే యతని వెదలించినది.

మాస—[తనలో] ఓహో! రుక్మిణిగూడ మోసపోయినది కాబోలు ఇంతకు నేను

నాటిన పన్నిన మాయాలతిక చక్కఁగాఁ జిగిరించినది.

మంజు—భర్తృదారికా! యేమిటే ఆలోచించుచున్నావు ?

వసం—(జనాంతికముగా) ఈతెలివితక్కువముండ మంజువాణి యీరక్కనుని మా

యారూపమునుజూచి భ్రమిసినది ఇంక నానిర్భగ్యపుశతధన్వఁడు కృష్ణుఁ

డై వచ్చునుగాబోలు మొత్తముమీద నిదియంతయు నొక నాటకమువలె ను

న్నది దీనికి నేనేనూత్త్రాధారుఁడను.

మంజు—అదుగోనే కృష్ణుఁడునుటల నీకై వచ్చుచున్నాఁడు.

మాస—మంజువాణీ! మనముపోదామురావే యెవరయినఁ జూచినచోఁ బరిహాసమునకుఁ

బాతులనుయ్యెదను.

మంజు—ఉండవే అతఁడేమిచేయునో చూతము.

[ప్రీమృట మాయాకృష్ణుడు ప్రవేశించుచున్నాడు]

పసం — ఓరి నిర్భాగ్యుడా! శతధన్యుడా! కృష్ణవేషము వేసినప్పుడు నీమొగానికెంత తెలివివచ్చిందిరా? కాని నీకర్మమేమిబాగున్నదికాదు. ఇక్కడిసత్యభామ మ్రొక్కడిమానిసుల దిను రక్కసిముఠ నిన్నగుండ విటిచికొని తినునులే పద.

మాకృ — అహ! (నల) కన్యాలలామయగు సత్యభామకై నేనెన్నిపాట్లుపడలసి వచ్చినది. ఏదియైతైనను,

ఉ. అక్షయకాయసిద్ధిఁడ ♦ యంగ ముమాక్షులు పెద్దకాలము పాక్షిరియన్ పడక్షరియు ♦ ధ్యానము జేసి కృశింతురేను స త్యాక్షరయుగ్రవంత్రమున ♦ సందితి నత్తమకాయసిద్ధి స ద్విక్షణపాత్రమైన ప్రభ ♦ విష్ణుని కృష్ణునిరూపమూనటన్.

మఱియుఁ గామాతురుండైనను నేనిప్పుడనన్యసామాన్యమయినగౌరవభాగ్యమునే పొందియున్నాను. ఎట్లన,

మ అరయన్ గానఁ జెద్దకాలము విను ♦ క్షాహరులై యన్యమున్ బాభాషింపక నత్తపోనియత్తచే ♦ వర్తింతు మామూలై యుష్మి శ్రేష్ఠులకందరాని యలక్ష్మి ♦ వన్వామిసారూప్యమున్ దక్షణీ లతనఁదితిన్ క్షణమున్ ♦ నన్ నేనుగాధన్యాఁడన్.

భగవాన్ జైన కృష్ణుని మహత్వంబెఱింగిన వాడనయ్య నీసత్మపైమోహవేశముచే నాతని నేమిచింపదలంచితి కావినీభ్రాంతియెంతెంత యకార్యముల జేయింపదు?

కాని, యీ నారూపము గూర్చి నేనెంతయు గర్వపడివచ్చి ఎందుచేతననగా

గీ. మాజ్జగములేలు నిండ్రుండు ♦ మున్నహాల్య వలచి నీచ పుగోడియై ♦ మెఁగునేను సన్యకై కృష్ణమూర్తి నె ♦ సంచరింతు నేనె మిక్కిలిమాన్యఁడ ♦ నిందుకంటె.

నేనింక సాత్రాజి యొద్దకుఁబోయి తత్పాణిగ హణమహోత్సవ మనుభవించెద.

(నడుచుచు నెడమ న్నిదరుట నూచించి) ఏమిది ప్రియరాజైన సాత్రాజితిని

సమీపించుచుండ నవిశకునముగా వామనేత్రస్పందమగుచున్నయది. నాకృష్ణ

రూపము యథార్థముగానున్నదిగదా (హుచికొని) ఇంక నీయపశకునములు

నన్నుమిచేయఁగలవు. అదిగో నాభాగ్యలక్ష్మీయగు సాత్రాజితి తనచెలికత్తియ

యగు మంజువాణితో నేమోమేలమాడచున్నాడు సమయమువచ్చి యామె
సరసకేగెదను.

వసు—(తనలో) ఇప్పుడు వీనితోఁ గొంతపరిహాసముచేసెదను. (అనిమాయాకృష్ణుని
సమీపించి) కృష్ణా! అదిగో నీమదనసామ్రాజ్యక్షీయగు సాత్రాజితి తొందర
గా సమీపింపుము.

మాకృ—(తనలో) ఈవెట్టిబ్రాహ్మణుఁడు నన్నుగృష్ణుఁడనియే తలంచినాఁడు వీని
తో మిక్కిలిజాగరూకతతో మెలంగవలయు. వీఁడు వాకడనుండుటయు నొక
మేలే. అందువలన సందియమేమియులేక యాసాత్రాజితి నన్నుగృష్ణునిగా,
దలంచును. (ప్రకాశముగా) మిత్రనూ! వసంతకా! నీవు నాయొద్దనేయుండి
యీమదనతంత్రమంతయునడుపుము.

వంస—నడుపుదునేయున్నాను. యింకనునడుపఁగలను.

మాస—మంజువాణీ! నీచేతిలోనిదేమిట?

మంజు—అది జాజిపూబంతి కొంతసేపు నీతో బంతులాడవలయులని నాకు ముచ్చట
గానున్నదే.

మాస—నీముచ్చటకు నేనేల భంగముచేయవలయును కానియ్యు.

(ఇరువురు బంతులాడుచుండురు.)

మాకృ—ఆహా! మిత్రనూ! కందుకకేళిలోలయైన యీబాలామణి, తనరూపలేలావి

భ్రమకుల నామనంబును మఱింత నాకర్షించుచున్నదిచూడు,

నీ. మంచుముత్తైవలూవ ♦ రింగు తామరవోలె

జెమటచే మోముక ♦ చెన్నదాల్ప

వలలోని జక్కవ ♦ పులుఁగుజంట వితాన

జనుదోయిపైట నం ♦ దుననటింప

అలరువిల్లునిదాడి ♦ కలరువాద్యములట్లు

కంకణర్పణర్పణ ♦ త్కారమెసఁగ

కలువరేకులమూఁగు ♦ నళిపోతములరీతిఁ లాడ

గందోయుముంగుసుల్ ♦ సిందు

గీ. కీలుగంటూడి పిలుదుల ♦ వేళిలుకుగుల

వేగనొక కేలవెడనుడి ♦ వేసికొనుచు

అలపుటూర్పులతో బంతు ♦ లాడుచున్న

బోటి మాటిమఱిచుదుల ♦ మూటగట్టు.

7

మా స—గోపాలా! మీవంటియర్థుల కామితంబు లెఱింగితిర్చుటకు నేనేపాటి సను
ర్థరా. ను?

మా కృ—సాత్రాజితీ! ఏమట్లు దీనోక్తులు పలుకుచున్నావు? అనన్యకన్యాసామా
న్యమైనలావణ్యభాగ్యంబునఁదులతూఁగు నీవేమాకోరికలు దీర్చుకున్న మాకుమఁటెచ్చే
రుదిక్కు? చూడు,

మ॥ అలకాధీశునిపెన్ని థానములలో ♦ సబ్బాననుండేర్చి కుం
తలనీలంబుల నేత్రీపద్మమాల దం ♦ తశ్రేణికుందములన్
గళశంఖమృగనఁబాదఁచ్చపములన్ ♦ గై సేసిమావంటియ
ర్థులఁబోషంగలదానిఁజేసెదన ♦ నేర్పుంజూపినీరూపమున్
మా స—వల్లవీపల్లవా! నిన్నుఁబోషగల కాంతావిధానంబులు వేసజేలున్నవి.
వసం—ఎందఱున్న నేమి? నీవంటిదొక్కతయు నీతని కింతదనుక లభింపలేదు.
మా స—అయ్యా! నేనుమాత్ర మెంతపాటిచక్కనిదానను?
మా కృ—బాలా! ఆలాగననకు,

గీ॥ అఁ మ హేశుననంతమ ♦ హర్షమట్లు
మోఁత! చక్కఁదనమున ♦ మితయుధాత
యరయలేడయ్యెఁగాననే ♦ మాటలనిన్ను
బోలిన నెంతస్వజియింపఁ ♦ జాలఁడయ్యె

మా స—అయ్యా! మీకీయప్రస్తుతప్రశంసయేటికి? యేకాంతముననున్న పరకాంతా
జనులను మీరింత చనవునఁ జాలుకనఁజేసి మాటాడుచున్నారు. ఇదిమా గౌరవం
బున కెంతయుఁ దఁని ప్రవర్తనమాగదా.

మా కృ—ప్రియసఖీ! నీవునాకుఁ జిరపరిచితురాలవేకాని పరకాంత వెట్లవుదువు?
చూడు,

చ॥ నిలిచినఁగూరు గుండినను ♦ నిద్దురవోయినఁగల్వరించినన్
బలికిన, చాసినన్ మనము ♦ నన్త మేయువతిన్ దలంచి ని
శ్చలపులకాంకురప్రకట ♦ సాత్వికచేష్టలతో రమింతునో
యలచెలివామనోహరివి ♦ యాహృదయేశ్వరివీవులాతివే?
కావున నాకెంతయు స్వతంతురాలవే.

వసం—కామినీ! యింతనమ్మకముగాఁ జెప్పుచున్నప్పుడు నీవీతనినవశ్యము చేపట్టవలసినదే.

మంజు—భర్తృదారికా! నిజమేనమ్మా! ఈతఁడునీకు వాణియై యోస—మంజువాణి! నిన్నెవ్వరిచ్చట రాయబారములు నడుపమనలేదుకాని యారకొమ్ము.

గూకృ—పేరీయనీ! నిష్కారణముగా మంజువాణిపై నేలకొపగించెదు? దాని రాయబారములతో నేమిపని? చూడు,

చం॥ తడవునుండి మన్మథుడె ♦ తా యుటటి రాయబార

కడకిటునన్ను నీదుసము ♦ ఖిలు కింపె గా , నా నై

నడివితి లోనికోరిక , ♦ నక్షమటి యాటడి ట్టం

గడగినమధ్యవర్తియగు ♦ కామునిజుల్కనఁజేసినట్లుగుక

వసం—ఓకాంత! మన్మథునితోబాటు నేనుగూడ మీకిరువురకొక మధ్యవర్తికానే నామాట నీవుబొత్తుగాఁ దీసివేయరాదు.

మాస—గోపాలా! నేనుకామునిఁ జుల్కచేయుటకాదు కాని నీవునామూలముననీభార్యలందఱిచేఁ జుల్కనయి పోవుము.

మాకృ—నీ విట్లుటచే నేనుమఱింత చుల్కనగుచున్నాను
మాస—ఎవరిచేత?

మాకృ గీ॥ తరుణినిచేయునీయనా ♦ దరముచేత

ముక్కున నెకోపరసముంచి ♦ ధిక్కరించు

చెఱుగువిలుకానిప్రోదిరా ♦ చిల్కచేత

నలుకఁగ న్నెఱునేయుకో ♦ యిలచేత

మంజు—ప్రాణసభీ! ఇంతగా బలిమాలచున్న యీగోపాలదేవుని నీవు నింకరించుట మిక్కిలి పిరసముగా నున్నదే

మాస—చాలులే నీవు మహాసరసురాలివి దొరికినావు.

మంజు—పోనీ నాకెందుకే నీగొడవ నీవేమైనఁ జేసికొమ్ము నేబోయెదను

[నిష్క్రమించును]

వసం—మిత్రమా! నేనుగూడ నిక్కడనున్నచో సిగ్గుచే నీవు బలిమాలినకొలంది నిలువ

యిండిన కటికబియ్యపు రొట్టెవలె నీబిడ బిగిసికొనిపోవునుకాని నేబోయెడ
నీవునూత్ర మీమెనెట్లై నఁ దక్కించుకొనుము. వేసారకుము. ఏమన,

అ వె॥ కాముకునకు నేమి ♦ గర్భాతురున కేమి

విసుగుసిగ్గుచున్నఁ ♦ బాసఁగి దెంచు

కార్యమైనదాకఁ ♦ గాంతచే దాతచే

ఓట్టులెన్నియేనిఁ ♦ దినవలయును

(వెళ్ళును) పీఠొండొరుల నిక్కువంపు యాపములు కనుగొనుదాక నేనిక్కడనుంటినా

యారక్కసిముండకొడుకు నన్ను గుటుక్కున మ్రింగివేయును కావున నేబో

యి మాకృష్ణునకు పీఠవాతక యెఱింగించెదను. (నిష్క్రమించును)

మాస—మంజువాణీ! పోకుము నేనును వచ్చుచున్నాను.

మాకృ—(చేయిబట్టుకొని) ఓసి కతినురాలా!

చ॥ సరసతచేత నందనుక ♦ సాగితి మేలిమిలేక పోయె నిం

కి రమరమాలి నీమమధు ♦ రాధరసారసుధారసంబులక

స్మరశరతాపదాహమును ♦ మానిచితేల్చినదాక నేనునీ

చగణసరోజముల్ విడవ ♦ చా..రొ! మన్మథునానతప్పిచక

(కళ్ళపైబడును)

మా స—(తనలో) ఈకృష్ణుని గాటమైనవ్యామోహమున ముంచి నామాయాబాలమునఁ

బడవై చిలివి. వీనియుద్దనుండి శ్యమంతకము సంగ్రహించుట కిదియే తగినసమయ

ము. మాయలమాటియైనశంఖరాసురుండెంతకుజాలడు. (ప్రకాశముగా) గోపా

లకృష్ణా! అస్వతంత్రురాలనయిన నన్ను నీవెంత మోమాటపెట్టిన నేగిమిచేయఁ

గలను?

మా కృ—నీ వస్వతంత్రురాల జెట్లయితివి?

మాస—మాతండి! సమ్మతి నాకు లేదుగనుక

మాకృ—నాకాపయచుయి మీతండి! యశ్యధాయోజింపఁడే

మాస—శ్యమంతకంబిచ్చిన యెడల

మాకృ—శ్యమంతకంబిచ్చియే తీరవలయునా?

మాస—నీవునన్ను వివాహమాడియే తీరవలయునా?

మాకృ—అవును.

మాస—అలాగైన నిచ్చియే తీరవలయును.

మాకృ—[తనలో] నేను గోపాలకృష్ణుని రూపమునవచ్చినను నీసాత్రాజితి నన్నింకను శ్యామలతకమపేక్షించి యుపేక్షించుచున్నదే. ఇప్పుడేమి చేయును యిట్లని చూచెద, (ప్రకాశముగా)

గీ. వెలది! గాంధర్వవినినన్ను ♦ బెండ్లి కూడి
మొదట నాకోర్కీ దీర్చును ♦ పిదప మణిని
నెచటనుండిన నేగిణి ♦ యించితెచ్చి
యింతి! నిన్ను బరిగ్రహి ♦ యింతు నిజము.

మాస—అదియే పనికిరాదు.

మాకృ—(కోపముతో) ఛీ! ఛీ! బ్రతిమాలుచున్న కొలది నీవు మఱింత యవినయము చూపుచున్నావు. ఇప్పుడు నీకడ్డము పచ్చనారెంజి చూతము. నిన్నీ శతధన్యుడు (అపవారించి) ఈకృష్ణుడు దక్కించుకొనక మానడు. (అని పట్టుకొనును.)

మాస—ఏమిది! శతధన్యుడనుచున్నాడు. వీడు శతధన్యుడాయేమి? (ప్రకాశముగా)
ధూర్జటా! మణిమాట యటుంచి తొలుత నీవెడలవో చెప్పును?

మాకృ—[తనలో] ప్రసూదపశమున నోరుజారి నాపేరు చెప్పకే చెప్పితినే. ఇప్పుడింకను నాచారమేల ప్రకాశముగా ఓసాత్రాజితి! నేనెవ్వడైన నీకేమి నిన్ను మాత్రము నేను విచువను.

మాస—అటు గాదు. నీవు కృష్ణుడవేయైనచో నేను నిన్ను వివాహమాడను.

మాకృ—ఎందుచేత?

మాస—నాకాతనిపై ననురాగము లేదు.

మాకృ—అలాగయిన కృష్ణుడను నేనుగాను మఱియెవ్వరిని వివాహమాడుదువు?

మాస—నాకు శతధన్వునిపై ననురాగము మెండు.

మాకృ—[తనలో] తొత్తుకూతురు కళావతి యీసాత్రాజితికి గృష్ణునిపై ననురాగము కలదని యబద్ధములు చెప్పినదేటికో? ఇప్పుడు నాపేరు చెప్పినయెడల నీమె నన్ను జేపట్టక పోవునా? ఓసాత్రాజితి! నేను నీకు నిజము చెప్పనా?

మాస—చెప్పుము.

మాకృ—నేను నిజముగా కృష్ణుడను కాను.

మాస—మరియెవ్వడవు.

మాకృ—నీకవ్వనిపై ననురాగముగలదో యట్టి శతధన్యుడను యింక నన్ను నాదరింపుము.

మాస—అలాగయిన నేను సత్యభామనుకానే.

మాకృ—మఱియెవ్వతవు ?

మాస—మరియెవ్వడవనుము.

మాకృ—త్వరగా చెప్పుము. ఎవ్వడవు?

మాస—నీప్రియమిత్రుడను శంబరాసురుడను.

మాకృ—అయ్యో! యే తమోసము వాటిల్లినది. మిత్రమా! శంబరా! నీవీసత్యభామ
రూపమున నెప్పుడొక్కఁడు నచ్చితివి.

మాస—నేనెప్పుడవచ్చిన నేమిగా నీచింతకు సత్యభామతో మాటాడితి ?

శత—నీతోడనే మాటాడితిని.

శంబ—అయ్యో! మును త్రవ్వవచ్చున నున మేపడితిమి. ఇది నిక్కముగాఁ గళా
వతిచేసిన పొంపాటు.

శత—కళావతి యేమిచేయును యింతకు నాయదృష్టమిపాటిగానున్నది. ఇంకను మన
కీ పగటివేషములెందుకు? నీమాయవిద్య నాపసంహరింపుము.

శంబ—(అట్లుచేసి)అచ్చునది కళావతికాబోలు.

కళా—(ప్రవేశించి) నేనుచేసిన సహాయమునకు మాశతధన్యుడేమి బహుమతి చేయునో
అదుగో శంబరునితోఁగూడ నిక్కడనే యున్నాఁడు [సమీక్షించి] అయ్యో
శతధన్యుడా! నీవిషయమై నేనెంత శ్రద్ధతోఁ బనిచేసితిని సత్యభామను నీ
యొడిలో నుంచితిగదా? మఱి నాకానకమాటచెప్పుము.

శత—ఓసి! రాలగామా! యేడ్చువానిని మఱింతయేడ్పించుచున్నావు. నీవు నామొగ
మున పెద్దబండఁ గొట్టితివి.

కళా—నీమయ్యా! అట్లనుచున్నావు?

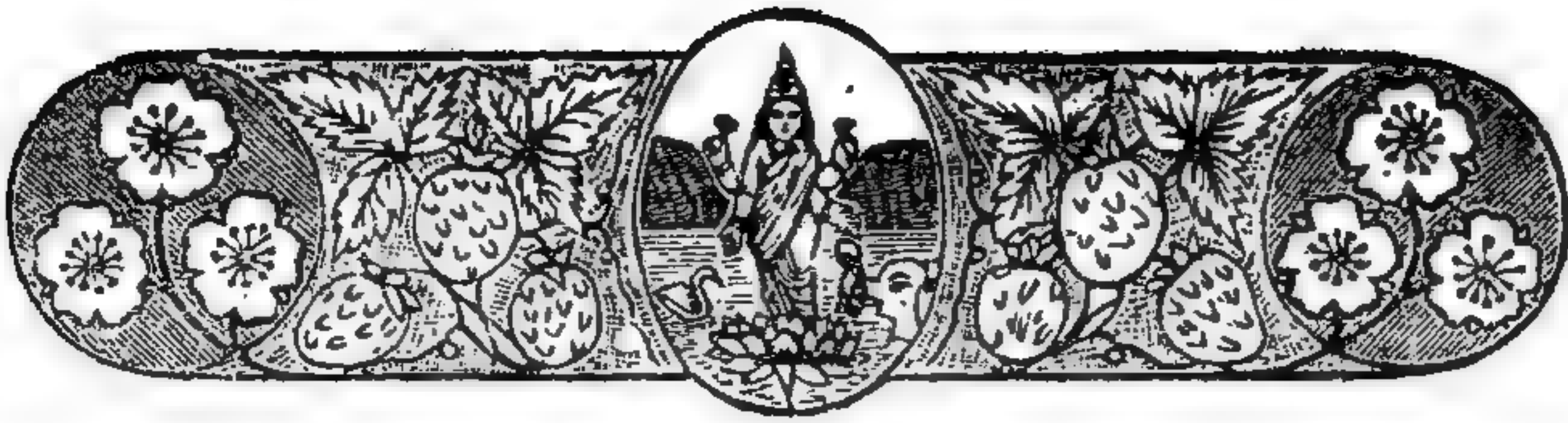
శత—ఇదివరకయిన నవ్వుబాట్లు చాలునరమ్ము. కృష్ణుడొక్కడ నున్నాఁడు?

కళా—ఇప్పుడే శ్యమంతకాన్వేషణమునకయి బయలుదేరి పోవుచున్నాడట.

శంబ—అట్లయిన మఱియొక యాలోచనము చెప్పెదరమ్ము.

(అందఱు నిష్క్రమింతురు.)

ఇది ద్వితీయాంకము.

సా త్రా జీ తీ య ము.

తృతీయాంకము.

రంగము—అరణ్యము.

(అంతటఁ గృష్ణుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.)

చ. నిలయుములున్ బురంబులవ ♦ సిధరదుర్గములున్ నికుంజముల్
కొలఁకులు పక్కణంబులు ని ♦ సూధపుఁ దెక్కలిగాండ్ర గూడెముల్
గలయఁ జరించివేసరితి ♦ గాని మణిన్ గన్ నెతి రిత్త చే
తులనిటువోయియేమొగముతోఁ ♦ బ్రియురాలినిఁబల్కరించెదన్.

మరియు

చ. ఎదియెట్టులైనవచ్చెద ను ♦ మీ నెలకేయని చేతగాని వ
ట్టిదొరతనంపునీటు బ్రక ♦ టించితి నెచ్చెలియొద్ద నేటికొ
క్కదిశమమాత్ర మే కొఱత ♦ గాగడువేగెను యెంతవెట్టినో
గద మఱి రెండుమాసముల ♦ కాలమనీనయితిన్ నెలంతకున్.

అయ్యో! ఆకామిని నామీదఁగల ప్రేమాధిక్యముచేఁ దన్నుమఱితునేమో
యనికదా యీముక్తాహారమును నాకొసంగినది. అట్టి నాప్రాణసఖికి నేనెంత
యాకాభంగము గలిగిఁపవలసివచ్చె. (ముక్తాహారమును జూచి)

క. ముక్తాహారమ ! నాకె .

ముక్తాహారము గఁబూవు ♦ బోడికృశించున్
నక్కంచరాదిఖలులు కు
యుక్తింజెలి నేమిజేసి ♦ రోయిలోనన్.

గీ. కాంత! ను క్తామణీమూలి ♦ కా! దురంత
 పాతకుడ నిన్నుఁ జెల్లకెడ ♦ బాపినాడ
 దగ్గఱనెయ్యన్న సకిమే ♦ తాపమందు
 గొంతవఱ కేసియుం బఱచు ♦ కొందువుగద.

ప్రసేనునిజాడ నీయరణ్యమంతయు నన్వేషించియే పురంబునకు మఱియెదను.
 వెటవచ్చిన పరిణమెంతదూరమన నున్నయదియో? (అని నడిచిచూచి) ఎవ్వని
 దీక్షనము! పోల్పనైనను వీలులేకుండకరచరణంబులు నక్కలచే నూడఁబెటుకం
 బడినవి ఏమిది! యిచ్చట హేమకంకణము లగపడుచున్నవి ఇవి తప్పక ప్రసే
 నునివే. అహో! ఇదియేమి చేరున నొకసింహశవంబు గానుపించుచున్నది. యీ
 సింహమే ప్రసేనని వధించి యుండునా? ఆలాగై వ నీసింహమును వధించిన బల
 శాలియొవ్వఁడో? ఎట్టయెదుటఁ గడుదీర్ఘమయిన కొండచఱియయిండు నేత్రగో
 చరమగుచున్నయది. అహో! యీపర్వతరాజ మెంతమనోహరముగానున్నది.

గీ. చఱులవెబడి దొనదొంగన్ ♦ జారుచున్న
 నన్న సెలఁగెటితోనొప్పె ♦ శైలరాజు
 కరమువెబడి మదవారి ♦ గురియుచున్న
 చండవేదండవిభుతో ♦ సాటియగుచు.

మరియు

క. ప్రవిమలగైరిక ధాను
 చ్చవిచేతఁజిరన్నగన్న ♦ సానుతతుల నీ
 యవనీధరము రహించెన్
 మిప్పున్ హరిచాపయక్త ♦ మేఘమవోలెన్.

వెండియు నీకొండనెత్తముల యందందుఁ గాలినడకలగపడుచున్నవి. యీ దెవ్వరుం
 దురో చూచెదను. ఓహో! యిదియొక గుహకాబోలును ఇక్కందరం బాటవి
 కచోరల కునికిపట్టెయిండునా? (ప్రవేశింపఁబోయి) గాఢాంధకారబంధురం
 బై యిక్కందరంబు గురవగాహముగానున్నది!

గీ. ఖల్లజనుని చిత్తమన్బోలి ♦ ఘనతమాఃప్ర
 పూర్ణమై శాస్త్రిచరచార ♦ మూలకువసతి

యగుచు లంకాపురంబునఁ ♦ దగినయిట్టి

కందరంబేరికిం జెన ♦ కం దరంబు॥

(మెల్లఁగా నడుచుచు) నడిచినకొలంది వెలుతురుగానవచ్చుచున్నయది. ఆహ! యి
దియొక దివ్యభవనమువలెనున్నయది ఈమహారంబున నెవ్వఁడో భాగ్యశాలి
కాపురమండనోపు ఇదిగో నిచ్చట మఝీడోలిక వేలాడుచున్నది. ఆహ! యి
దియే శ్యామంతకమాణిక్యము (పరిగ్రహించి) ధన్యోస్మి యెవరిది యీవంకకుఁ
బరువెత్తుకొని వచ్చుచున్నయది.

(ప్రవేశము దాసి) ఎవరయ్యా నీవు ఇచ్చటిమణియేది? నీవు దొంగవలెనున్నావే.

అయ్యోజాంబవంతా! (అని పరుగెత్తును)

కృ—(తనలో) ఈగుహ జాంబవంతునిదా!

[పిమ్మట జాంబవంతుఁడు కోపముతోఁబ్రవేశించును.]

మ॥ తులువా! యెవ్వఁడవీవువేల్పులకు నేఁ ♦ దుస్సాధ్యమైకట్టినా
బిలముఁ జేరిహరించి నాఁడవుమణిఁ ♦ వీరుండవేయైచో
నిలుమీ యింతటబాటిపోక భయకృ ♦ స్థిర్రాతపాశంబుతో
దులతూఁగంగలనాదునుష్టిహతియే ♦ తూలించునీప్రాణమూల్

కృ—భల్లా కేశ్వరా!

గీ॥ అడచిపడకుము నీగుట్టి ♦ యనదచేతఁ
బడుటకితఁడంతపాటిదు ♦ ర్బలుఁడుగాఁడు
పరధనంబుహరించిన ♦ పాపకర్మ!
నిలుము నీప్రాణధనమూల ♦ నేహరింతు

జాంబ—మాతో నిర్భయముగా మాటాడుచున్నాఁడవు నీవెవఁడవురా? పరధనమా
పరధనమేమి! స్వధనమేమి?

మ॥ ధనరాజ్యంబులు బాహువిక్రమబలా ♦ ధారంబులై యుండునొ
క్కనిచెంతకన్ధితకవసింపవవి సం ♦ గ్రామంబు భద్రమై
వ్వనిదోవానివి నీవినావనెడు దు ♦ ధ్రాంతి బడకబోయి
యనినొనన్ను జయించితేని మణి నీ ♦ దౌరముచ్చేనై నచోకే.

కృ—ఏమిరా! చోరశిఖామణి! నీచోరకాస్త్రసాండిత్యమంతయు నీకృష్ణనియొద్ద వె
ల్లడించు చుంటివి,

జాంబ—ఓహో! కృష్ణుడనననీవేనా! అందులకైనను చోరశిఖామణియని దూషించితివి కాని,

క॥ ఏదీ వేల్చెనురా

పోదము మనరి త్తవాద ♦ ములతో నేమి?

నాదొంగతన మదేదో

నీదొరన మేదొయచట ♦ నిర్ణయమగుతన్

ఉ॥ గోపసతీమనోధనము ♦ గొల్లగఁగొట్టితిను? తదీయపుం

గావురముల్ హరించితిను ♦ కమ్మనికెన్నలజారలాడి? యే

దీ పరికించి తెల్పుమొక ♦ టేనియునామెడఁగానిచొప్పువా

యోపినయట్టులాడిన జ ♦ నౌఘముమెచ్చునె? నమ్మవచ్చునే?

కృ—భట్లాకపతీ! చాలునీవాచాలశ్వుము అవక్రిమంబులగు మాతీలావిక్రిమంబులు మృగ ప్రాయుడవైన నీవేమెటుంగుదువు.

జాంబ—నేనెంత మృగప్రాయుడనయినను నీవిక్రిమంబుల నెటుంగకపోలేదు. విషము.

నీ॥ అడలుచుండఁగబట్టి ♦ యాసుదానివధించి

ప్రబలినాడవుగదా ♦ బాహుశక్తి

చదపుర్వుచేబుచ్చు ♦ శకటమూ విదళించి

వివరించితివిగదా ♦ విక్రిమంబు

చిఱుకమీలనుమ్రోగు ♦ చీకుఁగొంగనుజంపి

చాటినాడవుగదా ♦ శౌర్యపటిమ

కనవుమెనవుట్టి ♦ మానలియెద్దునుజంపి

యెసఁగినాడవుగదా ♦ లసితకీర్తి

గీ॥ గొల్లయల్లాడయిండ్లలో ♦ గొల్లఁగాను

బాలు పెరువునుద్రావి త ♦ ద్భాండములను

బగులఁగొట్టినసద్భుజా ♦ బలుడవీవు

నిన్నెఱుంగకపోలేదు ♦ వెన్నదొంగ!

కృ—ఓరీ పరనిందాపరాయణణా!

క॥ చీమలదోమలఁ బీల్చెడు

నీమగటిమిమాత్రమేమి ♦ నెగడినదోరీ

వేమాటలేల? పద రణ

భూమికి నదెసిర్యయిండు ♦ బో మనబలముల్.

జాంబ—ఓరీకుట్టా! మాటిమఁటికి యుద్ధము యుద్ధమని మఱియుచున్నావు. యుద్ధ
మన సేమని నీతలంపు?

నీ॥ గొల్లయిల్లాండ్రోతొ ♦ సల్లాపములుగావు

సమర్థకియాప్రసం ♦ గములుగాని

తరుణాంగుళీన్యాస ♦ మురిళీరవముగాను

సమదోగ్రసింహనా ♦ దములుగాని

చెలువుఁ జెక్కిళ్ళపె ♦ నెలవంకలిపిగావు

తనువుసిం చెడు బాణ ♦ తతులుగాని

మెసవగాఁగడుపార ♦ మిసిమిముద్దులుగావు

నిష్ఠురంబగుముష్టి ♦ నిహతిగాని

గీ॥ కొమరుటావుల యంభార ♦ వములుగావు

సమద సూతంగబృంహిత ♦ చ్ఛట్రులుగాని

బాలికాపాలికాజల ♦ కేళిగాదు

వాలుగండ్రండ్రోతొ రణ ♦ కేళిగాని

కృ—ఓవృద్ధభల్లూకమా!

ఆ॥ అవయవంబులెల్ల ♦ నవసి నెమ్మేనిలో

సంధిబంధములును ♦ నడలిపోయి

వయసు సచ్చెగాని ♦ వాఙ్మాతశౌర్యము

చావదింక మెచ్చు ♦ జనునునిన్ను॥

జాంబ—కుట్టా! యేమన్నావు? నాదివాఙ్మాతశౌర్యమా! భుజశౌర్యముకాదేమి?

శా॥ ముష్టాముష్టిగ నీవునేనుగుటిగాఁ ♦ బోరాడుచో విక్రమా

వష్టంభంబునఁ బట్టినీనుచరణ ♦ ద్వంద్వంబు చక్రకిరుక్

బుష్టిగిట్టినద్రిప్పిరాతనుశిరం ♦ బుగ్గ ట్టుచోనీకువి

స్వప్నంబాభుజశౌర్యమో మఱివచ ♦ శౌర్యంబానాదారయన్॥

కృ—జాంబవంతా! అప్పుశునీభుజశౌర్యమును చూపులు మెచ్చకపోరు

జాంబ—మూర్ఖా! ఒకరుమెచ్చవలసిన పనియేమున్నది?

శా॥ రక్షిస్సే న్యముఁజొచ్చి మున్నుభుజద ♦ ర్పంబేర్పడన్ గాల్గతో

విక్షేపించుచుఁజేతులన్ జరచుచున్ ♦ వీరావళిన్ దున్నుచో

సాక్షాద్విష్టుఁడురాముఁడే నను భళీ! ♦ శాబాసనెన్ నీవున

న్నాక్షేపించిననేమి? మెచ్చిననునే ♦ మా? వల్లవీపల్లవా!

కృ—ఆక్షేపించుటకుఁగాని మెచ్చుటకుఁగాని యిప్పుడెల్లువీరుకు సంగర రంగంబున

మనయిరువుర భుజబలంబుల తారతమ్యంబులఁ బరీక్షించినప్పుడుగదా?

జాంబ—అట్లయిననిప్పుడే యుద్ధభూమికి నకువుము. (అనిచేయిబట్టిలాగికొనిపోవును)

(పిమ్మట మందపాలుఁడు ప్రవేశించును)

అక్కటా! యిల్లువెరిలినప్పుడుతప్ప కృష్ణునిజూడయే నేఁజూడనైతి. యీగుహలో

నుండి కృష్ణుని కంఠస్వరముమాత్రము వినబడుచున్నదిగాని పోయిమాచేసనన్న

నావంటి వాఁడొంటి గాఁబోవదగినదికాదు. ఈసమాచారము పురంబులోని పె

ద్దలకెఱింగింతును.

(అని నిష్క్రమించును)

(పిమ్మట శృంగజాంబవంతులు ప్రవేశింతురు)

జాంబ—కృష్ణా! ఇంకయుద్ధప్రక్రియచాలును,

శా॥ విద్వేషంబుఁజేసి యింతదనుకన్ ♦ వెన్నాడిపోరాడ న

స్మద్రీర్యంబుగంటె నోడితి దయిం ♦ పక్షజాలనిన్నింక సా

క్షాద్విష్టుఁడవునీవు కానియెడఁదాఁ ♦ కక్షజాలునన్నెడు? పా

దద్వంద్వంబులవ్రాలినాఁడ నికనా ♦ దౌరాశ్రయమున్ సైపుమా॥

కృ—జాంబవంతా! మనభుజబలంబుల తారతమ్యంబిప్పటికైన నీకు బోధపడినదా?

జాంబ—స్వామీ! చక్కఁగాబోధపడినది

సీ॥ భువనసంతతి సృజిం ♦ దువిరించుయెహ్వని

బొడ్డుకెందామర ♦ పురుటిపాప

సిరులిచ్చిరక్షించు ♦ తరళాక్షియెవ్వాని

పేరురంబున కర ♦ విందమాల

విశ్వపావనమై ♦ వినువాక యెవ్వాని

యనుగుడెదామరలోని ♦ యలగుడేనె

భూభారమువహించు ♦ భోగింద్రుడెవ్వాని

పడక కేర్పడినట్టి ♦ పట్టుపాన్ను

గీ॥ సురలనెదిరింది నేల్పుటో ♦ గిరముగొన్న

పక్కిరాయడెవ్వానికి ♦ నెక్కిరింశ

విశ్వమయుడై సయామహా ♦ విష్ణువీవ

దేవదేన!యసంతకీ ♦ ర్త్రిప్రభావ!

మ॥ మనునంశంబున భూభారంబుదొలగిం ♦ పంబుట్టి, ధర్మప్రవ
ర్ధంకీర్తి ధరణీసుతగొని, సుమి ♦ తాపుత్రుతోఁగానకు
జనకాజ్ఞగొనయేగునెంచి, ఖరర ♦ తుస్సంఘముదానిమీమా
కనుకూలించినరాఘవేంద్ర! గుణసాం ♦ ద్రా! నిన్నుధ్యానించెదన్

శా॥ సుగ్రీవప్రమ ఖుల్బలీగు ఖులు నీ ♦ చున్మమ్రాదంచునే

కగ్రీవమ్మగనాడినన్ గృపణర ♦ తూదీక్షజాటింప భీ

త్రిగ్రస్తుండగువై రితముశరణా ♦ ర్థిబ్రోచు నిష్కారణ

వ్యగ్రామగ్రహధీరరాఘవపర ♦ బ్రహ్మాంబు నన్నేలుతన్

మ॥ అరుణాంభోజవిలోకనోగ్రమును బ్ర ♦ త్యాలీఢపాదంబు రా

ద్రీరసావేశమహాట్టహాసవికటో ♦ గ్రహూలతాబంధన

త్వరితంబున్, దశకంఠలుంఠనపటు ♦ బ్రహ్మస్త్రసంధాన ధూ

ర్ధరయోధాయితవీరరాఘవపర ♦ బ్రహ్మాంబు నన్నేలుతన్

[అని నమస్కరించి]

పురాణపురుష! లీలామానుష విగ్రహుండవైనన్నియు దొంత సాక్షాద్విష్ణుచనియెలుం

గక గర్వాతిరేకంబున నపరాధం బొనర్చినందులకు నన్ను, తుమింపవలయును.

ఇదిగో మణితోఁగూడ నాకుమారీమణియైన జాంబవతినిగూడ నీకుసమర్పించు
చున్నాఁడను పరిగ్రహించి నన్నుగ్రహింపవలయును.

కృ—భల్లూకపతీ! సఖ్యమేగాక నేటినుండియుఁ జాట్టరికముగూడ లభించినందులకు
సంతోషించితిని.

గీ॥ ధీరమతివీవు రామావ • తారమందు
గిపులతోఁబాటునాచెలి • కాఁడవైతి
పోరి యిప్పుడు కృష్ణావ • తారమందు
గన్నియనొసంగి నామామ • గారివైతి॥

మామా! నన్నొక్కమారుగట్టిగాఁ గొఁగిరించుచును. నీశరీరంబిప్పుడు వజ్రశరీరం
బయ్యెను. మణితోడను నీకుమారీమణితోడను బ్రహ్మణమయ్యెదను. నాకు
సెలవియ్యు.

[అకాశమున] కృష్ణా! నేనుదేవదూతవగు గంధర్వాడను క్రూరం
డగు నరకాసురుం డనురావతీపట్టణమెల్ల ముట్టడివేసి పూజ్యులకు శచీబిడౌజులం
జెఱచెట్టి చిరకాలపు పుంబు నమ్మశుంభముమగొని యిడపోవుచున్నాఁడు.
దీనిజనబాంధవుడనగు నీవుదేవకార్యమున సప్రమత్తుడవై ఎత్తొంచినంగాని
సుధామంభము దక్కనేరదు దేవా! త్వరపడు త్వరపడు.

కృ—(తనలో) నేంప్పుడేమి చేయును? ప్రియురాలగు సాత్రాజితికి నేడివగతువు గడ
చిపోయినదికదా. నాకై యాకామినియెంత పుతపించుచున్నదో? ఏది యెట్లు
యినను దేవకార్యమనివార్యము. పరోపకారార్థము స్వార్థత్యాగమొనరించి
నవాడేకదా ధన్యతముఁడు (ప్రకాశముగా) దేవదూతవగునో గంధర్వా! ఇదిగో
నేనువచ్చుచున్నాఁడ మీరిక జడియకుఁడు. మామా! నేను తిరిగి కొలఁదినాళ్ళ
కేవచ్చి నీకుమారింగొనిపోవుదు. ఆలస్యమయ్యెనేని నీవ మాపురంబునకు నీకుతం
దోడ్కొనిరమ్ము. సెలవుగై కొనెద.

జాంబ—కృషా! మఱితువునుమీ

కృ—ఎన్నటికట్లు తలంపకుము (నిష్క్రమించును)

జాంబ—నేడుగదా నాజన్మము సార్థకంబయ్యె (నిష్క్రమించును)

◆ ఇది తృతీయాంకము ◆

సా త్రాజి త్రి య ము

చతుర్థాంకము.

[మంజువాణి పూలపుట్టికతోఁ బ్రవేశించుచున్నది.]

“మంజువాణీ! నేఁడు సాయంకాలము నామనోనాధునకు శుభంబుగా దుర్గాపూజ నిర్వర్తింపవలయు నీవుద్యానవనమున కేగి మందారవకుళచాంపేయాదికుసుమంబులఁ గొని కళావతితోఁగూడ సత్వరముగరమ్ము” అని భర్తృదారిక చెప్పినది కదా నేను త్వరపడవలయు, కాని యిప్పుడు కళావతికై యెక్కడ వెదకుదును. ఎందులకో యెప్పుడాపాడు శతధన్వనితో దానికి గుసగుసలు. ఏమైన శోధింపకొనరమ్ము నాకేమి నేను నాపనిమీఁద బోవుదును.

(కళావతి యీవలపుక్కనుండి పరివేశించి)

ఏమే మంజువాణీ! ఎమటనున్న నన్నుజూచి మాటాడకయే పరువెత్తుచున్నావు. ఇంతలోనే యైశ్వర్యము వచ్చినదంటే?

మంజు—నా కేమియైశ్వర్య మురా లేదే పనితొందరమీఁదబోవును నిన్నుజూడనయితిని.

కళా—అంత పనితొందర యేమివచ్చినది?

మంజు—నేఁడు సాయంకాలము దుర్గాపూజకై పూలఁదెచ్చుని భర్తృదారిక చెప్పఁగా నుద్యానవనమున కేగుచుంటిని. నిన్ను బిలుచుకొని రమ్మని చెప్పినది. అదృష్టవశమున వెదకనక్కరలేకుండ నిక్కడనే దొరకితిని పోవుదమురా?

కళా—(స్వ) ఓహో! కృష్ణ సమాగమమనకై కాబోలు నిప్పుడీ దుర్గాపూజ. ఈవిషయ మాశతధన్వని కెఱిగించిన నతఁడేమయిన నుపాయముచే నీపెను దక్కించుకొనునేమో. (ప్రకాశముగా) మంజువాణీ! నీవు పోయిరమ్మా. నే నిప్పుడే మిమ్ముఁ గలిసికొనియెదను.

[ఇరువురు నిష్క్రమింతురు]

(ఇది ప్రవేశకము.)

[అనంతరమున సాత్రాజితి మంజువాణితోఁ బ్రవేశించుచున్నది.]

సాత్రా—మంజువాణీ! దుర్గాలయమునకు దాడియవే.

మంజు—భర్తృదారికా! ఇటు యిటు.

సాత్రా—ఏమే! నేటిదినము గూడ గడచినట్లేకదా? ప్రియఁడెంతమివచ్చునే?

శా॥ లలనా! యెక్కడనున్న వాఁడొప్పియుండేలారాఁడో? యెందేనియున్

గలయంద్రిమ్మరి వేసటఁ మణికినై ♦ గాసిలైనో లేనిచోఁ

బొలయల్కంబచరించి నాధునిమనం ♦ బుక ద్రిప్పెనోభైమి, హా

కలకాలంబిటుదింతతో జరుగసా ♦ ఖ్యంబెన్నఁడేనాకికక?

మంజు—నెచ్చెలీ! అధైర్యపడకు నీపై వలపులేక యతఁడెంతకాలము మసలలేదు.

కాని మఱియో యొకానొక ఒలవత్కారణమున నతనికి రాను దీరిక లేకుండ

వచ్చునని నే నూహించెదను.

సాత్రా—మంజువాణీ! నీవును నావలె నిట్టివెట్టిబాగులదానవేసుమి కుడుముచేతికిచ్చిన

పండుగయని యబ్బుదువు. ఇంతకు నేనెంత పఁహాపాత్రురాలనైతిసే!

ఉ॥ అక్కట! బేలనె వలపు ♦ లాటడివోవెలియైతిఁగాక, నా

దిక్కనకాతఁడేటికరు ♦ దెంచు? మణిఁగణియింపవానికే

మక్కట? యింతగామనలు ♦ నావలపున్న ప్రియుండు? బాగుబా

గొక్కతె కాపురంబునకు ♦ నువ్విళులూరిన దక్కనేర్చునే?

మంజు—నెచ్చెలీ! నీతోనాదంతయనుర గమన మాటాడి మణి నెట్టులైన గణియించి

తెత్తునని పెక్కబాసలిచ్చి ముక్తాహారమును వలపుఁగానక-గాఁ బఁగిహించి

యేగినవాఁడు నిన్ను మఱిమనఁజే?

సాత్రా—అక్కటా! ముక్తాహారపుమాట స్మరణమందెచ్చి నామనస్సును మఱింతకలఁగ

పఱచితివిగదా. (ముక్తాహారము నుద్దేశించి)

మ॥ తరుణీ! నీవెయదృష్టశాలినివి ము ♦ క్తామూలికా! గోపికా

వరశృంగారగళోపగూహనమున ♦ భాసిల్లి హైమూలముశీ

కరగంధాము నెన్నదీయతనుయో ♦ గకాంతసంతాపదు

ర్భరమున బాసికృతార్థతఁ గుణవతీ ♦ ప్రామాఖ్యముంగాంతౌ॥

మంజు—నెచ్చెలీ! ఊరడిల్లుమూరడిల్లుము

సాత్రా—పాణసఖీ! నామూరటజనించుటెట్లు. ఈయద్యానమున నెక్కడఁజూచినను

ప్రాణిలోకమొత్తంతోషమునఁ దమజీవయాత్ర గనుపుచున్నదోచూడు.

సీ. వెలిదమ్మిమెడమెడం ♦ బెనవై చికొని కన్న
 లరమోడ్చికునికెడు ♦ నంచదోయి
 మావిలేజిగురుద ♦ మృలమొండొరులనోళ్ల
 గలిపి నేవించుకో ♦ ఎలలజాట
 బొందుమల్లియపల్లె ♦ మునయందు జతగూడి
 తేనెమోగిరమాను ♦ తేటిజో
 కులుకుటాయ్యారంపు ♦ బలుకులక నడకలక
 సొంపారుపావురా ♦ దంపతులున ||

గీ॥ ప్రకృతిలోనింకఁగన్నకు ♦ పొగలెల్ల
 ననఘదాంపత్యసౌఖ్యంబు ♦ లందుచుండ
 నకటకట! నాకునాసౌఖ్య ♦ మనెడుమాటె
 దూరమైపోయెఁగదనర ♦ నీకుహక్కి!

మంజు--ప్రాణసఖీ! నీకుసౌఖ్యపుమాటదూరముకా లేదుకడుఁగడుఁజేరువయ్యెనుమన్నది.
 సాత్రా--చెలీ! ఇదేమిమాట? నాప్రియఁగు శృవాంతకమునకై యేగి యొగవత్సరము
 కంటె నెక్కుడుకాలేదంటే?

మంజు--ఎక్కడిదే? ప్రియవిరహమునఁ గాలమునీకట్లు దుస్సహముగాఁ దోచుచున్న
 దికాని గడువుగడిచి వారముదినములకంటె నెక్కుడుకాలేదు.

సాత్రా--అక్కా! గడువు గడిచియేపోయెనుగా! ఇంకనే నేమనిజీవితునే?

చ॥ గడువను తెప్పనూది మును ♦ గింబడ కీవిరహాబ్ధి నానతో
 గడచెదనంచు నింతదను ♦ కలవెడనీదితి నికనిష్ఠుడో
 పడతి! గతించెనానయు; న ♦ భంగురభంగవిసాయ్యెనా
 గడువను తెప్పయుం జెడితిఁ ♦ గా కడియాననతోడనేముకల ||

కావున,

మ॥ మనసా! యానలఁబెంచికొందుఁ దప్పిం ♦ పంగోకుమి కేని క
 మనిమోహించితిబై సిమాలి బహుకా ♦ తాధీనుడౌవాసి నుం
 త నిజంబొనభిజాతశారవమెయు ♦ న్నకనీకు వైరాగ్యము
 న్నొనియాకృష్ణునియందెకా దఖిలమం ♦ మకనిస్పృహకైంభమా ||

మంజు—భగవానుడైన కృష్ణునియందుగూడ నిస్సహవైనచో నీవై రాగ్యమునకు ఫల మేమున్నది.

సాత్రా—పేరానుండిమాత్రము పొందుచున్న ఫలమేమి చెప్పుము? అదిగాక స్వీయ కాంతాభోగ్యుడైననాడు నాకెట్లుభోగ్యుడగును?

మంజు—నెచ్చరీ! నీపూరక హతాశురాలవుగాకుము. నీనిష్పడకృష్ణునిమందిరమునకేగి సమయోచితములై ననాక్యముల నాతని మనసుఁ గఱగించి నావెంటఁగోడ్కొని వత్తును ఇంతలో నీవు దుర్గాపూజ నిర్వర్తింపుము.

సాత్రా—ఓసి వెట్టిదానా! నీవేమికృష్ణుని దోడ్తెచ్చుటేమి! ఎంతయనాలోతనముగఁ బట్కితివే? చూడు.

మ॥ సుమబాణంబులఁబోని నెచ్చెలులతో ♦ శుద్ధాంత కేళీవిలా
సముంధేలెడువానిఁ జూచుట తట ♦ స్థంబాన? నీకయ్యెనే
ని మదీయంబడునీయవస్థ నెటువి ♦ స్పింపంగసాధ్యంబగు
రహణీగోటి కెటుంగకుండ? వలదీ ♦ ప్రారంభమున్ వ్యర్థమా

మంజు—నెచ్చరీ! ఇంతయెందుకు? నేను సమయమెఱిగి కృష్ణునింగాంచి నీ కతనినుండి ప్రత్యుత్తరముఁ దెచ్చిఁప్పుడు నన్న “మంజువాణీ”యని పిలువుము.

సాత్రా—మంజువాణీ! నీయిప్పటిపల్కులను నమృతపుఁ జినుకులచే నాయాశాతిలక మాటాకువేరుచున్నది. కావున నిష్పడ యాకృష్ణునిమందిరమునకేగి నయవిన యముల నాతనిమనఁబుగఱగించి యిట్లునుమా. “కృష్ణా! నాడంతయనురాగ మున నుచెల్లఁబలుకరించి మాటలమొగమైనఁ జూపకుండుట నీయిట్టిరసికునికు దగినపనిగూ? అయ్యో! మాసాత్రాజితీ యవస్థయేమని నీకువక్కాణింతును? అని మఱియు నిట్లునుమా.

నీ॥ ఎలదోటలోనాఁడు ♦ దిలకించుటే మొదల్

కన్నారనిద్దుర ♦ గాంచదనుమా

ఎవరేమిసెప్పిన ♦ యువిద నిక్కే కాక

యితరునెవ్వని వరి ♦ యింపదనుమా

సుదతి నీరాకిరై ♦ యెదరుఁజూచుచునుండి

క్షణము యుగంబుగా ♦ గడపుమనుమా

మదనాతపన్నచేత ♦ మఱిగుమైదీవతో

నతివ యిప్పుడు సగ ♦ మయ్యెననుమా

గీ. ఒడలుమాత్రం బె చెలిచెంత ♦ నుండెననుము
చిత్తమంతయు నీయందె ♦ హత్తెననుము
వలపు లేకున్న గబ్బురైన ♦ బంపుమనుము
బ్రదికియున్నదిదానికే ♦ పడతియనుము.

మంజు—ఇక్కడఁబాలురు; నేరపోయివత్తు.

సాత్రా—పోయిరమ్ము. నీకుదారిలో శుభశకునము లయ్యెడుఁగాక. మఱిల దుగ్ధాలయ
మున నన్నుఁ గలిసెకొనుము.

మంజు—అలాగే. (పోవుమండ)

సాత్రా—(మంజువాణింబిలిచి) నెచ్చెలీ! సరసాగ్రేసరుడగు కృష్ణునితో నీవు సమయ
మెఱుంగక మాటాడెదవునుమి !

మ. కనిపెట్టందగు నాథుమోముఁగనియే ♦ కార్యాతిరాసక్తినుం
డెనొ కోపంబుననుండెకోయతని నిం ♦ తీ ! యంతనెన్వారలున్
విసకుండన్ జెవిలోన నంతయు రసా ♦ విస్ఫుటి, శీఘ్రబుగా
వినిపింపందగు నాయపస్థ బలికిఁ ♦ విజప్తి మూలబుగన్.

మంజు—అయ్యో ! నాకిన్ని చెప్పవలయునటే !

సాత్రా—నీకన్నియుండెలిసియున్నను నాయపేక్షచేనింతచెప్పితి. కోపింపకుము.
పోయిరమ్ము. నేనొక్కతె నిక్కడనుండునని సందేహింపకుము. కళావతియిప్పు

మంజు—(నిష్క్రమించును.) [డే వచ్చును.

సాత్రా—(స్వగతము) మంజువాణి తెలివితక్కువదిమాత్రముకాదు. కార్యముసాధింప
నేవచ్చును. నామిదిప్రేమచేనిక్కడియంజ నక్కడకువేసి యిపాటికప్పుడే
కృష్ణుని మందిరముఁ బ్రవేశించియే యుండును కాని, నేనెంతతెలివితక్కువ
పనిచేసితిని !

గీ. పొలతి యటకేగి యేమేమి ♦ పలుకఁగలదొ
చెలియపలుకుల కతఁడేమి ♦ దలఁచునొక్క
వలపుగలిగిన నతఁడే రా ♦ వలయుఁగాక
పిలువఁబంచినఁ జాలుకన ♦ సలుపఁదొక్క.

వీమో యెట్లుకానున్నదో భారమంతయు మాతల్లిదుర్గపైనిడి దేవి కోపలకుఁబోయెదను.
(పరిక్రమించును.)

[పిమ్మట నొకమూలనుండి కళావతి శంబరానుర శతధన్వులతోఁ బ్రవేశించును.]

కళా—(దూరము ననుండి సాత్రాజితీంజూపుచు) శతధన్వుఁడుగారూ ! అదిగో నీవలపు లదీవి సాత్రాజితీ. ఇప్పుడామెయొంటరిగా దుర్గాలయము సమీపించుచున్నది. ఇప్పుడైన మెలకువతో నామెను దక్కించుకొనుము. వెనుకటివలెఁ దెలివి తక్కువగానుండి తెల్లమొగముతో నాకడకువచ్చి నన్నుదూరవలదు ఇంకకంటె నీకు మంచిసమయము చిక్కదు. ఎట్లు దానినిస్వాధీనము గావించుకొందువో ఇదిగో నావలన నేరములేకుండ నీకామెను నొంటరిగా నగపఱచితిని వేసుపోయినత్తును నేనిక్కడనున్నయెడల నన్నుసందేహించును. కార్యాంతరమున నాబహుమతికిమాత్రము పంగనామానుసేయకుము.

శత—సరే సౌమ్య (అని శంబరుంజూచి) మిత్రమా ! శంబరా ! ఇప్పుడే యుపాయ మన నాకీయొప్పులకుప్ప నప్పగించెదవు?

శా. ఈరామామఃశి, యీవిలాసవతి న • నేన్నోరి పెండ్లాడినన్
స్వారాజ్యంబదియేల ? దివ్యముల లం • చాలిచ్చి మేనాఘృతా
చీరంభావారిణీముఖశ్రీవశమా • పిదగిత్నముల్ నన్నుఁదా
రై రిమ్మన్న సీ ! యటంచవలమో • మైధీరతం బోవనే.

శంబ—మిత్రమా ! శతధన్వీ ! ఊరక యుద్విగులుూరి యేమిప్రయోజనము? సహృ
ఖంబునకువచ్చి రాయబారములుసల్పనేల? నీవాచాచమత్కృతిఁజూపి యీక
న్యాలలామ మనంబుజాడ నారయము.

శత—దీనిమనముజాడ నిప్పుడారయట యేమి? ఇదివరకెంతయో ప్రయత్నము సల్పి
తిని. దీనికి నాపాడయన్న నే గిట్టదుగదా. అందుచేత నీ,

మ. ఎలసిగ్గుగొని కాదు న్నొనదు క • నేయెత్తి పేరీసున
నొలయల్కన్ వహియించికాదు పెడమో • ముంబెట్టురోషంబునన్
పొలుపుంజూపులఁగాదు, చూచు విరసం • పుంజూపులన్ నన్నునీ
లలనారత్నము దీ నెట్లు సరసా • లాపంబులం దేల్చెదన్?
మఱియు,

శా. నాయందెప్పుడు మాటుమోను సదు క • న్యారత్నమిద్దాని మో
హయత్తుడను పల్కరింపఁగదా హ • స్యాయత్తమా నేదియో

మాయోపాయమువన్ని దీనిగ్రహియిం ♦ పంజెల్లునేకాని యీ
యాయత్నంబులఁజెంత కేగగడు నే ♦ హ్యంబురసాభాసమా.

కావున నేయూపాయమున దీనిసంగ్రహించెదవో? మిత్రమా! నీయేభారము.
శంబ—అట్లయిన దేవింగుటించి యీమెకావించు ప్రార్థనముచే నీమమనంబెవ్వరి
యందున్నదో స్పష్టముగాఁ దెలిసికొనవచ్చును. నేనుపోయి గర్భాలయమున
దేవికి వెనుకగా నొదిగియుండి యిప్పుడొకపక్షుగడఁ బన్నెదను. నీవీమెకుఁ
గనఁబడకుండ నీపాదయందొదిగియుండుము.

శత—నీవెట్లు చెప్పినట్లాచరించెదను. (పాదయందుదాఁగును)

శంబ—(దేవికి వెనుక నొదిగియుండును.)

సాత్రా—(దేవికభియుఖముగానిలిచి ప్రాంజలియై)

దేవీ! విశ్వజననీ! కొండొకకార్యసిద్ధికై నీపదాబ్జముల నాశ్రయించితి. దుర్లభ
జనానురక్తనైన నన్ను విఫలమనోరథంజేయక విరహాబ్ధిదరిఁజేర్చనీవే యొక
నావవై నన్ను గక్షింపుము. జంగమస్థావర విశిష్టంబగు జగజ్జాలఁబునకెల్ల సాక్షి
భూతవగు నీవు నామనోరథంబేదియో తెలియనన్నదే తల్లీ! మాను,

గీ ఆరము సర్వజ్ఞు ధాని ♦ వైసనిసి
నేనెఱింగింపనేల నా ♦ యింగితంబు?
ఆర నెమున్న నాకుయ్యి ♦ నాలకించి
యూరడింపు మభీష్టవ ♦ గోపభి.

దుర్గ—వత్సా! సాత్రాజితీ! నీయభీష్టము మిక్కిలిగౌరవాస్పదముగానన్నది. మేమిది
పఱకే నీయింగితమెఱింగియున్నారము. కాని నీవందరానిమానికట్టుసాచినావు
కేవలము విధికింబ్రతికూలమగునీకోరిక దుర్లభమునుమీ!

సాత్రా—హా! కృష్ణా! నేను నీకిల్లాలిన్నె నీకుంబరిచర్య యొనరించుట విధికేప్రతికూల
వై పోయెనుగా హా! హతనిధి! (అనిమూర్ఛిల్లును)

దుర్గ—బిడ్డా! దుఃఖించినప్రయోజనములేదు. వేయిమాటలేటికి నీకీజన్మమున శతధన్యు
దేపెనిమిటి కాదగినట్లుఁ దిచే నిర్ణీతమైయున్నది.

సాత్రా—అయ్యో! అయ్యో! శతధన్యుడేనా నాకీజన్మమున! ఆలాగైనబ్రాహ్మణపరి
త్యాగ మొనరించుకొననేనేల జాగొనరింపవలయు?

దుర్గ—బిడ్డా! నీపూరక సాహసకర్మంబులందిగకుము. శతధన్వియైనను గులశీలవయో
రూపములఁ గొఱంతపడినవాఁడుకాఁడు.

సాత్రా—తల్లీ! వీవుగూడ నాపాడుశతధన్వి పక్షమే యంగీకరించితివా? ఆర్తశ్రాణ
పరాయణుడైన నీచేతగూడనిట్లు పరాభవింపబడి దురాత్ముడగు నాశతధన్వి
కీయొడలాప్పగించి నేనుజీవించియుంటునా? తల్లీ! చూడు,

మ. అనురూపుండగుభర్త చేకుటమి క ♦ న్యాయంబుచేటాట త
ప్ప నిజం బేమిసుఖంబూ యాపొలుపుదాం ♦ పత్యంబుచేజాలు నో
జనినీ! యాశతధన్వితోజెలిమివే ♦ జన్మాంకు వర్ధికన్
దనువుంబాసెద ముందుజన్మమునకై ♦ సంగూర్పుమా మాధవున్.
(అని నిరాశతో) హాప్రాణకాంతా! హా! రుక్మిణీప్రియా? హా! యశోదాకిశోరా!
హా! బలానుజా! హా! కామినీమన్మథా! నీకుఁగానియీ నాశరీరముతో నాకేమి ప్ర
యోజనము? హతాశుఁడలనై నేను నీకై ప్రాణపరత్యాగ మొనరించికొనవలసి
వచ్చెనుగదా! కృష్ణా! కృష్ణా! నీచేత నుపలానింపఁదగని యీనీచజన్మము నాకే
ల యాఁధిఁధిఁచెనో! అకటకటా! ఎంతటి నిరర్థకపుబుట్టువొందతిని,

నీ. అకట! పిల్లనగోవి ♦ నై నఁగానైతి నీ

యధరామృతముఁగొంత ♦ యానుచుందు

నలతులనీచూల ♦ నై నఁగానైతి నీ

మెడఁగొంగిలించి నె ♦ మ్మిందఁజు

నలకొస్తుభమునుగా ♦ నైతి సతతము నీ

చేరురంబున నల ♦ రారుమందు

నలనెమ్మిపింఛంబు ♦ నై నఁగానైతి నీ

యు త్తమాంగమునఁదగ్గ ♦ శ్మోత్తుచుందుఁ

గీ॥ బుడమిఁగొఱిమాలునీ కూడుఁ ♦ బుట్టువొంది

ప్రాణుమాటడివోద్యే ♦ పడితిఁగాక

తునకు నీమందలొనొక్క ♦ తొఱుంగుచుఁ

బుట్టనైతిఁగదా! యిక ♦ నెట్టియాస!

హా! కృష్ణా! మంధభాగ్యురాలనగు నాకోర్కెలన్నియు నేటితోబరిసమాప్తినొం
దివకదా!

నీ॥ చిన్నారికోడలీ ♦ చెలువ దేవకికంచు
 ప్రజ నన్యలుకముద్దుఁ బడయనైతి
 కొమ్మనక్కినతోడి ♦ కోడలుగాదాటే
 సత్య నా నుడికేకు ♦ జాలనైతి
 మొదలద్రాపదికాదు ♦ బిడ్డనైతాండవు
 లనుసరింపగవాసి ♦ నందనైతి
 నెలజేనితోడివె ♦ న్నెలలీల నేనీకు
 నర్థాంగినైకీరి ♦ నందనైతి
 గీ॥ కోర్కెలన్నియునేటితో ♦ సూలిపోయె
 నెవరికొఱకీశరీరమిం కేటిబ్రతుకు
 తనువుజాలింతు నింక ముం ♦ దటికినైన
 నన్నుగ్రహింపుమయ్యమో ♦ నల్లనయ్య॥

[అనితీగెమెడదగిలించుకొనును]

శత—(హతాత్తుగాఁ బ్రవేశించి)

శా॥ చాటుంజాలును గట్టివాయిపడతీ! ♦ శాంతింపుమీసాటికి
 బోలుంబోలములెంచకీకడిదిచా ♦ వుంజత్తువే? కీచగో
 పొంగగాని వరింపనొల్లవు తలం ♦ పక్షస్వల్పమామోక్షమా
 బాలా! యాతనేస్త? మెంతకుఁదెగిం ♦ పజాలినావక్కటా!

సాత్ర—అయ్యా! శతధన్వీ! ఇప్పుడు నీవు నాప్రయత్నమునకు భంగముగావించి
 నాజీవనమును మఱింత దుఃఖభాజనముగా నొనరింపకు.

శత—నెచ్చెలీ! నీకేమిటఁగొఱంతయని నీజీవనము దుఃఖభాజనమగు? అయ్యా! నీకి
 దక్కడి సాహసము?

వ॥ అలగుంబ్రాయమునేబ్రద్రోసి, యిహసా ♦ ఖ్యానందముఁరోసినె
 చెల్లిపిండుంబెడఁబాసి, కన్నకడుపుం ♦ జితాచిత్తిజేసి
 చెలిమిఁగోరి తపించునాబదుకుగా ♦ సింజేసి యేమంచుదొ
 య్యలి! పిట్లరివోసికోఁగడఁగితా ♦ హా! యెంతగయ్యాళివే॥

సాత్ర—అన్నా! శతధన్వీ! నాతోవకురాకుము.

చ॥ ఎఱుగుకు నీమనోవికృతి ♦ నీవునెఱుంగుదు నామనస్థితి
దఱచిన నేమిలాభము వృ ♦ ధాదురపేక్షవహింపబోకు నా
కొఱకు; మనీయమానము ♦ గోపకిశోరునియందెగూఢమై
మఱలదు నాకుసన్నపును ♦ మా యికనొందుతలంపుమానుమీ॥

శర—కామిసీ! నీవుబాత్తు గాఁబెడత్రోమ దొక్కుచున్నావు నీపైమోహవేశమున
నాడినమాటలుగావు నీకై నేనింతచెప్పుచుంటిని. కృష్ణునియందు నీవెంతయో
దుర్భ్రాంతివహించియున్నావుగాని వానినడవడి సుంతయోజింపవైతివి; చూడు.

సీ॥ అరయఁగొంచాగోడి ♦ యావానికొకవంక?

నూళ్లన్నియునువాని ♦ యుగికిపల్లె

తనవారునావార ♦ లనియెక్కడిదివాని?

కందఱుగారౌదు ♦ రతనివారు

అచ్చగనొకగుణం ♦ బావాసి? కవగుణం

బులగుణంబులనొక్క ♦ లలిజరించు

ఉపమింపనొకకులం ♦ బున్నదే? కడజాతి

యెగిలికేయు ♦ నేవపడఁడు

గీ॥ చక్కఁదనమెచ్చుదమటన్న ♦ నొక్కగూపు

చందమేర్పడునేవాని ♦ యందుబోల్పు?

గో! నీవిట్టినామగూ ♦ పాలులేని

వెడఁగువలచితి వినియేమి ♦ వైతీచెపుమ?॥

సాత్రా—ఛీ! ఛీ! కృష్ణదూషణమొనరించు నీముఖమెఱుఁగూడఁగూడదుపోమ్ము.

శర—ఓసియజ్ఞానురాలా! ఎందునకై నాపైనీకీయనూరు? నిజంబాడిననీను నిష్ఠురమాఁ
గాని,

ఉ. నాతిరొ! కాఱుమబ్బువలె ♦ పల్లగఁ లేనినియా? పదారువేల్

వేరితొడవేగెడుప ♦ విత్తుడగాననియా? మఱొందుకీ

మూతినిగింపునల్లని? ముద్దయ! ♦ నీకలవెన్నదొంగయే

తాతలనాటిచుట్టమయి ♦ తాశతధన్వఁడుగాకపోయెనే?

సాత్రా—అయ్యా! శతధన్వీ! నాపైనీకేటియనూరు? నీవు సాక్షాన్నవసున్మఘుడవే

యనుకొమ్ము; ఆయినను నీయందుగాక కృష్ణునియందు బద్ధానురాగనగుటకు

గారణముఁజెప్పుమన్న నీను నేమని చెప్పుదు చూడు,

చ. తొగమొగమున్ ముడించికొనఁ ♦ నోయజనుత్రునిదోసమే మొ యిం
పుగవికసింపఁజంద్రకృత ♦ శృణ్యమచేమొ యెవండెఱింగెడిన్
బగయొ ప్రియంబూ యొక్కొకరి ♦ పైన నొకప్పుడకారణంబుగాఁ
దగులు; ననన్యవేద్యుఁ, న ♦ తర్క్యము దీని నెఱుంగు దురక్షతీ!

మఱియు,

గీ. చక్కఁదనముగాదు ♦ సరసత్వముంగాదు
కులముధనముచదువు ♦ గూడఁగాదు
పడఁతి యొకనిమేలు ♦ పడుటకుమూలంబు
జడుఁడ! వారిపూర్వ ♦ జన్మకృతము.

శత—వీమీనేను జడుఁడను దుర్మతివా? నీవు సన్మతివా? కానీ యిప్పుడేల? నీనా
బెట్టిగొల్లతోఁ గాపురముఁ దిద్దుకొనుట నేజూడకపోవుదువా? అబ్బో! ఆభోగ
భాగ్యము లడుగవలెనా? నీవాగోపాలునే కట్టికొమ్మ,

నీ. చలిదిచిక్కాల్కూని ♦ ఛలగోలఁజేఁబూని

కానలొఁబనులను ♦ గాయవచ్చు
ఊరూరఁ బెరుగుచు ♦ లోయముక్తొను, డంచుఁ
గుండముపువఁబెట్టి ♦ కులుకవచ్చు
పదియాలువేల స ♦ వతులతోసిగపట్ల
ముచ్చటలనుబ్రొద్దు ♦ బుచ్చవచ్చు
మగఁదూరఁగొంపఁగొం ♦ పలఁదోచితెచ్చిస
గడవతోనీవిల్లు ♦ గడుపవచ్చు

ఆ. వె. ఇన్నిసిరుల కేమి ♦ యింతటనంతట

గొల్లవారియింటి ♦ కొడలవని

అవని లోకులెల్ల ♦ ననుకొన్న నేచాలు

వన్నెవ్వాసినీకు ♦ నన్నుమిన్న!

సాత్రా—చీ! చీ! మూఢమతీ! పరనిందాపరాయణా! అలోకగుణసంపన్నుండును భగ
వంతుఁడునగు కృష్ణుని దొంగయనిదూషించుటకు నీ వామహామహుని మహిమం
జేమిటుంగుదువు? చూడు,

సీ. ఘన మోగిజనమనో ♦ ధనముచుచ్చిలియెందు
దొరకకుండెడుగజ ♦ దొంగయతఁడు
మక్తి కాంతావణి ♦ సక్తులౌవిటులగ్న్
వెరవుజూపెడు పెద్ద ♦ విటుడతఁడు
పలువతారక్కసి ♦ పనులనునదలించి
ఘనతఁజెదినమంద ♦ గాపతఁడు
పనుమతియనుగోవు ♦ వలనధర్మంబులగ్న్
బాలుబిందెడుగొల్ల ♦ వాడతఁడు

గీ. అన్ని గుణములతోనిండి ♦ యున్నవాఁడు
గుణములకతీతుడై నెల ♦ కొన్నవాఁడు
పెడఁగ! నీవేల నేనెతె ♦ లృదనువినుము
దొంగలకుదొంగ దొరలకు ♦ దొర యతఁడు.

శత—ప్రేమాధిక్యముచేగృష్ణుని భగవంతుడని యెన్ననిజెప్పఁగలవు చూడు,

గీ. తనకుఁబ్రయమాపదార్థంబు ♦ ననుగొఱంత
యెంతయుండినఁగనెబడ ♦ దింతయేని
చండభానునిలోనివె ♦ చ్చందనంబు
కలువకేకాక నలిసికి ♦ గానబడునే?

సాత్రా—నిజమే కనబడదుకావుననే,

మ. అడిగూనంపడఁగోను నానలన నీ ♦ కావంతయే సౌఖ్యమే
ర్పడ దన్యోన్యము చిత్తముల్గలిసి నీ ♦ రక్షీరమట్లున్న య
ప్పుడు సంసారము రక్తిగాక పెడమో ♦ ముంబెటునాతోడ నీ
కడుగైక బడినాగునే? పడకపా ♦ మెన్నిన్న వేధింపనే?

శత — కాంతా! నీకింతటిమూఢపరిచారముతగదు. సిరిరామోకాలమ్మనట్లు నాయంతవాడు
నిన్నకేతీఁప సవనయమునఁ ద్రోసివేయుచున్నావు. ఏల నిష్కారణముగాఁ
జెడిపోయెదవు?

మ. ననబోడుల్పదివేలు నీకుఁగను న ♦ న్నన్ దాన్యమున్ నల్ప మ
న్ననగీచినగీటుదాటక త్వదా ♦ జ్ఞా నేనుసాగింప నా
ధనమున్ బ్రాణము నీయధీనముగ ర ♦ త్నస్సిగ్ధసాధంబులం
దనుభోగింతువు నన్వరించిన నన ♦ న్నాయత్తభోగంబులన్.

సాత్రా — అన్నా! యేమిటిమాటలాడెదవు? నీవంతకంతకు నీమూర్ఖతను బయలుజేసి
కొనుచున్నావు నీకు యుక్తాయుక్తజ్ఞానము భగవంతుఁ డేలప్రసాదింపఁడయ్యె?

శా. స్వాంతంబింతకుమున్నె యొక్కనిపయిన్ ♦ హత్తించియున్నట్టి శు
ద్ధాంతస్త్రీ బలవంతఁడెట్టి యిటురా ♦ ధ్ధాంతంబుగావించె? నా
యంతర్వృత్తికి నేవిరుద్ధముగ నీ ♦ యైశ్వర్యచూసింది నీ
పొంతంజేరినమాత్ర మొంతటిసుఖం ♦ బుంగాంతు నాచెంతలన్.

ఉ. మాటికిభోగభాగ్యముల ♦ మాటఁ దలంతువు; మాధవుండు నీ
పాటికిరాకయున్నె విభ ♦ వంబున రాడనుకొమ్మ భాగ్యపుం
గోటికిఁబాటియొక్కడికి? ♦ కూర్మిధనంబున కమ్మ ట్టిరో
బోటికిఁగాక నీవిభవ ♦ పుంగొడవల్కులకన్యకేటికిన్ ?
ఇంక నీవెడగుంబోకడల మానుము,

గీ. విపుల ధనవంతుడైన నీ ♦ త్వేనయైన

రూపవంతుడయైనఁ గు ♦ హపుడైన

గృష్ణునిందక్క నన్యువ ♦ రింపఁబోను

అతనితో గంజియైనఁ బా ♦ యనమునాకు.

ఇట్టి నామనోనిశ్చయము బ్రహ్మాదులం దిప్పనేరరు నీవింక నావలమంబొక్క.

శత — ఛీఛీ! యెంతచెప్పినను నీవాగయ్యాళితనము మానవైతిని. నీమనోనిశ్చయము
బ్రహ్మాదులం దిప్పనేరరుగా? ఎట్లు దిరుగదో చూచెద. సామవాక్యముల నీమ
నంబుఁ జేకొనుట లెస్సయని యింతదనుకఁబెనంగితిగాని యిప్పుడు నిన్నెత్తికొనిపో

యిన నీకిక్కడ దిక్కువ్వరు? ఇంక నీయందు దండోపాయమే ప్రయోగింపవలయు
సాత్రా— ఏమి శతధన్వీ! నీకింతటిదుర్మతము పుట్టుటజూడ నీకు వివాశకాల మాసన్న
మైనట్టున్నది. అకటకటా!

చ॥ మృతకరి! నేటికెంత మాతి ♦ మాలినవెంగలివైతి నశ్వలా
తృతిగహరించితేరియు వ ♦ రింతునెనికా? బ్రతిమాలుచున్న మొం
డితనము మానవైతివి; క ♦ డిందిపనుల్ చనవెంతనుండియన్
బ్రతుకుము నీకు మేల్పడిన ♦ భార్యను జేళొని ముద్దుముద్దుగన్.
శత—చాలుజాలు నీబుద్ధులు నేనువిననక్కఱలేదు. మితమా! శంబరా! రమ్మ ఈటం
కులాడికిఁ దగిన శిక్ష కావించినఁగాని దీనిదుర్మతముమానదు.

(శంబరుఁడు దేవిగుడినుండి ప్రవేశించును)

సాత్రా—(సంభ్రమముతో (తనలో) అక్కటా! దిక్కుమాలి యొంటరిపాటున నీకు
ర్మార్గులచేఁ జిక్కిరిగదా. ఇప్పుడు నాచేత నాయుధమున్న నీరక్కసుల నుక్క
డింగించివైతుఁగదా.

శంప—బోదీ! ఇక నీ కూటము సాగి రావు. నీవికఁ గదలుము. మామధురాపురమున
కొఱకేర్పఱచిన చెఱుకలం బ్రవేశింతువుగాని,

సాత్రా—శతధన్వీ! నీవంశక్షయముగుట నీవూహింపక దురాత్ములగు రక్కసుల దురా
లోచనములనుండి చెడిపోవుచున్నావు. ఓరీ దుర్మతీ!

మ॥ పరకాంతకృపారీయించి బాగుపడె నె ♦ వ్యాడింతకున్ రావణా
సువివృత్తాంతము నెన్నఁడున్ వినవెయె ♦ చోనానై దుఃఖిన
సరణంబేటికి నెత్తిఁగట్టుకొన యు ♦ ష్మద్వంశ విధ్వంసన

స్ఫురదుత్పాతః ధూమ కేతువు నటం ♦ చున్ నమ్మి నన్వీడుమా

మ॥ హిత వాలింపక రాక్షసంబెకితవో ♦ ద్వృత్తింబ్ర మోగింప నె

చితివా? నేనును నస్త్రశస్త్రములవై ♦ శేష్యంబు నొక్కొంత నే

ర్చితి విల్లో కరవాలమోయొసఁగి వా ♦ సింబోరుమా నేర్పుఁగా

ప్లుత నాయాదుతనంబు నీమగతనం ♦ వుంబీమాల్లోకముల్

శత—ఏమీ! యుద్ధమొనర్తువుగా! తొండముదిరియూసర నెల్లయొనట్లున్నది. పెట్టు పెరిగి
పుంజయినదే! ఎట్లాచెప్పవు!

చ॥ ఖండిరో! యింతపాటిమగ ♦ బీరము లెప్పుడునేర్చినావు? గా
జులుదొడిగించుకొంచు సరి ♦ జోటులతో నొకమూలనుండఁగా
వలసినమాడుపుట్టువు ను ♦ బంటుతనంబున నేడువాలునున్
బుకయుఁబూని మేటిమగ ♦ వారలతోరికిఁ జేరుకుండిగా ॥
ఏమీ! కాలమహత్త్వము! ఓసీచండీ! నిన్నవలసినదేమి కాలమిట్లున్నదికాని నీబెద
రింపులికఁజాలించి రథమెక్కుము.

సాత్రా—చీచీ పిటికిపందా! ఏమిసీచపుబ్రతుకు బ్రతుకుమంటివిరా ?

నీ॥ పుడమినుగవాడవై తల్లి ♦ కడుపుఁజెలువ
జననమొంది గడ్డాలు మీ ♦ నాలువెంచి
పడఁతిచే యుద్ధమునకుఁ బి ♦ ల్వంగఁబడియు
పాదవలెయూరకుందువే ♦ పాడుబాడువ ! ॥

చేకాక స్త్రీలు యుద్ధమొనరించుట కాలమహత్త్వమని యొకసెక్కములాడుచు
న్నావుగా విద్యాశూన్యఁడవైన యోపశువా! చూడు,

శా॥ విల్లుంగైదువుఁ జేఁబూని నవరొ ♦ ద్వై ఘోరవీరవ్రతొ
ద్యస్త్రీఁగ విహించి రెండఱు నెలం ♦ తల్ శౌర్యవిద్యాది భా
స్వల్లాభంబుఁ స్త్రీలు కేటికి బహి ♦ మ్మారంబు ? నీచంటి పా
దలజింకు) పురాణవీరయువతీ ♦ దర్శోద్ధతుల్ విన్నచో॥
మూఢుడా! స్త్రీజనమంతలాఘవమయ్యెనేమి?

నీ॥ చండముండాదిర ♦ తుఁగోటిసొంపదే

యాదిగ భేష్వరి ♦ యెడదర్గ
ఖలులఁబెక్కుఁజూనా ♦ ర్యలరూపుమావదే
వీరవ్రతాచార ♦ విశ్వనార
పరిపంధిరాడ్ల వ ♦ భరమణంపదే విశ్వ
లా కీవికీర్తివ ♦ ల్లరికిఁదావి
అరిధయంకరవిః) ♦ మాధ్యగాదేవధి)
వతియనునింతి చె ♦ ల్వలవలంతి

గీ॥ వెడఁగయెన్నటిమాటలో ♦ తడవనే ?

ప్రమిలయనువీరకాంత యి ♦ వృతిదేకాదె ?

వీరిలో నీవుచెప్పు మె ♦ వ్హారికిడో

పాదుమగరూపుగొన్న యో ♦ కూడుదాన ! ॥

శంబ — మితమా! దీనికంతకంతకు మాటలు హెచ్చుచున్నవి; దీనిం బలిమిమైపట్టి రథం బునఁబెట్టెద. (అని సమీపింపఁబోవ)

సాత్రా — శతధన్వీ! నిరాయుధనైయుండుటచే నీకుంజిక్కవలసివచ్చె. కానీ! నేనేరథ మెక్కడ ? నన్నిట్లుచఱంబట్టి నీవనుభవించు సౌఖ్యమేదియో చూచెద. అర్థర ఘోషరాయణుడైన భగవంతుఁడు నన్నుక్షింపకేలవిడుచునో చూచెద. యిదే రథ మెక్కిరిని. (రథమెక్కిరి)

నీ॥ నాఁడుగజేంద్ర నం ♦ త్రావఁడై నదయార్థి

నేఁడు నాకును దోడు ♦ నీడగాఁడె

నాఁడు రావణునిపైఁ ♦ దోడునేలినతేఁడు

నేఁడు నాకును దోడు ♦ నీడగాఁడె

నాఁడు పాంచాలి బి ♦ స్నమునాపింఘనుండు

నేఁడు నాకును దోడు ♦ నీడగాఁడె

నాఁడు రుక్మిణికిఁ ము ♦ స్ననఁజూపినమగండు

నేఁడు నాకును దోడు ♦ నీడగాఁడె

గీ॥ ఘోరత నాపన్నరక్షణాం ♦ క ప్రసిద్ధ

బద్ధకంఠుడైన కృ ♦ పావయోని

సంతతాత్మైకచింత నా ♦ స్వాంత, దుష్ట

పరిభవాక్రకాంతనిగు నాకుఁబ్రావుగాఁడె

శత — శంబరా ! చూచెదవేమి ? మత్స్యరడ్డమురాకమున్నే దీనిని మధురాపురమందలి కారాగృహముచేర్చవలయును; రథముపోనిమ్ము. (రథమునఁబుచ్చుచున్నారు)

సాత్రా—

శా॥ అకటా! యెక్కడనుండనుంటివీయెడను శృఙ్ఖ! దీనమందార! ॥
 న్నొకనీచుండు పరాభవించునెడన ♦ యో! పోవనిమ్మంచుఁ జెం
 తకునై నన్ జనుదేర వింతకతిస ♦ త్వంబూన మేలయ్య! మా
 నకి నిన్నే మదిఁమియున్న సతినన్ ♦ నట్టేటిలోముంచెదే ? ॥
 అకటకటా! నాకింకదిక్కెవ్వరు నాకువస్థ నెవ్వరు నామనోహరుకజింగింతురు?
 నీ॥ గోపాలునకునాదు ♦ గోడెఱిగింపరే

మందనుళ్యేషు నాల ♦ మందలార !
 మ రళీధరునకు నా ♦ దురవస్థఁదెప్పరే
 శృతిసూనుచో మధు ♦ వ్రతములార !
 రామానుజునకు నా ♦ బామెఱిగింపరే
 శ్రీరామనుతిసల్పు ♦ చిలుకలార !
 వఃమాలీకీనావి ♦ పద్దశంఁదెప్పరే
 సుమనోమనోహర ♦ దుఃఖములార !

గీ॥ అరుచేఁజిక్కి దిక్కరి ♦ యంగలార్చు
 నాకు గంపంఁచీకటి ♦ నట్టిలోక
 బాంధవుఁడవయ్యు నిట్లేగఁ ♦ బాడియయ్య
 కరుణ నీ కేలరాదయ్య ♦ కర్మసాక్షి ! ॥

శంబ—మిత్రమా ! వాయువేగమున రథముఁదోలుకొనిపోయి నీవు మధుగా పురమునకు
 జేరుము. (రిహస్యముగా) నేనిప్పుడు వసుదేవునింటి కేగి పుత్రుండురామికి
 జింతిల్లుచుండెడు నావృద్ధుని మఱింతయేడ్పించివచ్చెద ? నీవుపొమ్ము.

(అందఱు నివ్కరిమింతురు)

ఇది చతుర్థాంకము.

సా త్రా జి తి య ము

పంచమాంకము.

(రంగము వసుదేవుని మందిరము)

(వసుదేవుడును అక్బారుడును బ్రవేశించుచున్నారు)

వసు—అక్బారుడా! ఇన్నిదినములైనను గృష్ణుడు మరలిరాకుండుటకుంగతమేమై యుండును? నందాదులును గుఱ్ఱవానింజూడవలయునని యెంతో కుతూహలపడుచు న్నారని నిన్ననే బృందావనమునుండి నర్తకునమువచ్చినది శాత్రవభూయిష్ఠమైన ప్రదేశములఁ బెద్దవాఁడు బలరాముఁడును వెంటలేకుండఁ గొండికవాఁడిట్లు సంచరించుచు నింతకాలమునులుట చే నాకేమి యుందోపకయున్నదికదా.

అక్బా—రాజేంద్రా! గృష్ణుడు శ్యమతకాశ్వేషణమునకై బయలువెడలుట మీరెఱుంగుదురుకదా. ఆమ్మణికై యశఁడొడందుఁదిరుగుచుండెనో ఆమ్మహామహుఁడెక్కడసంచరించుచున్నను నతనికేమిభయము? ధాతీతలబశేషంబతనిచే నీవరకే నిశ్చేషశాత్రవంబుగానొనరింపబడినది. ఇంక శాత్రవులవలనిభయమెక్కడిది? కుఱ్ఱవాని బల్లపరాక్రమములెఱింగి యుండియు నేలభయమొందుచున్నారు?

మ॥ శకటారికా దెగటార్చె, నోర్చె బకునికా ♦ జాణూరుమర్దించె ముష్టికు నష్టంబొనరించె వత్సకునినొం ♦ చెకాజించెఁగాళింగుఁగం సకులధ్వంసమొనర్చె నట్టితనయుకా ♦ సామాయ్యగానొచ్చి మిన్నక చింతించెనుకాని వాని కెటనై ♦ నకగీడు చేకూడునే?

వసు—వానికేమికి యిది యెందున్నాఁడో వర్తమానమైనరాకున్నదే యని దిగులాంటి యున్నాను.

అక్బా—వర్తమానమేటికి? నేఁడో తేఱియతఁడే కృతకృత్యుడైవచ్చును.

(భటుఁడు ప్రవేశించి) దేవా! ద్వారమునందొక యతీశ్వరుఁడు వేచియున్నాఁడు.

వసు — అక్రూరుడా! ఆమహామహుని మనమే ప్రత్యుద్ధానము చేసి పిలిచికొనివత్తము
రమ్ము. (అని ద్వారముకడకువత్తురు పిమ్మటనొక కపటియతిప్రవేశించును)

యతి — ఆహా! మిత్రకార్యమదీర్ఘుటకు నేనింతవఱకెన్ని పోచికోలువేసములువేసితిని.

గీ॥ తెగువగడ్డాలు మీసాలు ♦ దీసివేసి
ఆడువేసాలతో నాట ♦ లాడినాడ
మూతికడ్డముగా గుడ్డ ♦ మూతజేసి
మొండినై యిప్పు కసటప్రతి ♦ దండ్రినైతి ॥

ఎన్నిపాట్లుపడినను గార్యము సానుకూలమైనచో నంతచింతయొండదు. కార్యము
నకూలపడక యేమి? మణిం గణింపకపోయినను సాత్రాజితినిహరించి శతధన్వనిచేత
నుందితిగదా కృష్ణునకెట్లును మణిలభింపదు. లభించినను వానికాకన్యం దక్కనీయను
కృష్ణుడింకను మరలిరా లేదని తెలిసినది. వాడువచ్చునంతలో వసుదేవాదులకొక దు
ర్వార్తంచెలిపి బలరాముదులతో వసుదేవుడు చిచ్చురుకునట్లు చేసెదను. పిమ్మట నన
హాయుడైనకృష్ణుని ననాయాసముగాఁ దెగటార్చెద. అప్పుడుగదా గంసుని ఋణము
దీర్చినవాడనాడు.

వసు — యతిమాడామణీ! ననుస్కారము. దేవర యాసీతంబులకరింపుడు.

యతి — మీరును మీ మీ పీఠంబులగూరుచుండుడు.

వసు — చిత్తము మునీంద్రా? తామెందుండి యిందులకేతెంచితిరి? మీవంటిమహానుభావు
లరాక కేదేనిమహాత్మాగణ ముండకపోదు. ఏమైనను,

శా. ధన్యంబయ్యెగృహంబు, జన్మముకృతా ♦ ర్థంబయ్యె, మూర్ధంబున
న్యాసంబయ్యె భవశృంగంబుజ రజో ♦ న్యాసంబునన్ మహాలిసూ
ర్ధన్యా త్వాదృశయోగివర్యుల నప ♦ ర్యాభి మావ టిసా
మూల్యాప్యంబులకు లభించెను తలం ♦ పంబుణ్యమి కేమనన్.

యతి — (స్వగతము) ఆహా! పుణ్యము చేప్పవలసినదేమి స్వర్గముఖమే చేమరనున్నదికదా.
(ప్రకాశముగా) రాజచంద్రా! నీయుపనారవాక్యముల కేనింతయు సంతసించితి
కా నీవంటి సంపన్నగృహస్థునకు నానోటిమీదుగానొక దుర్వార్త యెఱి
గింపవలసివచ్చినందులకు నేను లోలోగృహించుచున్నాను.

వసు — యోగివరా! దుర్వార్త యెవ్వరివిషయమున?

యతి — ఎవరివిషయమో యైనచో నింతచింతయొందులకు? మనకృష్ణుని విషయమే.

వసు — అయ్యో! మునీంద్రా! మాకృష్ణుని కేమికిడుచూడినది?

యతి — వీక్షింపమూడిన మానమేమిచేయఁగలము? చూడు,

మ. ధగఁబుట్టొడిఁదిః ప్రాణిక్కెడి స్థిర • త్వంబాయువుల్ దీరఁ జ
తురు వేటొక్కెడఁబుట్టుచుండుదు రలం • తులూక్త లైమోహనం
సరణభాంతి సతీసుతాలయ దురా • శంజిక్కి దుఃఖింతురొ

కర్మరికై యొక్కరుప్రాజ్ఞలైచెదరు దుః • ఖంబుక్ నుఖంబొక్కమై

వసు — యోగిపరా ! ఎందులకీ వేదాంతములు ?

యతి — పుత్రవియోగ దుఃఖోపశమనమునకు.

అహో — మునీందా! పుత్రవియోగదుఃఖ మెవ్వరికి?

యతి — ఈదేవకీ వసుదేవులకు.

వసు — హా కృష్ణా ! (మూర్ఛిల్లును)

(దేవకీ పశ్యేంచి) అక్రూరుడా! ఏమి యప్రియము!

అహో — అయ్యో ! ఇంకేమున్నది. ప్రపంచమే మునిగిపోయినది.

వసు — హా కృష్ణా హా ! బలాన జా ! హా ! యదుకులధురంధరా ! హా ! యశోదా

కిశోరా ! హా ! పాండవపక్షపాతీ ! హా ! శకటాసురభంజనా ! హా ! వేణునాద విశా

రదా ? హా భువనైకమోహన ? (మూర్ఛిల్లును)

దేవకీ — కొడుకా ! నేను చావనేచచ్చితిని. (మూర్ఛిల్లును)

అహో — అయ్యో ! అంతబలపరాక్రమశాలియైన కృష్ణుడెవ్వనిచే వధింపబడియో?

వసు — మునీందా ! నామమారునకు మారకుండైన యాహూరుడెవ్వడో నెలవించు ?

యతి — వణి న స్వేషింపఁబోయిన నీకుమారునిఁ గంఠమిత్తుండగు శంబరానురుఁడు పట్టి
వధి చినాఁడు.

దేవకీ — హా ! బిడ్డా ! కన్నకాన్పులన్నియు నాకంసునిపొట్టఁజెట్టి న్నొకనినైన మిగి

ల్పికొంటి ననుకొంటి. దరా తండ్రీ ! దైవమునిన్నుగూడ మాకడఁజేసెనే?

వసు — అక్కటా ! ఎంతవైపరీత్యము సంభవించెను.

మ॥ బక చాణూరక ముష్టికాదిరిపు సంబా • ధోగ్ర బాహుబల

పక్షి టుండౌ సుతుడొక్క శంబరునిచే • బ్రాణంబుకోల్పొక, సిం

హాకిశోరంబును గుక్క చంపుటయు త • ధ్యంబింతప్రారబ్ధమా

అకటా ! దేవకీకన్న కాన్పులిటుల • న్యాయంబులై పోవునే !

అక్షా—అకటకటా! ఈఘోరవార్త విని మందభాగ్యురాలగు రుక్మిణియై కేమిఁతుకఁ
గలదు! అయ్యో! నేటితో యాదవంశమంతయు నస్తమింపవలసిన దుర్యోగము
సంభవించెనుగదా.

దేవకి—అయ్యో! అక్షా! ఇంకఁ గోడలు రుక్మిణి బ్రతుకుట యెక్కఁగిమాట ?

రుక్మి—(ఆతురతతోఁ బ్రవేశించి) ఏమిసంభవించినది?

వసు—కుమారీ! ఇంకేమన్నది,

సీ॥ భాగ్యహీనయగుదే ♦ వకి యెన్నిదవకాన్పు

యాదవాన్వయ భూరు ♦ హంకురంబు

పడతి యశోదకే ♦ ర్పడిన నోములపంట

వల్లవీ జనుమనో ♦ వల్లభుండు

కంసాది ఘోరరా ♦ తన వీరనంహారి

విరత బృందావనాం ♦ తరవిహారి

కాళీయఫణిఫణా ♦ గ్రముల నట్టువ కాడు

గోరక్షణము నల్పు ♦ గొల్లవాడు

గీ॥ మకరకుండలమండన ♦ మండితుండు

వేణుగానసుధారస ♦ విశ్రుతుండు

నాకుమారుండు నీమనో ♦ నాయకుండు

భూమిపై లేడు మాయమై ♦ పోయినాడు.

రుక్మి—హా జీవితేశ్వరా! హా భువనమోహన (మూర్ఛిల్లును)

దేవ—అయ్యో! కోడలా! మాకన్నులయెదుటనే నీకింతటి యవస్థసంభవించెనే.

అమ్మా! నిన్ను నేనేమని యూరడింతు?

వసు—హాకృష్ణా! ఏండ్లుగడచి చీసలమై త్వదేశశరణ్యులమై జీవించుచున్న నీజననీ

జనకులగు మాకును నిన్నుగా కిత్తుని వరింపనని పట్టుపట్టి నీయాడఁజేరిన యీనీస్వ

యంవరవధువును రుక్మిణికిని నేదాఁ జూపిపోయితివి? ఇండ్రి! నీకుఁబెఁమ్మత్తు

వుగా నా శంబరుండెక్కడ దాపరించె? నాయనా!

మ॥ అవినీతి గరపాదబంధమాలఁ గా ♦ రాగారమందుంచి మ

మృత్రినిక బెట్టిన కంసునిక దునిమి మా ♦ ప్రాణంబులకొల్పినాఁ

డవు; ఘోరంబుగ నీదురంతమును గూ • డఁ గఁటిమద్దాన, నెంత
త విరుద్ధ పుటవస్థకై మనిపెఁ బు • త్రా దైన మీచీకులఁ ||

రుక్మి—హా జీవితేశ్వరా! భవనైకవిక్రమ కళాధురంధరుండసగు నీవు నేటికొక నీచ
దానవునిచే సంతమొందుట నాచురదృష్టముగాక మరేమున్నది? హా! పాణిపతీ!
నన్నుఁ బరిణయంబగునాఁడు శిశుపాలాది శూరులఁ బెక్కండ్ర నుక్కడంచిన నీబా
హుశౌర్యము నేడేమైనది? జనకునకు ననిష్టమైనను సోదరున కసమ్మతమైనను నిన్ను
గాక నన్యునివఁపనని పట్టుబట్టి తుట్టతుదకు నిన్నే పెండ్లియాడిన యీయక్కిణి కింత
లో నిట్టియిక్కట్టుసంభవించె నే? హా! హృదయేశ్వరా! నిన్ననుసరించి చిత్తము
భవదాయత్తంబొనరించికొనెన యిల్లాలిఁ దెగనాడఁజనునే? కృష్ణా! వాసుదేవా!

ఉ॥ ఏగితి నన్ను బాసెను హృ • దీశ్వర! నీవెట కేగుచుండినఁ
నీవెరువెంటనే నడుచు • నీడను నన్నెడబాప నేరికొ?
సావనశీలయా సతికి • భర్తృనిఘాగమదేడ? చిత్తరా
జీవము నీయెడఁగలిచె • చీ! తను వేటి కిదే త్యజించెనఁ.

దేశికి—బిడ్డా! రుక్మిణీ! నీవేత్రోవబట్టెదవో నేనును నాత్రోవనే యనుసరించెదను.
నగు—కుమారీ! ఊరడిల్లుము నీదుఃఖమునకిక మేర యొక్కడిది? నాయనా! కృష్ణా!
ఎంతకష్టము తెచ్చిపెట్టితివోయీ

చ॥ చుఱచుఱఁగాల్పు నీకడుపు • శోకముచేత నె చచ్చుచుండఁగాఁ
బురపుర నీవియోగమానఁ బొక్కుచుఁగల్గవ బాష్పపూరముల్
గురియుచు నేడ్చు నీయనుఁగు • కోడలిదుఃఖముగూడ నయ్యయో
కటకట అంపమై కడుపుఁ • గండలఁగోయుచునుండఁ బుత్రకా!

నాయనా! ఇంతదురంతమైన దుఃఖమున దినదినము కృశించి చచ్చుటకన్న నిష్పడే
మేమందఱ మగ్నిముఖంబునఁ బ్రాణపరిత్యాగంబొనర్చికొనుటయే మేలుకాదే.

యతి—రాజా! గోత్రపవిత్రుండగునట్టి పుత్రుండు గతించిన వెనుక మీకింకను నీశరీ
రములలో నేమిపని? మేము నీసాహసకర్మంబులఁ జూడఁజాలము కానఁ బోయె
దము (స్వగతము) నేటితో నీయాదవవంశమంతయు న తమొందఁగలదు నన్నెవ్వరు
గుఱ్ఱింపకమున్ను నేనిక్కడనుండి వెడలిపోవుట మంచిది. (నిష్క్రమించును)

అకూ—(స్వగతము) దుఃఖౌ పశమన వాక్యంబులాడక యీమానియు నీవనుదేవుని సాహసకగ్మంబులకుఁ బోత్సాహము చేసిపోయెదా. అయ్యో! యదువశంబు నేటితోఁ బేరు మాసిపోవలసెనా! (ప్రకాశముగా) రాజేంద్రా! ఈదుఃఖము తలంకికొన్నచో మేరయేలేదు. ఇందొకరు చెప్పవలసినదేమున్నది? మీదుఃఖము మీరే యుపశమించుకొని మందభాగ్యురాలైన దేవకీదేవిగారినురడింపుడు

దే—అయ్యో! అకూరుడా! ఇంక శాకెక్కడి యూరట?

వసు—అయ్యో! ఇంకెక్కడిశాంతి అట్టిగోడు కేనాటికికైన ముతపువకువచ్చునటోయి?

మ॥ లలితఁ పుంజిఁబునన్వ వెన్నెలలఁజి ♦ లక్ష్మణబాలు నామోము జా
బిలియందంబు, ద నూమరందమస్మణ ♦ స్వీన్నంబులాకన్ను గ
ల్వొచ్చెన్వంబు మహేంద్రనీలశకలా ♦ భంబైన యామేనిక్రొం
దళుకా నిద్దపుమూర్తియే మఱతున ♦ న్నక శక్యమే యెన్నఁడే
అకూరుడా! నేనుగాను ప్రపంచమున నాతేజస్విని మఱచి పోవఁగలవారెవరు?
అయ్యో! ఇంక లోకమున శోభయెక్కడిది? తండ్రీ! గోపాలకృష్ణ!

చ॥ భువనములందుఁ జక్కఁదన ♦ పున్నిధి యారడివోయె గోపికా
యువతులగన్నుదామరల ♦ యుక్తనయిల్ నడిపోయె మోహమా
దృవనములెల్లశూన్యశను ♦ బాడఱిపోయె భవద్వయోగమె
ల్లవిధములందు లోకపు వి ♦ లాసమె లోపముచేసె మాధవా!

అకూ—అహ! అట్టి తేజోమూర్తియస్తమింప లోకమునను గంపెనుభీతిగాక మరే
మున్నది?

వసు—నాయనా! కృష్ణ! నీబ్రతుకెంతలోముగించుకొంటివి. తండ్రీ! విచారించిచూచిన

ఉ॥ ఎందులకై జరించితివో ♦ యెందుకై తనువున్ద్యజించితివో
నందన! నీచరిత్ర వి ♦ నక గన నేరికగమ్య మేల నా
యందొక శండివావివల ♦ యక భువిపై నటియించి యంతలో
నిందఱికింతదుఃఖముగ ♦ నీగతి నాఱడివోయితో సుతా!

చ॥ బ్రతికిన నాల్గునాళ్లు ప్ర ♦ పంచమునందతిలోక వర్తనా
ద్భుత మహిమంబుచేవెలసి ♦ పోయితి దిక్కలఁగీర్తినించి హా

సుత ని సుగన్నవాడికిఁక ♦ శోకముమాత్రమేనిల్పె నింతనన్

బ్రతికిన మాయభాగ్యపరి ♦ పాశము దూతెదఁగాకిఁ కేమనన్॥

రుక్మి—మామా! ఇంకేలయాలస్యము. పూజ్యురాలగు నత్తగారితోఁగూడ నేనికఁజి
చ్చుటికి నాప్రియతమనిఁగలిసికొలిమను. మీరునుమీయిచ్చవచ్చినట్లాచరింపుఁడు.
వసు—హా! ఎంతఘోరము సంభవించెను. దేవీ! దేవకీ! నీవెంతటియదృష్టహీనురాలవు.

క॥ కడుపెడు సంతానము గన నే

ర్పడియెన్ దుది నీగు గొడ్డు ♦ రాలితనంబే

పొడుగునఁ బొగిలెగయుచు నీ

కడుపు దహించుచునె యండె ♦ గా నిప్పోకిన్॥

హా! తండ్రీ! హా యశోదాకిశోరీ!

చ॥ కడుపుఁ గాంచుటే తడవు ♦ గాఁ గసికందుని నిన్ యశోదచే

నిడితి నెఱుంగ నిన్నెనుచు ♦ తేనియుఁ గంసునిబారికిన్ భయం

పడి యెటనేనియున్ బ్రతికి ♦ బాగుగ నుండినఁజాలు మంచపుం

దొడుగులమైనమాకుఁ దిల ♦ తోయములిత్తువటంచు నమ్మఁగాఁ

గిడకిటు నీకె మేము కొడు ♦ కా! విడుమంటిమి బాష్పపూరముల్

అయ్యో! ఈఘోరవార్తబృందావనమునందలి నందాదులును బలరాముఁడును విన్న
నేమగుదురో. నాయనా! బలరామా! నాప్రార్థనను నీవు నీశమ్మునికి సమీయమ
గుట కితనివెంటనుండమి తటస్థించినదే.

(పిమ్మట బలరామ సాత్యకులు ప్రవేశింతురు.)

బల—పూజ్యులగు నందాదుల సందర్శింప బృందావనమునకేగి నేటికి నాల్గుదినములయి
నది. శ్యమంతకాన్వేషణంబునకై యేగినతమ్ముండింకను రాకుండునా? వానింజూడ
నానేత్రములు త్వరపడుచున్నవి. తమ్ముడా! సాత్యకీ! ముందుఁ గృష్ణునిరాక నా
రయదమురమ్ము. (అని హఠాఃపు ద్వారముప్రవేశించి) తమ్ముడా! ఏమిది నేఁడు
నగరమంతయుఁ జిన్నవోయి చెక్కుతటిగి యున్నది. పరిజనుఁడెవ్వఁడును ద్వార
ముకడ లేకుండుటకుఁ గతమేమి? ఆదియుఁగాక,

సీ॥ వినబడదేమి యే ♦ వేళ నందడిమోగిగు
 వీణామృదంగ ని ♦ క్షణపటిమ
 వినబడదేమి కా ♦ స్కలబట్టి పడినంచ
 గాంచు సామంత భూ ♦ కాంత విశ్రాంతి
 అగడపడదేమి ని ♦ త్యమా హజరము నిండు
 స్వస్తివాచక విప్ర ♦ సమదయంబు
 వనిరేమి త ♦ మృగకు సోత్సాహులై
 నారాకడెలువ దౌ ♦ వారికలును

గీ॥ అనుజ ! నేడేమిమూడెనో ♦ వానఁగాంచి
 పరిజనులు నించుచున్నారు ♦ బాష్పవారి
 ఎచటఁగనుగొన్న శోమా ♦ కృతివహించె
 నల్లదే నగరునిడె హా ♦ హారవంబు॥

సాత్య—అగ్రిజా! ఏమో తెలియకన్నది? పూజ్యులైన దేవకీవసుదేవుల క్షేమమునకే
 మియుఁ గొంతలేదుకదా.

అకూ—బలరామసాత్యకులవచ్చుచున్నారు. వారీదుర్వార్త యిదిరకే వచ్చునరు
 కాబోలు.

వసు—అయ్యో! అక్రూరుడా! వారిమొగము నేనెట్లుచూతును. హా. కృష్ణా!

బల—(ఆకర్ణించి) కమ్ముడా! సాత్యకీ? తండ్రిగారిమాటయే వినవచ్చుచున్నది. త్వర
 గఁ బోవుముపద. (అని దేవకీవసుదేవులకడకుఁ బోవుచున్నాను.)

వసు—దేవకీ-నాయనా! బలరామా! నీతమ్ముడుచూయమైపోయెనుగదా. (అనిమూర్ఛిల్లును)

బల—అక్కటా! ఏమియీదైవము. అక్రూరుడా! ఏమిసంభవించినది!

అకూ—నాయనలారా! మనకృష్ణుడు.....అయ్యో! ఏమనిచెప్పుదును?

బల—ఏమీ! ఏమీ!

వసు—నాయనా! ఇంకేమిన్నది?

మ॥ యదవ శాంకురమై డెవ్వఁడు త్రిలో ♦ కానంద సంధాత ను
 రక్షద కంసాద్యఖిలానుకూళి నళినీ ♦ షతేభమెవ్వఁడు నా
 హృదయాభీష్టమెనఁడు సంకల వివ ♦ రిషుడు నాకృష్ణుడీ
 ఘుదుసశృన్ దిగినాడి యక్కటకటా! ♦ పోయెంగదా మాయమై

బల—వీమిది యెక్కడ కేగినాడు ? ఎక్కడ కేగినను వానికేమి భయము ?

వసు—నాయనా ! కంసమిత్రుండగు శంబరుడు నీతమ్మనినధించి వితుని ఋణము దీర్చుకొన్నాడట.

బల—ఎవరు చెప్పిరి ?

అక్రూ—ఒకఋషీశ్వరుడు.

బల—ఎవ్వడా మాయలమాటిఋషి ?

వసు—ఎవ్వరో నేను వేరడగ వఱచితిని.

బల—అయ్యో వెట్టితండీ ! ఎంతటి యమాయకపువృత్తియిది. చిన్ననాటనుండి నీతనయని బలపర కృమ కీడలం గన్నారజూచుచుండినవారు మీరిట్టియసం భావ్యపువార్త విశ్వసించితిరెట్లు ? ఒకశకటాదిఁగోరాజులఁ బెక్కండొనక్కడంచిన యతిలోక విక్రమక్రీడాధురంధరుండగు నీకొడుకును నొకశంబరుడు గాఁడితిరి లోకను లొక్కపెట్టు నెత్తివచ్చినను నిర్జింపఁగలుగునే ?

శా॥ రాద్రీన్ఫూర్తి వహించెనా ? ధరణిచ ♦ క్రంబెల్లలలాడదే ?
కద్రాజాతఘనాసహస్రములు వ్ర ♦ కల్లాలవె ? యాశాతటి
భద్రేభంబులుక్రం వే ? హరిహారు ♦ బ్రహ్మల్ ప్రకంపింపరే
రూద్రాక్షుద్రులలాటదృక్పిఞ్శిఖా ♦ రోషంబు చల్లారదే॥

అట్టి నాసహోదరుండగు కృష్ణుని నొక నికృష్టపు రక్కసుఁడా వధించువాడు ? ఇట్టి యవివేకంపువార్త మీరందఱెట్లు విశ్వసించితిరి ? చూడుము,

మ. భువః క్షోభము బుట్టలేదు ప్రళయః ♦ భోవాహమల్ భూర్యస్య
జ్ఞానహంబుల్గురియింపలేదు భయకృ ♦ న్నిర్ఘానః ఘాతముల్,
రవిచంద్రగ్రహతారకల్ గలజఃన్ ♦ రాలంగలే, కూరకే
యవతారఁబుదొరంగె గృష్ణుడనః య్యాః స్మి శోకితువే.

సాత్ర్య—తండీ ! ఈదుర్వార్త బాత్తుగా నమ్మదగినదికాదు. ఎవ్వడో తుద్రరాక్షసుం డొక్కఁడు మిమ్మా మోసగించినాడు.

రుక్మి—అత్త గారూ ! ఈమాట నిజమైయుండు.

దేవకి—నాయనా ! నిజమేదా ?

బల—తల్లీ వీలదుఃఖించెదవు ? నీకొడుకున కేకీడును లేదు. ఏట్టికీడు నూడి ను దమ్మనించెచ్చి నీయొడింగూర్చుండఁబెట్టుకున్న నే గురుజనంబుల పాదంబులకుం దప్పినవాడనగుదు. నేను బలికియండఁగా నాతమ్ముని నీడందొక్కుటమనైన వేటొక్కండు శక్తుండగునే చూడు.

శా॥ చింతున్ గంతుహరున్, గృతాంతకుని శి ♦ క్షింతున్, బలారాతిసా
ధింతున్, లోకపతిన్ గలంతు, నవర ♦ ద్విట్కాండముంబట్టి బా
ధింతున్, సాగరసప్తకంబు పరిశో ♦ ధింతున్ భవచ్ఛిత్త మొ
ప్పింతున్, జూడుమిదే జగత్త్రితయమున్ ♦ వేధించితెత్తున్ హరిన్
అక్బారుడా ! నుండా దొంగముని యెటుపోయెనో చెప్పుము ?

అక్బారు—అయ్యా ! ఇప్పుడే వాడీవాంక నేగెను.

బల—తమ్ముడా ! సాత్యకీ! రమ్ము ఆదుర్మార్గునిబట్టికొని చేయవలసినపనిచేయదము

సాత్య—ఇదిగో ధనుర్బాణములతో నేను సిద్ధముగానే యున్నాను. నడువుడు.

(అని యిరువురు పరువునఁ బోవుదురు)

వసు—అక్బారుడా ! బలరాముడు మిగుల తొందరవాడు. కోపతీవ్రమన నెవ్వరి
నేమి చేయునోగదా ?

అక్బారు—అయ్యా ! ఎంతతొందరవాడైనను యుక్తాయుక్తములుః చారరింపకపోడు.
ఆతడనినట్లెవ్వడో రక్కసుడొనరించిన మోసకృత్యముగానే నాబుద్ధికే బొడ
గట్టుచున్నది.

(పిమ్మట శంబరాసురుడు పరువెత్తుచుఁ బ్రవేశించుచున్నాడు.)

ఏటికో బలరామసాత్యకు లుద్రేకమున నాకెనురుగాఁ బరువెత్తుకొని వచ్చుచున్నారు.
నేజేసిన మోసకృత్యము వారికిఁ దెలిసినదికాబోలు నేనిక వారికటబడితినా.
నాపని సున్నయే. ఇంచెందైన దాగియుండు (అని యొకమూల దాగుచుండ బల
రామసాత్యకులు పరుగుఁ బ్రవేశింతురు)

శంబ—ఎవరయ్యా ! మీరు ? ఎక్కడ నెవ్వరితో సుబంధములేని యతాకికపరివ్రాజకుల.
నిర్బంధించుచున్నారు.

సాత్య—అహా ! ఏమి తపస్తేజము గాంభీర్యము మూర్తిభవించినదీ.

బల—(అపహాస్యముతో)

క॥ తారుపరివ్రాజకుల

య్యా ? రాచదివాణమునకు ♦ నరుదెంచినవా

శంబ—(స్వగతము) రీతిరేకా ? (నేనిప్పుడేమనను) వాఁడెవరో

పోరయ్యా మమ్మునడ్డబోలదుమీకున్

బల--ఆహా ! మహానుభావులుమీరు

శా॥ వ్యాసాదు శ్రమఃబోలరీరెవ రగ ♦ స్త్యభాతలా యేమి తా
మీనన్యానమ నూః నందులకు నే ♦ డే మీకునీయైహికం
బౌసంబంధములన్నియుందొలగె మో ♦ తౌవాప్తియా, బాడుగో
లేవసా లేవయు నవస్థయుంగడ చు ను ♦ ర్వీభారమున్ దూరవశా॥

సాత్య--అగ్రిహా ! అక్రూరునిగూడ నునవెంటఁదీసికొనివచ్చిన బాగుండునుగదా. ఆతఁ
డు చూచినవాఁడు గాన దొంగమునినిగుర్తింపఁగలుగు.

(అంతట నక్రూర వసంతకులు ప్రవేశించుచున్నారు)

వసం--అక్రూరుడా ! నీవు ముందుబరుగిడి బలరామ సాత్యకులఁ గలసికొనుము. నే
నేండ్లుగడచిన ముసలివాఁడనగుటచే నీతోఁ బరువెత్తలేను. పయసునఁ గొంచె
మెచ్చుతగ్గునకేమి సమానుడవైనను రాజుగారి సువారములోనందు రాజబంధుఁ
డవౌటచే శరీరదార్ధ్యము నీకంతగాఁ దగ్గులేదు.

అక్రూ--పసంతకా ! ఇప్పుడును హాస్యములేనా ?

వసం--నాబ్రతుకే హాస్యముకదా.

అక్రూ--(శ్మరగబరువిడుచు) బలరామా ! వాఁడే వాఁడే పోనీకుము.

(అనుచుఁ గలసికొనును)

బల--అక్రూరుడా ! వీడేకదా యాదురాత్ముఁడు (అని వానినిగొట్టుచు) రేవంచకా !

క॥ ఇపుడేనునివాగితిరా

కపటపునన్నాసి నీవు ♦ గావా చెవుమా

న్యపునకు వెగటుగనేదో

విషరీతము వినిచినట్టి ♦ వీఱడిని ఖలా !

చెప్పుము నిన్నింకవిడువను.

చ॥ వెడవెడనీచవుంబగటి ♦ వేనపుఁ బాండితి యెల్లజూపి నీ
కొండుగతించెనంచటవ ♦ గూతలుగూసి నృపాలుచిత్తమా
ఱడియొరించి తెవ్వెడవు ♦ రాగి అవురా ! యిటువంటిమోసమా
నడునడుమింక రాజభవ ♦ నంబునకున్ మెడిగోసివైచెదన్

(అని లాగుచుండ వాఁడు పెనగులాడును)

క॥ ఈనీలు గేలయింకం

బోనేర్లు వెమమ్ముగడచి ? ♦ బుద్ధిగలిగిమా
తేనికడ నిజము చెప్పుదు

వా నినువిడు నడువు నడువ ♦ వా మెడఁగోతుకా

వసం—(కట్టితట్టుచు) అయ్యా! వానికిఁ దగినశాస్తిగావింప బాహ్మణశూరుండైన
నేను వచ్చుచున్నాను. నీవువానిగట్టిగాఁ బట్టికొమ్ము (అనుచుఁ బ్రవేశించి వానినిఁ
దనదండముతోఁ గొట్టుచు)

క॥ భడవా! యెంతకుఁదెగితివి

నడిపగఁటనె కన్న పెట్టు ♦ నాలివినిన్నా
పడవేసి కడుపు నలగు

మ్మడికాయంబోలె గోసి ♦ మడ పెదరమాత్ర

(బలరామునితో) అయ్యా! ఈఋషీశ్వరులెవరో మీరెరుంగరుకాబోలు

బల—వసంతకా! ఎవరేమి?

వసం—వీరు శంబరఋషీశ్వరులు

సాత్య—ఆనఁగా మాయాఋషులనియా?

వసం—అయ్యో! మీకింకను దలియదయ్యేనా? మీరందఱు నన్ను మందబుద్ధియని
నవ్వుచుందురుకా, నేనే యిప్పుడు కుశాగ్రబుద్ధి నైతిని వీరు శంబరాసురఋషీశ్వరులు
ఇప్పటికైనఁ దలిసినదా?

బల—ఎట్లూ! నేననుకొన్నట్లేయైనది. కంసమిత్రుఁడు శంబరుఁడావీఁడు కంసునిపరివా
రములలో జావక మిగిలినవాఁడావీఁడు. వీరినింకనూరక పోనీయరాదురే! శంబరా!
కదలుము నేటితో నీయంకముముగించు (అనిలాగి కొనిపోవుచున్నాడు)

వసం—ఓరీ శంబరుడా! నీవ్రాత నేఁ డేమిబాగున్నదికాదురా కన్నములోఁ జిక్కిన.
పగఁటిదొంగవైతివి. ఓరీ బానిసకొడుకా! యెన్ని వేషములు వేసితివిరా

గీ॥ కులికితివి సత్యభామవై ♦ తొలులఁబిదప

మోసపుంగతి మొండిన ♦ న్నాసివైతి.

పాడుశతధన్వకయి ♦ పాకులాడి

గోతఁబడితి నేడు నీ ♦ కొంపమునింగే॥

ఆ ! ఏమిరా మిట్టిమిట్టిమాచేసవు (బలరామునితో) అగ్ర్యా ! వీనిని సడలువిడిచెదవు నుమి బ్రాహ్మణహత్యచుట్టుకొనును నాకొల్లాయిగుడ్డనిచ్చెదను వీని తెక్కలువిటిచి కట్టుము.

బల—ఇంక వీడెక్కడకుఁ బోవఁగలఁడు (అని నగరులోనికిఁ జేరుదురు)

వసు—నాయనా? వీడు నిజముగా దొంగయేకదా ?

వసం—దొంగకాక దొరయాయేమి వీడు కంఠునిపరివారమిలానిశంబరుఁడు.

వసు—ఓరి దుగ్మార్గుఁడా ! శంబరుఁడా ! యెంతపనిచేసితివిరా ?

వసం—వీగోచిపాతరాయఁడు వచ్చినను నెత్తిమీఁది దేవతయని మీరునమ్ముచుందురు అట్టివారే కొంపలాల్పువారు అగస్త్యుఁడొకయెత్తు ఆయనకమండలపు నొకయెత్తు అనునట్లు వీడొకయెత్తు వీనిగడ్డ మొకయెత్తు చూడుఁడు బావురుపిల్లివలె నెట్లుజూచు చున్నాఁడో. మనకృష్ణునకుఁ బ్రతికక్షియై వీడెంతలేసి సాహసములుచేయు చుండెనో మీరెఱుఁగరు ఇప్పుడేమి మనకృష్ణుఁడురానీ వీభరతముపట్టింతును.

కంచుకి—(ప్రవేశించి) అగ్ర్యా ! మనచిరంజీవి కృష్ణుఁడేవచ్చుచున్నాఁడు.

వసుదేవాదులు—ఎక్కడెక్కడ

(అంతట రథారూఢుడై సాత్రాజితితోడను నొకఁగూలఁ బెడతెక్కలు విటిచికట్టబడిన శతధన్వితోడను కృష్ణుఁడు ప్రవేశించుచు)

ఉ॥ ప్రాకటధర్మసంచరణ ♦ పౌరవరుల్లనుగొండు రండు వీఁ
డేకులపాంసముండుచుడు ♦ రీహుఁడునో శతధన్వీవీనిపై
నీ కులకన్యఁ బంబలిమి ♦ చే జెఱఁబట్టుటకూడదంచు నం
బూకృతమాచరింపుడన ♦ వుంగన మీరునుమీరుమీరును॥

వసు—(ఇంతలోననుదేవాదు లెగురువచ్చి) కృష్ణా ఎన్నాళ్లకు మాకంటబడితివితండ్రీ

కృష్ణ—జననీజనకులారా! అభివాదనము అగ్గిజా ! నమస్కారము.

దేవకి—వసు-బల-చిరాయుష్మంతుడవై యుండుము

దేవ—అబ్బాయి, ఈయమ్మాయి మనసత్రాజితుబిడ్డగదా అమ్మా ఇటురా రథము నెమ్మదిగా దిగుము.

కృష్ణ—అమ్మా ! పాపమికన్యంబలిమై బట్టిరథంబునఁబెట్టికొని దురాత్ముఁడగు నీశత ధన్యుఁడుపోవుచుండగా నే నెదురువడి వీనినీరథంబునఁగట్టి యిక్కడకుఁ దచ్చితిని.

రుక్మి—నాథా! అభివందనము.

కృష్ణ—దేవీ ! గుశలమా

రుక్మి—నాధునియనుగ్రహమున్నఁ గుశలమున కేమి ?

దేవ—ఎంతటిమర్మార్గుఁడు వీడు

రుక్మి—(స్వ) ఈబిడ కేకదా నాధుఁడు మణిన న్వేషింపఁ బోయినది. చెల్లెలా! అట్లు
ప్రవశమున మృత్యుముఖులునుండూడిపడితివి. సౌభాగ్యవతివికమ్ము.

వసం—చేనిగారనుగ్రహించినలోపమేమి?

రుక్మి—(స్వగతము) ఈబ్రహ్మచారి తనవక్రతమాపించుచున్నాఁడు.

కృష్ణ—తండ్రీ! సత్రాజిత్తు నకీ నార్త దెలియబంపుఁడు అతఁడు నాపై వేసిననిందకై
యాతని శ్యమంతకపుజాడనెఱింగి తెచ్చితి ఇందటిలో నాతనికి వణియిచ్చెదఁగాక
(ఇంతలో సత్రాజిత్తు ఆతురతతోఁ బ్రవేశించి) ఆయ్యా! ఐసుదేవా! మీకృష్ణుఁ
డెక్కడ?

వసు—కన్నులునిప్పిచూచుచు అతఁడేకృష్ణుఁడు. ఈనడువకృష్ణ వేషగాండ్రు బయలు
దేయటచే మోసపోయి నిజమైనకృష్ణుడెవరైనది తెలిసికో లేకున్నాఁడవు
కాబోలు.

సత్రా—కృష్ణా! నామాతమాయానియైన శతధన్వుఁడెత్తి గొనిపోయినాడట వాఁడు
నీకంటబడలేదా?

వసు—వాఁడు మాయావియగుట యిప్పుడు తెలిసినదికాబోలు తొలుతమమ్ము నిగ్ర
హించునప్పుడు వాఁడే పరమబంధుఁడు. వీడైనను నెత్తికిఁ జేతులువచ్చినప్పుడుగాని
తెలియదు.

కృష్ణ—ఆయ్యా! వాఁడు నాకంటబడెను. అతఁడేశతధన్వుఁడు పట్టితెచ్చితిని. అదిగో
నీతనయ. ఇదిగో నీశ్యమంతకమాణిక్యము.

సత్రా—(శతధన్వుతో) ఓరీ బంధుదోహి! ఎంతసాహసము చేసితివిరా అమ్మాసత్రా!
ఈదుర్మార్గునివలన నెంతపంథవము నొందితివేతల్లీ.

కృష్ణ—సత్రాజిత్తూ! నాఁడునిర్హతుకముగనన్ను నిందించితివిగాని నిజమారయనైతివి.
ఇకజరిగిన వృత్తాంతమాకర్ణింపుము.

క॥ అడవికిఁజనిన ప్రసేనున్

గడపిమణిఁగొనియె హరియొకండద్దాన్

గెడపికొనె జాంబవంతుఁడు

కడకతనినెటోజయించి కంటిన్ నీకై॥

సత్రా—కృష్ణ! నేనపరాధిని. ఎటుక లేనికతమున నిన్నెంతయోతూలనాడితి నా నేరము
క్షమింపబడుగాక.

శా॥ కూర్మశ్రేణికిఁజిక్కి దిక్కు సెడియా • కోశించునాకూర్మిక
న్యారత్నంబునుబంధులం, గలిపిపాళి • గాపాయముంబాపి, మున్
జోరగ్రస్తమునాశ్వమంతక మణి • శోధించినాధించితి
కారుణ్యంబున కేమిప్రత్యుపకృతి • గావింపగాఁజూలుదున్॥

కృష్ణ! నాఁడునిన్నంతగానిందించినను నాకింతటియుపకారమొనర్చినన్ని నే నెం
తనికొనియాడుదు. ఆహా యిదికదా మహాపకారిలక్షణము.

చ॥ ఇలనపకారికేరిర • పేక్షితులై యుపకారమేతగన్
సలుపుమరుత్తముల్ • సుగుణశాంతసమ్రులనుగ్రహంబునన్
అలసుమనోగణంబిమ మ • దాళికిఁదాడనకొర్చి తేనెపూ
ర్తులఫలమిచ్చెమన్ భువత • రుల్ తమకొమ్మలఁగొట్టుపానికేన్॥

కృష్ణ! ఇంక గతంబెల్లనుజచి నావేడికోలఁగీకరింపుము.

చ॥ ఎఱుగకదుష్టహోధనల • కే చెవియొగ్గి మహాపరాధముల్
జఱిపిన నాయవజ్జతకు సై • చి, దమూమతి బంధుభావముల్
నెఱుపుము నీగణించి మ • గిందన యామణియుంగ్రహింపుమం
దఱదరియింపు నాకులము • ధన్యతమంబొనరింపు మాధనా!

కృష్ణ—అయ్యా! ఇందునాచేసిన మహాపకారమేమున్నది. నేనీమణిని సాధించితెచ్చి
నది నానిందఁ బాపికొనుటకుఁగాని నీయుపకారార్థమైకాదు కావున నీమణిని నీవ
యించికొనుము. (మణినిచ్చుచున్నాఁడు)

సత్రా—అలాగైన నా కుమారిమణింబరిగ్రహింపకతప్పదు. వసుదేవా! మనము సంబంధ
ముకలిపికొనుట లెస్సగదా.

వసు—నాయనా! కృష్ణ! ఈతఁడు మనసంబంధమునకెంతయు ననుకూలఁడు. నీవింక
నీసత్రాజిత్తుస్పార్ధన మంగీకరించి యాతనికన్యంబరిగ్రహించి యనుగ్రహింపుము.

వసు—ఈవిషయమే దేవిగారనుగ్రహింపవలయు.

రుక్మి—[స్వగతము] ఏమి యాప్రహ్మచారి యొకసిగ్గుమాలినవాడు. [సత్రాజితిచేయి
పట్టుకొని] చెల్లెలా! నావలెనే నీవును నీరసాలవృక్షముల్లికొనుము సర్వజగద్భరణా
డైన యామహానుభావుఁడు మనకిప్పురకు నాశ్రయఁడుకాఁజాలఁడా!

(అని కృష్ణునిచేయిత్తోగలుపును)

గీ॥ మన్మథమకరఁడరసమిదిమావిమోక
నేనుతల్లీనమైఁచాయానుకృతిని
అల్లికొనుమీపు నిటజాతివల్లివగుచు
భువనమాల నద్యశస్సుమ బుచ్చెయగ॥

వసం—దేవీ! ఈమావిమోకకును నీజాతిలతకును నిక నీవే చక్కని వోహదమిచ్చి కాపా
దవలయు.

రుక్మి—తోటమాలివి నీవున్నావుకదా.

వసం—సద్బ్రాహ్మణుడనైన నాకుతోటమాలి పనియొందుకు. నేనిప్పుడు స్వస్తివాచ
కుండనయ్యెదను. “దేవీం వాచమజనయంతిదేవాః” అని చెప్పుదు సంధ్యావందనము
నెఱుంగున్నను నీలాటి స్వస్తివచనంబులతో నేను వసిష్ఠుడనైతిని.

వసు—నాయనా కృష్ణా! ఇంకనీదుష్టుల యధార్హణముగా శిక్షించి భూభారము కొంత
తగ్గింపుము.

శత—(చేతులుజోడించి) కృష్ణా నేనప ధి దుర్యోహమున నింతచేసితి నన్నింక నీవేమి
యొనర్చినను సంతసమున భరితుఁగాక (నమస్కరించును)

శంబ—అయ్యా! ఈతనివలనే నేనుఁ జెడితి నాయపరాధము తుమింతురుగాక నేనిదే
నీశరణువేడుచున్నాను. శ్రీరాముడల్లవిభీషణునివలె నన్ననీవు రక్షింపవలయు
(నమస్కరించును)

కృ—కండ్రీ! శరణాగతులైన వీరిందండించుటపాడిగాదు ఓరీ శంబరా! ఓరీ శతధన్వా!
ఇంతటనైన నాబుద్ధిని మంచిమార్గమున వర్తింపుఁడు.

శా॥ దేవబ్రాహ్మణగోతపస్యులను ♦ నార్తింగూర్పకుండన్యకాం
తా వారంబులఁదల్లులంగనెను ♦ కంటజూడుఁడస్తోకవి
ద్యావైశద్యమున నెత్తలంగుండ ♦ సురవ్యాసంగములాశ్రయఁడి
ఔవర్తింపరదేని వేల్చెదమ ♦ దీయకూరచక్రాగ్నులన్

శంబర శతధన్వులు—దేవా అట్లేవర్తించెదము.

కృ—అక్రూరుఁడా! ఈశతధన్వనిం బంధముక్తిగావించి పంపివేయుము.

(అక్రూరుఁడట్లు చేయుచున్నాఁడు)

శంబర శతధన్వులు—నమస్కరించి (నిష్క్రమింతురు)

వసు — కృష్ణా! మనమందరము కృతార్థులమైతిమి. శుభములన్నియు సమకూరె నింకేమి
కొఱంత?

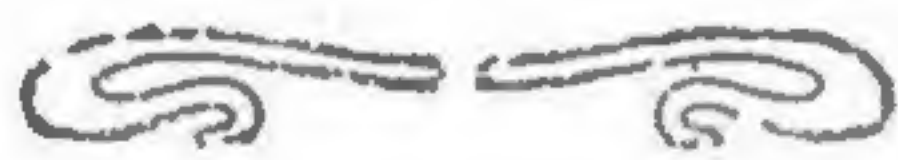
కృ — మీయాశీర్వాదోబలమున నన్నియు సమకూడె మరియు నిట్లగుఁగాక.

గీ॥ సరససస్యాధ్యయైవసుం ♦ ధరరహించు
నవనిపులకెచ్చుఁగాక ప్రి ♦ జానురక్తి
ఆస్యధర్మబులెల్లెడ ♦ వలరుగాక
జయముగొనుగాక సత్కవీ ♦ శ్వరులకృతులు॥

వసుదేవ బలరామాదులు — తథాస్తు తథాస్తు.

(అంతట నందఱు నిష్క్రమింతురు)

సంపూర్ణము.

రకరకముల పువ్వులు.

రంగురంగుల పువ్వులు.

మీ కేపువ్వులిష్టమైన నాపువ్వులన్నియు మాయొద్ద నున్నవి. కన్నులుచెదరెడు కారుమంకెన్న పువ్వులరాణీపరువంపు రోజూ, పరిమళంబునుగురియు పండుగేదంగి, వలపులు చిలికెడు వాసంతమల్లి, సంధ్యలవిస్ఫారుసారుసంపంగి, కులుకులుబాదలెడు కొమరుగోరింట - ఇదియదియననేల, అన్నివిధములగుపువ్వులుకలవు. ఈపువ్వు పొత్తములలోని చిత్రమేమన, నాయాపువ్వులే యాయాకథలకుఁ గారణభూతములగుచుండును. కల్పనాపరిపంచమున నిదికొత్త తోవ. ఈపువ్వులు ప'మళమునేగాక విజ్ఞానపరిమళమునుగూడ చిలుకుచుండును. ప్రతిపువ్వును, ఒక్కొక్కచిన్నినవల. ప్రతినవలయు ముక్కుదిపుటలు దక్కువగాకుండ నేఁదిపుటలకుమించకుండ నుండును. ఒక్కొక్కపువ్వువెల చందాదారులగువారలకు 0-4-0లు రెండుమాసములకొకసారి రెండుపొత్తములను పోస్తేజిమేమేభరించిరు. 0—8—0 లకు వి. పి. గాఁ బంపుచుండుము. ఇతరులకొక్కొక్కపువ్వువెల పోస్తేజిగాక రు. 0—6—లు. అష్టదశపైదు నవీన పద్ధతిని వ్రాయఁబడిన పౌరాణికములు, చారిత్రకములు, అపరాధ రహస్యపరిశోధకములును నగు నవలలునాటకములుకూడ వీలువెరిచిడిని పంపుచుండుము.

N. B. మేమా ప్రకటించు పూవుపొత్తములును, నాటకములును, నవలలును, మాశాశ్వతచందాదారులు తప్పకపుచ్చుకొనవలెను. ప్రవేశరసుములేదు. దరఖాస్తుతోనే వాసస్థలము, పోష్టాఫీసు, జిల్లా వివరముగవ్రాసిపంపవలెను. నీవాసస్థలముచూచినపుడెల్ల మాకు తెలియఁజేయుచుండవలెను.

వలయువారు,

శాస్త్రీ అందు కంపెనీ,

భారతీయగ్రంథమహావీధికాశకులు, రాజమండ్రి.

సుప్రసిద్ధనాటకములు

1. సత్యహరిశ్చంద్రీయము — చలిజేపల్లి లక్ష్మీకాంతకవి విరచితము. సర్వజనులచే కొనియాడబడుచున్న పెక్కునాటకసమాజములవారిచే ప్రవర్తకమునకుంపబడిన నాటకరాజము. ప్రతిపద్యము మరొకరమై, ద్రాక్షాపాకమునకొప్పును ఏరసమువచ్చి వప్పును అరసమును వెదజల్లుచుండును. ఇప్పటి హరిశ్చంద్ర లన్నిటిలో నిదియే పేరు గాంచినది ఔచిత్యముననుపెట్టికపేరు. వెల రు. 1—1—0 శ్లోకాంతములపత్రి రు. 1—4—0

2. చిత్రకూసనాటకము — చాటు సుబ్బావధానికవి విరచితము. కథాసమృద్ధి నిర్మాణమునందు ఇట్టి నాటకము తెలగులో కనుపించదు. సమానరూపనామా ముదిగల ఇర్వరుపురుషులు, వారినేమను, వీరినిగురించి ఇతరులుపడినపాకపాల్లు మరొక హాసముగా సర్వకసమూతముగా వర్ణింపబడినది. నాటకముచదివినగాని ప్రాశస్త్యముతెలియును. మంచికాగితములు వెల 0—12—0

3. తెలగుశాక్తికశబ్దామిత్రి — డైరెక్టరుగారిచే అనుమోదింపబడినది. కొన్ని పాఠశాలలో నుపయోగింపబడుచున్నది. వెల 0—5—0

4. భజగోవిందస్లోకములు — మూలముననుసరియైనపద్యములు. (అచ్చులో నున్నది.) వెల 0—2—0

వలయునారు,

భాగవతుల సుబ్బయ్య, కొత్తపేట, తెనాలి.

అనివార్యవలయును.